

Årsmelding 1990

KREDITILSYNET

OVERSIKT OVER TILSYNSOMRÅDET PR. 31.12.90

BANK/FINANS

- 142 sparebanker
- 23 forretningsbanker (derav 9 utenlandske)
- 71 finansieringsselskap
- 14 kredittforetak
- 33 låneformidlere

FORSIKRING

- 12 livsforsikringselskap (hvorav 1 utenlandsk)

- 60 skadeforsikringselskap (herav 2 under avvikling)
- 20 lokale sjøtrygdslag
- 40 lokale brannkasser
- 30 utenlandske selskaper v/generalagentuer (19 under avvikling)
- 143 private pensjonskasser
- 260 private pensjonsfond
- 40 kommunale pensjonskasser
- 6 kommunale pensjonsfond
- 33 private understøttelsesfond

VERDIPAPIRHANDEL

- 36 fondsmeglerforetak
- 1 opsjonshandlerforetak
- 2 opsjonssentraler
- Verdipapirsentralen
- 23 forvaltningsselskaper for aksjefond

EIENDOMSMEGLING

- 350 eiendomsmeglingsforetak
- 325 advokater som driver eiendomsmegling i sin privatpraksis

INKASSO

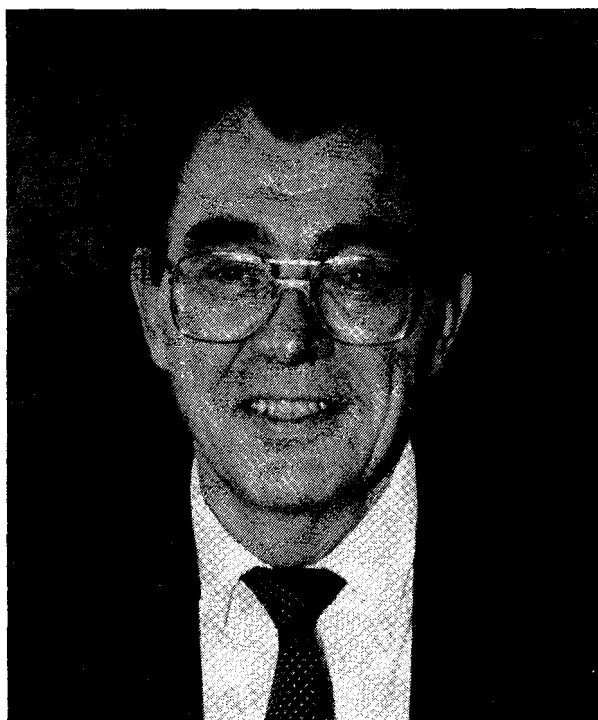
- 162 inkassoforetak

REVISORER

- Ca. 5000 (registeret er under oppbygging)

ÅRSMELDING
KREDITTILSYNET
1990

ÅRSMELDINGEN 1990

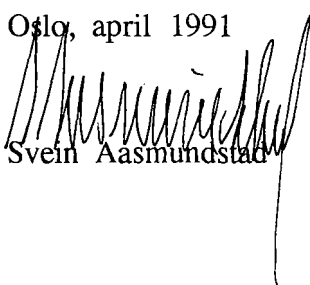
Kredittilsynets arbeid var også i 1990 preget av

- dereguleringen av finansmarkedene og internasjonaliseringen av dem
- den alvorlige tapsutviklingen i norske finansinstitusjoner
- strukturendringer som kommer til uttrykk ved saneringer og sammenslutninger av finansinstitusjoner
- ny lovgivning som krever oppfølging fra tilsynsmyndighetenes side.

I 1990 var finansmarkedene dessuten preget av stagnasjon og problemer i den internasjonale økonomi. Funding i det internasjonale marked ble vanskeligere og dyrere enn før. Finansinstitusjonenes tap, soliditet og inntjening ble påvirket i negativ retning også av den internasjonale økonomiske situasjon.

Kredittilsynet regner med at også kommende år vil by på store utfordringer på finanssektoren, og etaten har i løpet av året fortsatt sin kompetanseoppbygging, metodeutvikling, internasjonale orientering og annet utviklingsarbeid.

Oslo, april 1991

Svein Aasmundstad

INNHOLDSFORTEGNELSE **Side**

Kredittilsynets formål	1
Kredittilsynets oppgaver	2
Kredittilsynets strategi	

DEL I HOVEDLINJER I KREDITTLILSYNETS ARBEID

1	NOEN HOVEDPUNKTER	3
1.1	Nedgangskonjunktoren har fortsatt	
1.2	Tapsutviklingen	
1.3	Internasjonalisering	
1.4	Stukturendringer	
1.5	Enkeltindividets forklaringsplikt overfor Kredittilsynet	
1.6	Granskning av mulige straffbare forhold av alvorlig karakter i finansinstitusjoner som har hatt betydelige tap	
1.7	Utvikling av tilsynsmetoder	
2	NY LOVGIVNING - REGELVERKSENDRINGER	12
2.1	Bank, finans og forsikring	
2.2	Revisjon	
2.3	Regnskap	
2.4	Verdipapirhandelen	
2.5	Eiendomsmegling	
2.6	Inkassovirksomhet	
2.7	Nye regnskapsforskrifter	
3	ADMINISTRATIVE SPØRSMÅL	17
3.1	Styrets arbeid	
3.2	Samarbeid med andre lands tilsynsmyndigheter	
3.3	Organisatoriske forhold	
3.4	Økonomi	

DEL II FINANSINSTITUSJONER

4	BANKER	22
4.1	Struktur	
4.2	Bankenes drift	
4.3	Tilsyn	
4.4	Banker i vanskeligheter	
4.5	Regnskap og rapportering	

5	FINANSIERINGSFORETAK	32
5.1	Finansieringsselskaper	
5.2	Kredittforetak	
5.3	Klagesaker vedrørende finansieringstjenester	
6	LÅNEFORMIDLERE	39
6.1	Struktur	
6.2	Om låneformidlingsvirksomheten	
7	FORSIKRINGSSELSKAPER	42
7.1	Skadeforsikringsselskaper	
7.2	Livsforsikringsselskaper	
7.3	Pensjonskasser og -fond	
DEL III	ANDRE TILSYNSOMRÅDER	
8	VERDIPAPIRHANDEL	57
8.1	Generelt om tilsynsområdet	
8.2	Tilsynet med institusjonene	
8.3	Tilsyn med verdipapirhandelen	
8.4	Opsjonshandelen	
8.5	Tilsyn med omsetning av kommandittselskapsandeler	
8.6	Samarbeid med andre lands tilsynsmyndigheter	
9	AKSJEFOND	64
10	EIENDOMSMEGLING	66
10.1	Struktur	
10.2	Tilsyn	
11	INKASSO	69
11.1	Struktur	
11.2	Tilsyn	
12	REGNSKAP OG REVISJON	72
12.1	Generelt om arbeidsområdet	
12.2	Regnskapsrådets virksomhet	
12.3	Tilsyn, bevillinger etc.	

VEDLEGG:

I	Oversikt over forskrifter utarbeidet i 1990	75
II	Utenlandske selskaper under avvikling	76
III	Saker vedr. endringer i beregningsgrunnlag for livsforsikringsselskaper	77
IV	Viktige enkeltsaker i livsforsikring	78
V	Utlikning for budsjettåret 1990	80
VI	Beregninger for utlikningen	81

Kredittilsynets formål

Kredittilsynet ser til at banker, finansieringsselskaper og kredittforetak, forsikringsselskaper verdipapirhandelen, eiendomsmeglerforetak, inkassovirksomheten, samt regnskaps- og revisjonsvesenet virker på en hensiktsmessig og betryggende måte.

Kredittilsynets oppgaver er i hovedsak fastlagt i lov av 7. desember 1956 nr. 1 om Tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper, verdipapirhandelen m.v. (Kredittilsynet) med endringer, sist ved lov av 15. juni 1990 nr. 15 og ellers i de ulike særlovene for områdene under tilsyn.

Kredittilsynets virksomhet er en viktig del av myndighetenes arbeid for å sikre at det finansielle system og finansmarkedene kan fylle sine samfunnsmessige oppgaver. Kredittilsynet har tre hovedmål for sin virksomhet:

1. Soliditet i og tillit til norske finansinstitusjoner og andre institusjoner under tilsyn.
2. Ordnete forhold i finansmarkedene med respekt for regelverk og krav til god forretningsskikk.
3. Sunn utvikling i det norske finansielle system.

Kredittilsynets oppgaver

Kredittilsynets oppgaver er i store trekk av tre hovedtyper:

- * tilsyn i form av:
  - dokumentbasert overvåking ved hjelp av innsamlede data, rapporter, analyser og systemer for oppfølging av den økonomiske virksomhet i tilsynsenhetene,
  - verifikasjonsprosedyrer som møter, stedlige tilsyn og bruk av eksterne eksperter for å sikre at institusjonene virker i samsvar med lover og bestemmelser og etter sine formål og vedtekter,
  - veiledning og rådgivning overfor tilsynsenhetene,
- * behandling av lovbestemte forvaltningsoppgaver, i form av enkeltvedtak som bevillinger, autorisasjoner og konsesjoner.
- * arbeid med lovverk, utforming av forskrifter og retningslinjer, og utredninger for departementet og til eget bruk,

Det er en sterk sammenheng mellom de ulike elementene i tilsynsarbeidet. Erfaringene fra tilsynsområdene og verdifull kontakt med dem gir innsikt som er av vesentlig betydning for de forvaltningsvedtak etaten gjør og for de råd etaten gir departementet om utforming av politikk og om avgjørelser av viktige saker ellers.

Kredittilsynets strategi

Styret vedtok den 15. mai 1990 en strategisk plan for Kredittilsynet for perioden 1990-94. Planen er sendt departementet som har gjort rede for den og gitt sine merknader i Stortingsmelding nr. 14 (1990-91) - Kredittmeldinga.

Finansinstitusjonenes stilling og forholdene på finansmarkedene har endret seg vesentlig på få år, både nasjonalt og internasjonalt. Planperioden ventes også å bli preget av forandringer. Kredittilsynet er innstilt på å revurdere både strategi og prioriteringer for arbeidet i denne perioden.

Tilsynsområdet omfatter nærmere 1.000 foretak, 5.000 revisorer og den eiendomsmeglervirksomheten som i større eller mindre utstrekning drives hos omlag 3.500 advokater. Verdipapirtilsynet omfatter både tilsyn med foretakene og tilsyn med transaksjonene. Kredittilsynet har omkring 100 medarbeidere til å utøve det omfattende tilsynsarbeid m.v. som etaten er pålagt.

De ressurser Kredittilsynet rår over er derfor knappe i forhold til de oppgaver det står overfor. Det er grunn til å anta at dette forhold ikke vil endre seg i de nærmeste årene.

Når knappe ressurser skal fordeles på en rekke oppgaver, må en ta standpunkt til hvilket aktivitetsnivå på ulike områder som gir størst bidrag til å oppfylle målene.

De sentrale oppgaver innenfor institusjonstilsynet, i tilsynet med markedene og mht. forvaltning er av forholdsvis permanent karakter og vil kreve en betydelig del av tilgjengelige ressurser.

Disse arbeidsoppgavene lar seg ikke på forhånd gradere etter hvor viktige de er og prioriteringen vil avhenge av hva som skjer på de ulike tilsynsområdene i løpet av planperioden.

Kredittilsynet må ta utgangspunkt i at det først og fremst er et tilsynsorgan. Tilsynsoppgaver er prioritert foran rene forvaltningsoppgaver, og tilsyn med institusjoner og systemer er prioritert framfor overholdelse av regler av ordensmessig karakter. Rådgivningsoppgaver er prioritert ned.

Tilsynet med institusjonenes soliditet og oppfyllelse av sikkerhetskrav har høyest prioritet. Tilsynet vil bli gjennomført på såvel konsern- som foretaksnivå. Det vil bli lagt stor vekt på å forbedre soliditetstilsynet.

I planperioden vil det også bli lagt stor vekt på utbygging og styrking av forsikringstilsynet for å sikre at det nye lov- og forskriftsverket får nødvendig gjennomslag.

Tilsynet vil vektlegge generelle soliditetskrav og samlet risikoeksponering, både forsikringsmessig og finansielt. Kredittilsynet vil gjennomføre en gradvis nedbygging av kontrollen med premier og produkter i livsforsikring i tråd med det nye regelverket.

I samsvar med intensjonen i lovgivningen vil en søke å etablere et allsidig tilsyn med skadeforsikringsselskapene på forsvarlig nivå. Konserninterne skiller mellom de ulike virksomhetsområdene vil bli fulgt opp.

Også verdipapirtilsynet vil bli viet betydelig oppmerksomhet. Kredittilsynet vil legge vekt på å utvikle edb-baserte systemer for markedsovervåking. Arbeidsdelings- og samarbeidsordningene med børsen og enheten for økonomisk kriminalitet vil bli utviklet videre. Et viktig mål med overvåkingen er å forhindre eller avdekke innsidehandel og annet markedsmissbruk. Tilsynet med handel både med opsjoner og med kommandittandeler vil bli utviklet.

Finansdepartementet har i sine merknader i Kredittmeldinga (St.meld. 14, 1990-91) bl.a. understreket behovet for kompetansebygging og systemutvikling i etaten, samt for modernisering av forsikringstilsynet og for at Kredittilsynet er internasjonalt orientert.

DEL I HOVEDLINJER I KREDITTILSYNETS ARBEID

1 NOEN HOVEDPUNKTER

1.1 Nedgangskonjunktoren har fortsatt

1990 har vært et dårlig år for samtlige grupper av finansinstitusjoner. Samlet sett fremtrer driftsresultatene som de svakeste etter den annen verdenskrig.

For alle kredittinstitusjoner har det vært en betydelig nedgang i driftsresultatene etter tap, og årsresultatet for samtlige grupper er negativt. Dette skyldes sviktende inntjening, betydelige tap på utlån, og nedskrivning og tap på aksjer og obligasjoner. Tap på næringslivsengasjementer dominerer tapsbildet.

Situasjonen ved utgangen av 1990 preges på samme måte som ved slutten av foregående år av betydelig svekket kapitalgrunnlag og reserver. En bloc fondene viser en klart nedadgående tendens over flere år. Svake eller negative driftsresultater har gjort det vanskelig å bygge opp reservene ved overskudd fra driften og å opprettholde soliditet i samsvar med lovens krav. Dette gjelder selv om kostnadsnivået fortsatt viser nedgang.

De problemer som i senere år har gjort seg gjeldende for banker og finansieringsselskaper har i 1990 også rammet kredittforetak. Også kredittforetakene har som gruppe negativt driftsresultat i 1990, og enkelte foretak har hatt betydelig økning i tap og risikoeksponering.

I 1990 har støttetiltak vært satt iverk for flere mindre og enkelte store banker. En rekke finansieringsselskaper er under avvikling. Også enkelte kredittforetak er kommet i vansker. I den utstrekning kredittinstitusjoner er avhengig av funding via pengemarkedet vil svekket soliditet eller tillit lett kunne forårsake likviditetsproblemer som utgjør en trussel mot fortsatt virksomhet.

For kredittinstitusjonene vil antagelig utviklingen i 1991 fortsatt preges av store tap. Resultatutviklingen vil være avhengig av om institusjonene klarer å øke sin inntjening og begrense tapene.

Skadeforsikringsselskapenes driftsresultater er også noe svakere i 1990 enn i 1989, noe som bl.a. skyldes reduserte finansinntekter og kurstap på aksjer og obligasjoner. Forsikringstekniske reserver viser imidlertid en ikke ubetydelig økning, og driften har gitt et ikke ubetydelig overskudd.

Utviklingen i 1990 har ført til intensivering av institusjonstilsynet fra Kredittilsynets side. Videreutvikling av dokumentbasert tilsyn og "early warning" systemer, sammen med betydelig opptrapping av inspeksjonsaktivitetene både i omfang og regularitet overfor institusjoner i vansker, har gjort det mulig å opprettholde et institusjonstilsyn som har dekket det vesentlige av de ulike markedssegmenter. I løpet av 1990 holdt Kredittilsynet mer en 1000 møter og utførte godt over 100 inspeksjoner for å ha oppdatert oversikt over utviklingen i tilsynsenhetene. Andre

tilsynsoppgaver har måttet nedprioriteres.

Institusjonstilsynet har vært konsentrert om risikoprofil og tapspotentialer i porteføljen, kontrollsystemer, EDB sikkerhet og ledelses- og styringssystemer. En har også søkt å klarlegge institusjonenes funding-situasjon og risikoeksponering når det gjelder likviditetstilførsel, samt institusjonens utsikt til i tide å oppfylle de kapitaldekningskrav som ventes gjennomført ved utgangen av 1992. Særlig oppmerksomhet har også vært viet risiki knyttet til de større institusjonenes valuta- og utenlandsvirksomhet.

Kredittilsynet venter i 1991 å dra nytte av den kompetanseutvikling som har funnet sted m.h.t. institusjonstilsynet i 1990.

Gjennom Kredittilsynets deltagelse i banksikringsfondenes styrer og samarbeidet med Norges Bank har Kredittilsynets kompetanse og erfaringene fra dets virksomhet kunne nyttegjøres i arbeidet med å bidra til løsninger på de vanskeligheter som er oppstått i en del kriserammende institusjoner.

1.2 Tapsutviklingen

I 1990 ble forretningsbankenes og kredittforetakenes tap store. Sparebankene og finansieringsselskapene hadde en liten nedgang i tapene.

Utviklingen i 1991 vil antagelig fortsatt preges av store tap og resultatutviklingen vil være avhengig av om institusjonene får til en stram kostnadsstyring, får tapsutviklingen under kontroll og klarer å styrke rentenettoen. Kapitalgrunnlaget og reservene er i senere år blitt betydelig svekket.

Tapsutviklingen har blant annet sammenheng med utviklingen i norsk økonomi, omstilling i næringslivet, fortsatt fall i eiendomsprisene og en tilstramming i den økonomiske politikken. Intern svikt i kredittvurdering, kontroll og ledelse, samt ukritisk prioritering av vekst på bekostning av lønnsomhet og solid finanshåndverk er også viktige årsaker.

Tapene på næringslivsengasjementer er dominerende i tapsbildet. Bankenes tap i personkundemarkedet utgjør ca. 1/5 av de samlede tap. Bygg og anlegg, eiendom, varehandel, hotell og restaurant samt fiskeoppdrett var de næringer som hadde størst vansker med å betjene sine lån og som bidro sterkest til finansinstitusjonenes tap.

Finansinstitusjoner som i forhold til sine totale engasjementer er tungt inne i én eller flere av disse bransjer, vil være særlig utsatte som selvstendige enheter.

Finansieringsselskapene ble i 1990 hardt rammet av tap. Forvaltningskapital og utlån ble sterkt redusert, og en rekke selskaper er under nedbygging/avvikling.

Kredittforetakene som gruppe ble også preget av økende tap og svekket driftsresultat i 1990, selv om tapene ikke ligger så høyt som i banker og finansieringsselskaper. Eiendeler og forpliktelses i den Norske

Hypotekforening ble overdratt til Den Norske Hypotekforening A/S, som ble etablert ved innskudd av aksjekapital og ansvarlig lånekapital fra andre finansinstitusjoner. Totalt har finansinstitusjonenes tap økt i 1990 i forhold til 1989.

1.3 Internasjonalisering

Utviklingen internasjonalt har i 1990 fortsatt i retning av en liberalisering på finanssektoren, bl.a. gjennom en ytterligere nedbygging av regler som hindrer frie kapitalbevegelser og finansielle transaksjoner over landegrensene. Dette er et globalt fenomen som ikke er begrenset til de vestlige land.

I tråd med utviklingen fastsatte Norges Bank den 27. juni *ny forskrift om valutaregulering*. Forskriften etablerer en *speilvendning* i forhold til det prinsipp de tidligere bestemmelser bygget på. Alle transaksjoner er nå tillatt dersom de ikke eksplisitt er forbudt. Lisensplikten ble samtidig opphevet og rapporteringsplikten til Norges Bank er blitt utvidet.

Internasjonaliseringen har fortsatt i 1990. Næringslivet har i økende grad finansiert seg i utlandet og forøvrig gjort bruk av finansielle tjenester som tilbys av andre lands finansinstitusjoner. Virksomheten ved flere norske finansinstitusjoners utenlandsetableringer er imidlertid redusert i løpet av året.

På verdipapiriområdet kjennetegnes utviklingen ved en globalisering og integrasjon av markedene. Den teknologiske utvikling har forsterket den omfattende verdipapirhandel som skjer over landegrensene. Det betyr bl.a. tilgang til felles informasjons-, handels- og oppgjørssystemer.

I tråd med denne utviklingen har flere norske selskaper sine verdipapirer notert på utenlandsk børs, samtidig som det totalt sett har skjedd en økning i omsetningen av norske verdipapirer utenfor Norges grenser.

For enkelte av våre største børsnoterte selskaper er nå situasjonen at mer enn halvparten av omsetningen av deres noterte verdipapirer skjer på andre lands markedsplasser.

For Norges vedkommende er et annet trekk den økende andel av utenlandske aksjonærer.

Innenfor EF har man arbeidet med utviklingen mot et mer integrert europeisk verdipapirmarked. Flere ulike modeller er nå under vurdering. Den mest vidtgående modellen vil medføre at man får bare en markedsplass for verdipapirene i de største europeiske selskapene. Det betyr isåfall et felles system for både kursnotering, informasjon, handel og oppgjør.

Det mest sannsynlige resultatet blir trolig en mer modifisert modell som innebærer større grad av integrasjon og samarbeid mellom de eksisterende finansielle sentra i Europa.

Utenlandske finansmarkeder har de siste årene vært karakterisert ved at:

- en økende andel av personlig finanssparing finner veien til livsforsikring og privat pensjonssparing og til forskjellige former for kollektive

spareordninger som aksjefond og liknende, mens sparing i form av bankinnskudd viser en svak utvikling

- det skjer en økende grad av verdipapirisering av fordringer og gjeld
- konkurransen om kunder for å skaffe innlånsmidler til å finansiere virksomheten til banker og andre finansinstitusjoner har økt, samtidig med at marginene på bedriftskundemarkedet har blitt presset nedover.

Finansinstitusjonenes reaksjoner på disse utviklingstrékkene har i mange land ytret seg som en kamp om markedsandeler. For å møte konkurransen om publikums sparemidler fra forsikring og meglerforetak, forsøker mange banker å gå inn på konkurrentenes tradisjonelle områder, for eks. ved å opprette eller kjøpe meglerforetak og etablere pensjonsspareordninger. Fusjoner på tvers av bransjeskiller er også vanlige. Forsikringsselskaper på sin side kjøper, etablerer eller slutter seg sammen med banker og meglerforetak.

Foreløpig har fusjoner på tvers av tradisjonelle bransjeskiller nesten utelukkende skjedd på nasjonalt grunnlag. I de tilfeller universalbanker og konglomerater har beveget seg over landegrensene har det nesten alltid vært ved etablering eller oppkjøp av spesialiserte institusjoner.

Til tross for en økende grad av bransjeglidning i mange land, er det fortsatt mange større institusjoner som velger å holde seg innenfor sitt tradisjonelle spesialområde. Det er ikke gitt at den utvidelse av virkeområde som konkurrenter har foretatt, vil vise seg mest lønnsom på sikt.

Trolig vil det i mange år framover være plass for både spesialisert og mer blandet virksomhet for finansinstitusjonene.

Myndigheter i flere land har vært opptatt av de tilsynsmessige problemer som oppstår når det dannes konglomerater på finanssektoren. Blant annet har slike spørsmål vært et sentralt emne på møtene i den såkalte Basel-komiteen og i EF-kommisjonen.

Faren for smitteeffekt fra ett ledd eller virksomhetsområde til et annet innen samme gruppe, mulige uønskede virkninger for hele gruppens soliditet og faren for interessekonflikter, har særlig vært oppe til drøfting. I de fleste land er tilsynsvirksomheten spredt på forskjellige tilsynsorganer, og det skaper behov for koordinering og samarbeid tilsynsorganene i mellom, både nasjonalt og internasjonalt. Sentralbankenes rolle som *lender of last resort* ved kriser i en gruppe eller et konglomerat av forskjellige finansinstitusjoner er heller ikke avklart.

Særlig i de mindre land skjer det et stort antall fusjoner innenfor samme virksomhetsområde. Det blir blant annet gjort for å rasjonalisere virksomheten, ikke minst når det gjelder filialnettet. Konsentrasjonen i færre og større enheter har vært særlig sterk i de nordiske land.

De store og ofte økende tapene innen finanssektoren har vært et annet trekk i det generelle bildet de siste årene. Bortsett fra Tyskland, Sveits og Luxemburg har bankvesenet i de fleste OECD-land hatt store tap. I enkelte

land har det vært nødvendig med offentlig støtte. Noe av forklaringen bak denne utviklingen ligger i hurtig avvikling av tidligere reguleringer, sterk øking i kreditt til konsumformål og fast eiendom, og påfølgende problem med å betjene gjelden når myndighetene fant det nødvendig å stramme inn gjennom renteforhøyelser.

Avvikling av tidligere reguleringer og tilstramning av pengepolitikken har kommet på forskjellig tidspunkt i de forskjellige land, og man kan trolig vente ytterligere tap i flere land som ligger etter de andre når det gjelder endring i bankenes rammevilkår og det økonomiske klimaet.

1.4 **Strukturendringer**

Strukturen i finansnæringene er i rask endring mot færre og større enheter i markedet. Konsentrasjonstendensen er også synlig i et regionalt perspektiv. Det skyldes at mange finansinstitusjoners soliditet og langsiktige inntjening er truet, og dels er det en følge av et behov for posisjonering i et framtidig marked hvor konkurransen forventes å bli skarp.

I overensstemmelse med internasjonale trender forventes det at utviklingen vil fortsette mot færre og større konserner som driver mangeartet finansiell virksomhet i ulike datterselskaper. Også på forsikringsområdet gjør det seg nå gjeldende konsentrasjons- og samarbeidstendenser både nasjonalt og internasjonalt.

Kredittilsynet antar at strukturpolitikken fortsatt bør utformes med henblikk på egnet organisering av det nasjonale finansmarked og på å sikre tilstrekkelig grad av konkurranse innenfor de ulike deler (sektorer) av markedet. En har også lagt vekt på å sikre eksistensen av internasjonalt konkurransedyktige norske finansinstitusjoner.

Som følge av endrede markedsforhold er det bl.a. nødvendig å legge vekt på at viktige deler av markedet må ventes å bli preget av gradvis sterkere konkurranse fra utenlandske institusjoner.

Etter Kredittilsynets syn er det et viktig mål med strukturpolitikken å sikre fortsatt nasjonal deltakelse også i disse deler av markedet.

Det er en forutsetning at det finnes norske institusjoner som ved sin størrelse, soliditet og produktivitet representerer en konkurranseevne som målt etter internasjonal standard ikke avviker vesentlig fra de utenlandske konkurrenters konkurransekraft.

Norske institusjoner med slik konkurranseevne vil også ha muligheter til å videreutvikle samarbeid med utenlandske institusjoner med henblikk på kompetanseoppbygging og styrking av internasjonalt orienterte virksomheter.

Regionale og andre samarbeidsordninger mellom institusjoner fra forskjellige land, f.eks. på nordisk plan, vil få større betydning i de kommende år. Det er viktig at også norske institusjoner har forutsetninger for å delta i en slik utvikling.

Kredittilsynet legger vekt på at *størrelse* vil bli en viktig målestokk for en institusjons evne til å opprettholde et så *bredt tilbud* av finansielle tjenester som en må vente at store deler av næringslivet vil etterspørre.

Kredittilsynet har i 1990 behandlet flere større saker der struktur- politiske vurderinger har vært sentrale.

I forbindelse med behandlingen av fusjonen mellom Storebrand og UNI Forsikring konkluderte Kredittilsynet med bl.a. følgende:

"Etter en samlet vurdering av de ulike hensyn har Kredittilsynet funnet å kunne tilrå fusjonen. En har da lagt til grunn en mer langsiktig vurdering av forsikringsmarkedene og konkurransesituasjonen. Hensynet til ønsket om å utvikle mer konkurransedyktige norske forsikringsinstitusjoner i et marked preget av økende internasjonal konkurranse er tillagt avgjørende vekt og tilsier at de norske institusjoner bør ha en styrke som står i rimelig forhold til dem de møter i denne internasjonale konkurransen. En viser her særlig til muligheter for konkurranse fra utlandet innenfor de deler av næringslivsmarkedet hvor forsikringsplassering i utlandet vil være et reelt alternativ for norske bedrifter.

Strukturutviklingen på forsikringsmarkedet i de øvrige nordiske land og i Europa ellers kan tale for at *størrelse* i seg selv vil være et reelt konkurranseparameter. Særlig vil dette være av betydning innenfor reassuransemarkedet. Betydningen av at man utvikler konkurransedyktige norskeide/-kontrollerte forsikringsinstitusjoner tillegges også vesentlig vekt."

Vilkårene for fusjonstillatelsen er omtalt i avsnitt 7.2.

I Kredittilsynets høringsuttalelse til Utkast til nye lovregler om finanskonsern uttalte Kredittilsynet følgende om spørsmålet om bank og forsikring i samme konsern:

"Kredittilsynet gir sin tilslutning til at det ikke fortsatt skal være lovforbud mot å drive bank og forsikring i samme konsern. De strukturpolitiske og konkurransemessige betenkeligheter er ikke direkte knyttet til selve prinsippet, men henger sammen med spørsmålet om konsentrasjon og markedsrett på det norske finansmarkedet. En antar at slike etableringer vil være av særlig interesse for de større enhetene. For myndighetene er hovedmålet å sikre et effektivt finansmarked gjennom konkurranse. Det er derfor viktig å forhindre for sterk konsentrasjon og markedsrett. Gjennom konsesjonsbehandlingen må slike spørsmål bli gjenstand for en grundig vurdering og det må legges vekt på disse sider balansert opp mot behovet for sterke norske finansielle enheter, etter avviklingen av valutareguleringene, og som ledd i tilpasningen til utviklingen i Fellesmarkedet. Eventuelle uheldige sider ved slike konserner bør i størst mulig grad forsøkes motvirket ved å sette vilkår for slike tillatelser som ivaretar hensynet til konkurranse

og effektivitet på de ulike delmarkeder.

Kredittilsynet har i sin vurdering også lagt vekt på ordningen i andre land. Av landene i Norden og EF samt USA er det bare Norge og Sverige som har lovforbud mot konserner hvor banker og forsikringsselskaper inngår. I Sverige foreslås det i en utredning avgitt til det svenske Finansdepartementet at det skal åpnes adgang for etableringer av konserner med banker og forsikringsselskaper fra 1. juli 1991. Kredittilsynet er av den oppfatning at en av hensyn til at norske finansinstitusjoner skal kunne operere på et internasjonalt marked, bør legge betydelig vekt på reguleringene i andre land når en fastsetter rammebetingelser for finansinstitusjonene. Det forhold at slike konserndannelser er tillatt i de fleste andre OECD-land, er derfor i seg selv et argument for ikke å forby konserndannelser med banker og forsikringsselskaper i Norge."

1.5

Enkeltindividers forklaringsplikt overfor Kredittilsynet

I forbindelse med Kredittilsynets undersøkelser i en konkret sak som angår mulig ulovlig innsidehandel, har man fått endel rettsavgjørelser som angår sentrale spørsmål om forklaringsplikt overfor Kredittilsynet. Rettsavgjørelsene omhandler forklaringsplikten direkte overfor Kredittilsynet, forklaringsplikt overfor retten begjært av Kredittilsynet, bevisopptak og adgangen til å ta opp forklaringer på lydbånd.

For å avdekke de faktiske forhold i saken, har Kredittilsynet begjært bevisopptak ved Oslo byrett for å innhente forklaringer fra to sentrale aktører i saken. Dette ble gjort med hjemmel i tilsynslovens § 5 tredje ledd.

Byretten avsa kjennelse i saken der det konkluderes med at det ikke er adgang til å benytte båndopptager. Det fantes ikke noen klar hjemmel for slik fremgangsmåte. Samtidig fant retten at partene hadde forklaringsplikt i retten. Byretten ser ut til å ha bygget på at forklaringsplikten overfor retten er en forlengelse av en underliggende forklaringsplikt direkte overfor Kredittilsynet.

Vidnene påkjærte til lagmannsretten den delen av byrettens kjennelse som påla vidnene forklaringsplikt.

Lagmannsretten kom, i motsetning til byretten, frem til at vidnene ikke har direkte forklaringsplikt overfor Kredittilsynet. Derimot fant lagmannsretten at vidnene har forklaringsplikt overfor retten under bevisopptak der.

Vidnene påkjærte lagmannsrettens kjennelse videre til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålsutvalget erklærte seg enig i lagmannsrettens lovtolkning.

Denne rettslige situasjonen er etter dette slik:

1. Det er bindende fastslått av Oslo byrett i en konkret sak at det ikke finnes hjemmel for å ta opp vidneforklaringer på lydbånd uten vitnets

- samtykke.
2. Eidsivating lagmannsrett har, med tilslutning av Høyesteretts kjæremålsutvalg, uttalt at enkeltindivider som ikke representerer tilsynsobjekter, ikke har forklaringsplikt direkte overfor Kredittilsynet etter de lovbestemmelser som var påberopt.
  3. De samme retter kom til at enkeltindivider har forklaringsplikt overfor retten når bevisopptak begjæres.

1.6 **Gransking av mulige straffbare forhold av alvorlig karakter i finansinstitusjoner som har hatt betydelige tap**

I 1990 satte Kredittilsynet etter anmodning fra Finansdepartementet igang en gransking av mulige straffbare forhold av alvorlig karakter i finansinstitusjoner som har hatt betydelige tap i forhold til forvaltningskapitalen.

Da Kredittilsynet har liten erfaring med denne type undersøkelser og mangler ressurser til å utføre slikt arbeid, ble det den 4. oktober 1990 oppnevnt et eget utvalg med sorenskriver Håkon Wiker som leder for å foreta granskingen.

Utvalget består av personer med solid bankfaglig, revisjonsfaglig eller strafferettslig bakgrunn.

Det ventes å fullføre sitt arbeid i løpet av 1991.

Utvalget rapporterer til Kredittilsynet, og antatt straffbare forhold vil bli lagt frem for politi- og påtalemyndighet for etterforskning og eventuell påtale.

Utvalget har slikt *mandat*:

"Utvalget skal på vegne av Kredittilsynet undersøke om det i forbindelse med ledelsen eller kontrollen av finansinstitusjoner som har hatt betydelige tap i forhold til forvaltningskapitalen (soliditetsproblemer), kan foreligge straffbare forhold av alvorlig karakter i forbindelse med handlinger eller unnlatelser som kan ha medvirket til den uheldige utvikling.

Kredittilsynet angir hvilke finansinstitusjoner som skal granskes.

Undersøkelsene skal avgrenses til forhold som vedrører administrerende direktør, viseadministrerende direktør, styrets medlemmer, representantskapets formann, kontrollkomiteens medlemmer og ansvarlig revisor.

Utvalget er administrativt underlagt Kredittilsynet. Det kan instrueres av Kredittilsynet og skal gi sine rapporter til Kredittilsynet. Utvalgets medlemmer vil være undergitt taushetsplikt etter tilsynsloven § 7.

Utvalget vil som organ for Kredittilsynet ha slik undersøkelsesmyndighet som nevnt i tilsynsloven § 3. Som ledd i sine undersøkelser vil utvalget kunne kreve bevisopptak etter domstolloven § 44, jfr. tilsynsloven § 5.

Utvalget vil kunne søke råd hos Øko-krim."

1.7 Utvikling av tilsynsmetoder

Kredittilsynet arbeider kontinuerlig med forbedring av eksisterende rapporterings- og analysesystemer med sikte på tilpasning til alle typer tilsynsobjekter.

Fristene for levering en av balanse- og resultatrapporter fra bankene ble kortet ned i 1990, slik at oversikten over bankenes situasjon kan foreligge hurtigere enn tidligere.

I samarbeid med Norges Bank og Statistisk sentralbyrå ble det i løpet av året foretatt en gjennomgang av bankenes rapportering med sikte på en nedskjæring i rapporteringsomfanget.

I 1990 ble det tatt i bruk en ny analysemodell for tidlig varsling av krisesymptomer i banker, et såkalt early-warning system, basert på tilsvarende modeller brukt av tilsynsmyndighetene i USA og Danmark.

Kredittilsynet har også arbeidet med kriterier for management-vurderinger, som forsøksvis er tatt i bruk ved vurderinger av kvaliteten på ledelse i banker.

Bank of Englands system med *reporting accountants*, er under utredning med tanke på utvikling av et tilsvarende system basert på norske forhold. Systemet går ut på at tilsynsenheter i gitte situasjoner blir pålagt å foreta en hel eller delvis analyse av sin virksomhet gjennom et eksternt revisjonsfirma. *Reporting accountants* ser ut til å være et ressurs-effektiviserende middel for tilsynsmyndighetene.

Det er enn videre utarbeidet et tidligvarslingssystem for skadeforsikringsselskaper. Systemet planlegges tatt i bruk i 1991.

For en nærmere gjennomgang av arbeidsmetodikken i banktilsynet se 4.3.

2. NY LOVGIVNING - REGELVERKSENDRINGER

2.1 Bank, finans og forsikring

Ved lov 15. juni 1990 nr. 19 ble det gjort endringer i bank-, finans- og forsikringslovgivningen, samt enkelte tekniske endringer i kredittilsynsloven. Lovbestemmelsene om kapitaldekningskrav og grensene for kreditt til enkeltkunde er for samtlige finansinstitusjoner endret, slik at de spesifikke detaljerte krav overføres til forskrifter. Det ble i samme lov også gjennomført enkelte andre endringer.

Lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner er endret på flere punkter.

Det ble m.a. inntatt bestemmelser om omdannelse av gjensidige forsikringselskaper og kredittforeninger til aksjeselskaper, bestemmelsene om eierandeler til andre enn norske statsborgere ble harmonisert med reglene i industrikonsesjonsloven samt at lovens krav om offentlig representasjon i styrende organer i finansieringsforetak er opphevet.

Lov 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker ble bl.a. endret slik at de offentlig oppnevnte representantene i styrende organer utgår, generalforsamlingen ble gjeninnført som bankenes øverste organ samt at det ble åpnet for at utenlandske banker kan etablere virksomhet i Norge ved erverv av norske banker.

I lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet ble m.a. reglene om kapitalforvaltning endret.

Kredittilsynet har i 1990 utarbeidet forslag til en rekke forskrifter til lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner og lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet. Forskriftsarbeidet koordineres av en styringsgruppe der også Finansdepartementet deltar. Se vedlegg 1 for en nærmere oversikt over utkast til forskriftene.

Ifølge § 8-6 i den nye forsikringsloven skal det utarbeides forskrift om forsikringstekniske avsetninger i skadeforsikring. Utkast til forskrift ble oversendt til Finansdepartementet høsten 1990. Forskriften vil bli en sentral del av rammereglene når det gjelder krav til avsetninger og forventes endelig fastsatt i løpet av første halvår 1991.

I 1990 er det dessuten arbeidet med å videreutvikle utfyllende regler om forsikringstekniske avsetninger. Disse reglene vil inneholde mer detaljerte bestemmelser om beregninger av minstekrav til avsetninger og vil bli sendt på høring av Kredittilsynet så snart forskriften er endelig fastsatt.

Enkelte forskrifter er ennå ikke utarbeidet ved utgangen av 1990. Det gjelder bl.a. forskrift om regnskapsførsel i livsforsikring (§ 6-1) og endelig forskrift om overføring av oppsamlede midler (§ 7-8).

Det overveies dessuten å gi midlertidig forskrift med hjemmel i § 1-1 annet ledd om lovens anvendelse på pensjonskasser og pensjonsfond.

Endringene i forretningsbankenes styringsstruktur nødvendiggjorde en

fullstendig revisjon av gjeldende normalvedtekter for forretningsbankene. Kredittilsynet fastsatte nye normalvedtekter 1. oktober 1990.

En arbeidsgruppe har i 1990 arbeidet med normalvedtekter for gjensidige skadeforsikringselskaper og skadeforsikringsaksjeselskaper. Det har vært innhentet høringsuttalelse fra Forsikringsforbundet, og de endelige normalvedtektene ble fastsatt i januar 1991.

Finansdepartementet har i 1990 fastsatt forskrifter om nye *kapitaldekningskrav* for finansinstitusjoner. Utkastene til forskrifter har vært utarbeidet av en arbeidsgruppe med medlemmer fra Kredittilsynet og Norges Bank. Målet med forskriftsarbeidet har vært å utarbeide felles regler for alle typer finansinstitusjoner slik at kapitaldekningen vil variere etter risikoen ved plasseringene og ikke etter type institusjon. Forskriftene er videre søkt tilpasset den internasjonale utvikling på området. Forslaget har vært til høring og ventes å bli satt i kraft i løpet av 1991.

Kredittilsynet utarbeidet i 1990 forslag til nærmere regler for finansinstitusjoner om kapitaldekning på konsolidert basis. Forslaget ble sendt på høring i januar 1991.

Ved kgl.res. 6. april 1990 ble det oppnevnt en bredt sammensatt *banklovkommisjon* som skal foreta en samlet gjennomgang av finanslovgivningen. Kredittilsynet er representert med et medlem i kommisjonen.

2.2 Revisjon

Fra og med 1990 trådte det i kraft en rekke endringer i revisorloven og aksjelovens regler om revisjon. Lovendringene innebærer skjerpede krav både til hvem som plikter å ha revisjon, hva revisors plikter omfatter og hvem som kan velges som revisor. I forbindelse med lovendringene har Finansdepartementet utarbeidet ny forskrift om revisjon og revisorer.

Ikrafttreddelsen av endringene er utsatt på ett punkt. Kravet om at revisor må fornye sin bevilling hvert femte år, vil foreløpig ikke gjelde.

2.3 Regnskap

Finansdepartementet nedsatte i mars et utvalg som skal vurdere endringer i regnskapslovgivningen. Kredittilsynet er representert både i arbeidsgruppen og i referansegruppen.

Kredittilsynet har i løpet av året tatt til orde for at enkelte lovendringer bør gjennomføres raskt og uavhengig av Regnskapslovutvalgets arbeid. Dette gjelder spørsmål som anses for ferdig utredet og hvor det ikke hersker tvil om at lovverket er foreldet.

Kredittilsynet har også sendt Finansdepartementet et forslag til forskrift om føring av løpende regnskaper i utlandet, i utenlandsk valuta og på fremmede språk. Forskriften, som ennå ikke er fastsatt, vil bety et mer

smidig regelverk og redusert arbeidsbelastning m.h.t. enkeltsaker.

2.4 Verdipapirhandelen

Det har i løpet av det siste år skjedd en rekke endringer i det regelverket som Kredittilsynet er satt til å håndheve.

Den 6. april ble endringene i verdipapirhandelloven om *tilbudspflicht ved aksjeerverv* satt ikraft.

Bestemmelsene innfører tilbudspflicht til de øvrige aksjonærer i de tilfeller noen blir eier av børsnoterte aksjer som representerer mer enn 45 pst. av stemmene i selskapet.

Kredittilsynet avga en omfattende uttalelse til Finansdepartementets forslag til utfyllende regler som i begynnelsen av april ble sendt på høring. Disse bestemmelser er ennå ikke fastsatt.

Innstillingen fra det såkalte emisjonsutvalget ble sendt på høring i begynnelsen av mars. Innstillingen inneholdt særlig *forslag til lovendringer om opplysningsplikt og kontroll med aksjeemisjoner*, samtidig som den bl.a. søkte å avklare myndighetsforholdet mellom Oslo Børs og Kredittilsynet. Kredittilsynet avga en høringsuttalelse som i hovedsak tiltrådte utvalgets vurderinger og forslag.

Handelen med standardiserte opsjoner over Oslo Børs startet den 22. mai, se nedenfor under pkt. 8.4. De erfaringer man fikk i de påfølgende måneder, medførte at *forskrifter og standardvilkår for opsjonshandel* ble endret i enkelte sammenhenger, bl.a. gjennom innføringen av mer nyanserte regler for sikkerhetsstillelse.

På bakgrunn av at det ble søkt etablert organisert handel i Norge med opsjoner som er kursnotert i utlandet, ble det reist spørsmål om norske investorer og fondsmegleres adgang til å delta i slik handel.

Finansdepartementet fastsatte derfor 8. juni *midlertidig forskrift om handel med opsjoner som kursnoteres i utlandet*.

Forskriften slår fast at verdipapirhandellovens bestemmelser ikke er til hinder for at norske fondsmeglerforetak utfører oppdrag som gjelder slik opsjonshandel, men forskriften stiller bl.a. krav om at kursnoteringen foretas av utenlandsk børs som kan likestilles med norsk børs ved handel i opsjoner knyttet til norske verdipapirer.

Finansdepartementet sendte i november ut til høring et forslag til nye lovbestemmelser om *innsidehandel med verdipapirer*. Utkastet inneholdt forslag til presisering, objektivisering og skjerpelse av de någjeldende bestemmelser i verdipapirhandelloven.

Kredittilsynet har i inneværende år arbeidet med revisjon av enkelte deler av verdipapirhandellovgivningen. Arbeidet med forslag til innføring av *kapitaldekningsregler for fondsmeglerforetak* har vært særlig viktig.

2.5 Eiendomsmegling

Lov av 16. juni 1989 om eiendomsmegling trådte i kraft 1. april 1990. Den nye lov innfører en ny bevillingsordning. Personer med meglerbrev og foretak som skal drive eiendomsmegling må nå ha bevilling til å drive eiendomsmevlingsvirksomhet etter lovens § 2-1.

Alle foretak må ha faglig leder som enten er advokat og har betalt inn til advokatenes erstatningsfond eller være statsautorisert eiendomsmegler. Bevillingsutstedelse er delegert fra Finansdepartementet til Kredittilsynet.

Etter lovens § 2-3 utstedes eiendomsmevlerebrev til den som har bestått godkjent eiendomsmevlereksamen og har den nødvendige praksis m.v. Den som har eiendomsmevlerebrev har rett til å kalle seg statsautorisert eiendomsmegler.

En viktig endring som følge av den nye lov om eiendomsmegling er at også advokater må stille den sikkerhet som loven påbyr. Advokater og statsautoriserte eiendomsmevlere stilles derved likt når det gjelder sikkerhet. Etter § 2-4 i forskrift om eiendomsmegling fastsatt av Finansdepartementet 20. mars 1990, skal sikkerheten minst være 10 millioner kroner.

De nye regler om sikkerhetsstillelse trer i kraft 1. april 1991.

2.6 Inkassovirksomhet

Lov av 13. mai 1988 nr. 26 om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav har nå trådt i kraft i sin helhet i og med at bestemmelsene om bl.a. sikkerhetsstillelse trådte i kraft 1. oktober 1990.

2.7 Nye regnskapsforskrifter

Det pågår et relativt omfattende arbeid for å samordne årsoppgjørforskriftene for sparebanker, forretningsbanker, finansieringsselskaper og kredittforetak. Som et ledd i dette arbeidet foreslås det også endringer i forskriften om regnskapsmessig vurdering av misligholdte engasjementer. Reglene som er foreslått omfatter regler for vurdering av hele utlånsporteføljen.

I forbindelse med det pågående samordningsarbeidet har Kredittilsynet også foreslått å endre sparebanklovens regnskapskapittel som i dag er til hinder for en full samordning av regelverket på dette området. Utkastet til lovendring er til behandling i Finansdepartementet.

Det er startet opp et arbeide med å utarbeide årsoppgjørsforskrifter for livsforsikringsselskaper. Arbeidet er bare såvidt påbegynt, og det vil ta noe tid da det er svært omfattende. Regelverket skal i størst mulig grad samordnes og tilpasses generelle regnskapsregler, andre forsikringsforskrifter og internasjonale regler.

I 1990 ble det sendt ut generelle forskrifter for bankenes rapportering, samt forskrifter for rapportering av tilleggsspesifikasjoner. I de nye

forskriftene for tilleggsspesifikasjonene er det en betydelig mer spesifisert rapportering av misligholdte lån enn tidligere.

Videre ble det i 1990 laget og sendt på høring et utkast til forskrifter for resultatregnskapet.

3 ADMINISTRATIVE SPØRSMÅL

3.1 Styrets arbeid

Kredittilsynet ledes av et styre på fem medlemmer og to varamedlemmer som er oppnevnt av Kongen for en periode av fire år. Det sittende styre er oppnevnt for perioden 1990-1993 og var i 1990 sammensatt slik:

Professor.dr.juris Erling Selvig, leder
Direktør Inger-Louise Valle, nestleder
Visesentralbanksjef Kjell Storvik
Administrerende direktør Kristin Moe
Administrerende direktør Finn B. Henriksen

Varamedlemmer var
Førsteamanuensis Asbjørn Rødseth
Avdelingsdirektør Jan Halvorsen

To medlemmer valgt av og blant de ansatte supplerer styret ved behandlingen av administrative saker. De ansattes representanter i styret for 1990 var

førsteinspektør Anders N. Kvam
førstekonsulent Ole Petter Erlandsen.

I 1990 ble det avholdt 16 styremøter og 110 saker ble behandlet.

Saker av prinsipiell karakter har vært lagt fram for styret. Hovedtyngden av saker som styret har hatt til behandling var fagsaker, men også administrative spørsmål har blitt viet betydelig oppmerksomhet.

Styret har behandlet en rekke forslag til forskrifter og andre retningslinjer, men med hovedtyngden på konsesjonssaker og spørsmål tilknyttet de problemer norske finansinstitusjoner har stått overfor i 1990.

3.2 Samarbeid med andre lands tilsynsmyndigheter

Kredittilsynet har lagt vekt på å utvikle samarbeidet med andre lands tilsynsmyndigheter. Det nordiske samarbeidet er ført videre, og kontakten særlig med engelske og amerikanske tilsynsmyndigheter er styrket. Samarbeidet og kontaktene gjelder både enkeltsaker og forberedelse av inspeksjoner, samt generell informasjonsutveksling, kompetanseoppbygging og metodeutvikling.

I tillegg til det løpende samarbeid har Kredittilsynet deltatt på de nordiske møter for tilsynsmyndighetene innen bank, forsikring og verdipapirkontroll,

den europeiske forsikringstilsynskongress, de årlige internasjonale konferanser for bank- og verdipapirtilsynsmyndigheter og årlige møter for forsikringstilsyn som arrangeres av de statlige amerikanske myndigheter. Forbindelsene med EF-sekretariatet og den norske representasjon der er videre utviklet.

I forbindelse med inspeksjoner av norske bankers uteetableringer er kontakten med utenlandske myndigheter forsterket i Storbritannia (London), Luxemburg og USA, og nye kontakter er opprettet i Singapore og Hong Kong.

Det er i løpet av året gjennomført 20 møter med internasjonale banker og rating-institutter i tilsynets lokaler. Emnet har vært norske finansinstitusjoners generelle situasjon og norsk økonomi.

Kredittilsynet deltok i 1990 med en representant i det årlige utvekslingsopplegg mellom de nordiske banktilsynsmyndighetene. Oppholdet var i 1990 lagt til Danmark, der det ble gitt orientering om landets tilsynsarbeid og finansmarkedet generelt.

Kredittilsynet har i 1990 (som tidligere) deltatt med en representant i OECD's forsikringskomites halvårlege arbeidsmøter. Denne komiteen arbeider, bl.a. med liberalisering av internasjonale forsikringstransaksjoner.

Kredittilsynet deltar også med en representant i OECD's *Financial Action Task Force*. Denne gruppen arbeider med å opprette et internasjonalt samarbeid mot hvitvasking av utbytte fra narkotikaforbrytelser.

På bakgrunn av den sterke tendensen en ser til internasjonalisering av verdipapirmarkedene (se pkt. 1.3), har Kredittilsynet lagt vekt på å fortsette en prosess der det etableres samarbeid med andre lands tilsynsmyndigheter.

Ved siden av jevnlig kontakt med enkelte nordiske tilsynsmyndigheter, har en prioritert arbeidet med å forhandle frem avtaler om innhenting og utveksling av informasjon på verdipapirhandelens område.

Den omfattende avtalen med det amerikanske tilsynsorganet SEC (Securities and Exchange Commission) er forhandlet ferdig og godkjent av styret i Kredittilsynet.

Styret har også godkjent en avtale med tilsynsmyndigheten i England, TSA (The Securities Association). Begge avtalene gjelder utveksling av opplysninger i saker som angår verdipapirhandel.

3.3 Organisatoriske forhold

Etatens organisasjon er i 1990 beholdt uendret med fire avdelinger: Tilsynsavdelingen, Utredningsavdelingen, Verdipapir-, megler- og inkassoavdelingen og Administrasjonsavdelingen.

Kredittilsynet er underlagt Finansdepartementets økonomiavdeling.

Etaten har ikke fått tilført nye stillinger i 1990.

Etatens turn-over på sju prosent omfatter fire medarbeidere som har gått over i stillinger i det private næringsliv, og tre medarbeidere som har gått av for alderspensjonering.

Rekrutteringen til etaten har vært god med et stort antall kvalifiserte søkere til ledige stillinger. Kvalifiserte søkere med erfaring fra tilsynsområdene har vært svært få.

Fordelingen i de ulike stillingskategorier ser slik ut: -

	Desember 1990 antall
Tilsynsdirektør	1
Avd.direktør	4
Underdirektør	10
Rådgiver	1
Inspektør*	34
Førstekonsulent	18
Konsulent	14
Kontorstillinger**	14
 Totalt	 96

* Inkl. førsteinspektør

** Inkl. førstesekretær

I tillegg til ovennevnte stillinger har etaten av budsjettmessige grunner holdt 3 kontorstillinger og 2 saksbehandlerstillinger ledige i 1990. Totalt har etaten 101 stillingshjemler.

Effektivisering og organisasjonsutvikling.

I samsvar med *Regjeringens program for fornyelse og effektivisering av statsforvaltningen* har Kredittilsynet i 1990 lagt ned et betydelig arbeid i å få til en strategisk plan hvor tilsynsfilosofi, utfordringer og strategi for de nærmeste 3-4 år søkes avklart.

Det ble også utarbeidet og vedtatt en virksomhetsplan for 1990.

Kredittilsynet har i løpet av året gjennomført et prosjekt bl.a. for å vurdere Kredittilsynets organisasjon. PA Consulting Group (nå PA/Hartmark-Iras) har bistått etaten i dette arbeidet.

Proessen har bl.a. omfattet en kartlegging av synspunkter på Kredittilsynets virksomhet i etatens omgivelser og en intern kartlegging i etaten av samarbeidsrelasjoner og forbedringspunkter generelt. Som et resultat av prosjektet har Kredittilsynet lagt fram forslag til en ny organisasjonsplan som er oversendt Finansdepartementet til godkjenning.

Siktemålet med analysen var å videreføre de intensjoner som lå bak

opprettelsen av Kredittilsynet i 1986, da Bankinspeksjonen og Meglerkontrollen ble slått sammen med Forsikringsrådet.

Tanken bak sammenslutningen var blant annet å legge til rette for en mer effektiv bruk av de likeartede kunnskapsressurser som ble brukt på likeartede tilsynsoppgaver i de tidligere enhetene.

Siktemålet er at Kredittilsynet skal være en høyt kvalifisert og respektert institusjon som overvåker markedet, tilrettelegger for en sunn utvikling i det finansielle system, driver god forebyggende virksomhet og har evne til effektiv inngripen.

Innføringen av edb som verktøy i saksbehandlingen har ført til at frigjorte ressurser innen kontorsektoren er blitt omplassert i organisasjonen, og tilført nye prioriterte arbeidsoppgaver i fagavdelingene og administrasjonsavdelingen.

Kredittilsynets PC-nettverk ble satt i ordinær drift i 1990. Staten hadde ved utgangen av 1990 en PC-dekning på ca. 75 prosent. Tilknytningen til eksterne databaser som ledd i verdipapirkontrollen, er utvidet til å omfatte DnX nyhetstjeneste. Videre er det etablert en prøveordning med tilknytning til Foretaksregisteret i Brønnøysund. Installasjon og utprøving av et edb-basert arkivsystem tok til på slutten av året.

Likestillingsarbeidet

Likestillingsutvalgets arbeid har i 1990 i hovedsak bestått i å gjennomføre en arbeidsmiljøundersøkelse, samt arrangere kurs og foredrag. I 1990 er det i likestillingsutvalgets regi gjennomført foredrag om regelverket innenfor likestillingsområdet og forskjellige kurs og debatter om likestillingsproblemstillinger.

Kvinneandelen i fagstillingene er ikke økt de siste tre årene. Det er skjev kjønnsfordeling i de fleste stillingsgrupper og kvinneandelen blir mindre jo høyere en kommer i stillingshierarkiet.

Arbeidsmiljøundersøkelsen ble gjennomført med tanke på å få kartlagt eventuelle spesielle likestillingsproblemer i Kredittilsynet. Når det gjelder trivsel i jobben, ga undersøkelsen ingen indikasjoner på forskjeller mellom kvinner og menn.

Det er mange, både kvinner og menn, innen alle stillingskategorier som kunne tenke seg en videre karriere i Kredittilsynet. En konklusjon som kan trekkes av undersøkelsen, er at Kredittilsynet har viktige utfordringer når det gjelder rekruttering av kvinner til lederstillinger og fagstillinger, og når det gjelder læringsmuligheter for de kontortilsatte.

3.4

Økonomi

Regnskapet for 1990

De samlede utgiftene for 1990 beløp seg til 42,7 mill. kroner. Av dette utgjorde lønninger, trygder og pensjon 27,4 mill. kroner. Dette tilsvarer en økning på 4,2 prosent i forhold til 1989.

Til driftsutgifter, reiser, kompetanseutvikling og kjøp av konsulenttenester ble det brukt 13,8 mill. kroner, herav 1 mill. kroner til organisasjons- og systemutviklingsarbeid. Det ble brukt 1,5 mill. kroner til edb investeringer.

Til opprettelse av et utvalg til gransking av "mulige straffbare forhold av alvorlig karakterer i finansinstitusjoner som har hatt alvorlige tap", ble det stilt til disposisjon 100.000 kroner for 1990.

Det ble tatt i bruk et nytt edb-basert økonomi- og regnskapssystem ved årets begynnelse. Systemet har satt etaten bedre i stand til løpende å kunne følge opp bruken av de tildelte midlene. Det gir også bedre muligheter for å ha et detaljert regnskap fordelt på formål og art til hjelp ved utlikningen og som grunnlag for etatens ressursstyring.

Utlikningen for 1990 - Dekning av etatens utgifter

Kredittilsynets utgifter dekkes etter tilsynslovens § 9 av de institusjoner som er under tilsyn ved begynnelsen av budsjettåret. Utgiftene fordeles på de ulike grupper av institusjoner etter omfanget av tilsynsarbeidet. For 1990 har det vært viktig å bringe reell overensstemmelse mellom etatens faktiske ressursforbruk og utlikningen. Dette medførte at det ble store endringer for enkelte tilsynsgrupper. Spesielt gjelder det gruppen for meglere.

Det totale utlikningsbeløpet for 1990 utgjorde 37,3 mill. kroner. Beløpet fordeles på 1392 enheter etter nærmere fastsatte regler. Fra 1989 er antall enheter økt med 431, økningen henger sammen med at utlikningen for 1990 også omfatter inkassoforetak som måtte ha bevilling fra Kredittilsynet fra 1. oktober 1990. Inntektene fra inkassobevillingene for 1990 utgjorde 427.000 kroner.

Gruppen eiendomsめglere og advokater økte enhetene med henholdsvis 131 og 155 enheter. Dette skyldes at det nå er tatt med firmaer med provisjonsinntekter ned til 20.000 kroner.

Etter departementets tidligere bestemmelse ble det ikke foretatt utlikning på livsforsikringsselskap, skadeforsikringsselskap, og sjøtrygdslag med premieinntekter under 100.000 kroner.

For pensjonsfond, understøttelses- og hjelpefond, pensjonskasser og fylkeskommunale og kommunale pensjonsordninger ble det bare foretatt utlikning på enheter med forvaltningskapital over 1,0 mill kroner.

Gruppene forretningsbanker og sparebanker er i utlikningen for 1990 foreslått utliknet under ett.

Fordeling av beløpene til de enkelte tilsynsgruppene går forøvrig fram av vedlegg V. De enkelte tilsynsgruppenes beregningsgrunnlag, grenser for maks- og minimumsbeløp for beregningen samt minste og største beløp å betale for de enkelte tilsynsenheter går fram av vedlegg VI. Når årsmeldingen trykkes er Kredittilsynets forslag til utlikningen for 1990 ikke godkjent av Finansdepartementet.

DEL II   FINANSINSTITUSJONER

4   BANKER

4.1   Struktur

Ved utgangen av 1990 var det registrert 166 forretnings- og sparebanker.

Forretningsbanker

Det ble ikke gitt konsesjon til å starte ny bank i 1990.

Fokus Bank ble gitt konsesjon til å fusjonere med Tromsbanken og Rogalandsbanken. Christiania Bank og Kreditkasse ble gitt konsesjon til å fusjonere med Sørlandsbanken.

Søknad om etablering av Boligbanken a/s ble avslått ved Kgl. res. 6. april 1990.

Finansbanken ble kjøpt av Sparebanken NOR.

Sparebanker

Følgende sparebanker er sammensluttet i 1990:

- Sparebanken Buskerud og Flå Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Buskerud
- Skiptvet Sparebank, Sparebanken Moss Hobøl og Sparebanken Østfold er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Østfold.
- Sparebanken ABC, Sparebanken Buskerud, Sparebanken Vestfold, Sparebanken Østfold og Sparebanken Østlandet er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken NOR.

Filialetableringer

Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 31 (1989-90); Strukturpolitikken på finansmarkedet, jf. Innstilling S. nr. 169 (1989-90), har medført endrede retningslinjer med hensyn til filialetableringer, samt endrede og forenklete regler for saksbehandlingen.

Etter forretningsbankloven § 8 første ledd og sparebankloven § 3 tredje ledd kan Kredittilsynet gi tillatelse til opprettelse av filial eller avdeling innenfor den kommune hvor banken har sitt hovedkontor. Etter de samme bestemmelser kan Kongen gi slik tillatelse også utenfor denne kommunen. Kongens myndighet ble delegert til Finansdepartementet ved kgl. res. 2. september 1961.

Etter Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 88 (1982-83), Revidert nasjonalbudsjett 1983, ble det gitt generelt forhåndssamtykke til etablering av bankfilialer innenfor det fylket hvor hovedkontoret ligger.

I medhold av bestemmelsene i forretningsbankloven § 8 første ledd og sparebankloven § 3 tredje ledd er det nå gitt generelt forhåndssamtykke til etablering av bankfilialer i Norge av norske forretnings- og sparebanker.

Samtykket gjelder også norske forretningsbanker som er stiftet eller ervervet av utenlandske banker.

Filialetableringer skal etter dette kun meldes skriftlig til Kredittilsynet med kopi til Norges Bank i god tid før filialen settes i drift.

Virksomheten i utlandet

Ved utgangen av 1990 eide norske banker helt eller delvis 31 utenlandske banker, finansieringsselskaper og finans- og fondsmeglerforetak inklusive filialer og holdingsselskaper for finansinstitusjoner der den norske eierandelen utgjorde minst 10 pst. av aksjekapitalen. Rene innlånselskaper er da ikke regnet med. Flere av de utenlandske selskapene har dessuten datterselskaper i forskjellige land slik at tallet på utenlandske finansinstitusjoner der norske banker direkte eller indirekte har eierinteresser på minst 10 pst. er noe høyere.

Som følge av fusjonen mellom Den norske Creditbank og Bergen Bank skjedde det i 1990 en samordning av de to bankenes utenlandsnett. Bankenes datterbanker i Luxembourg, DnC Luxembourg S.A. og Bergen Bank Int. & Co. S.A., ble fusjonert. Virksomhetene i bankenes filial og datterbank i London ble i likhet med virksomhetene i den fusjonerte bankens datterbank og filial i Singapore koordinert og flyttet under samme tak.

I USA ble Den norske Banks to filialer slått sammen samtidig som det ble foretatt en samordning av den fusjonerte bankens filialer på Cayman Islands. Videre ble virksomheten i det tidligere Bergen Bank-eide innlånselskapet Bergen Bank Corporation overført til innlånselskapet DnX (US) Finance Inc.

DnB's datterbank i Sverige ble i mars 1990 besluttet nedlagt. Det ble også i 1990 gitt tillatelse til salg av DnB's datterselskap og filial i Hong Kong. Videre ble bankens 20 pst. eierandel i Scandinavian Bank Ltd. og Deutsche Skandinavische Bank i siste halvdel av 1990 solgt til SE-banken.

Kreditkassens datterbank i Sverige ble i 1990 nedlagt etter at bankens portefølje var blitt solgt til Götabanken.

Nordlandsbanken fikk i 1990 tillatelse til å øke eierandelen i First Nordic Bank S.A., Luxembourg fra 17 pst. til 29 pst.

BNP Kjøbmandsbanken fikk i begynnelsen av 1990 tillatelse til erverv av 25 pst. av aksjene i selskapet Mcauley, Dennehy & Tolle Ltd., (MDT) London.

Banque Indosuez Norges 40 pst. eierandel i finansieringsselskapet Lind H.F. på Island ble i begynnelsen av 1991 solgt til Landsbanki Island.

Utenlandseide banker i Norge

Banque National de Paris Norge ble gitt konsesjon til å kjøpe og å fusjonere med Kjøbmandsbanken. Svenska Handelsbanken Norge ble gitt konsesjon til å kjøpe og å fusjonere med Oslo Handelsbank.

Svenska Nordbanken har overtatt Inter Nordisk Bank fra

Wermlandsbanken.

United Bank Limited, England har meldt at den ønsker å opprette representasjonskontor i Norge.

4.2

Bankenes drift

Generelt

Året 1990 kan resultatmessig betegnes som det dårligste etter krigen både for forretnings- og sparebankene når man betrakter resultatene for bankgruppene totalt sett. Resultatet for forretningsbankene ble et underskudd på 3,1 mrd. kroner (4,1 mrd. på konsernbasis) mens sparebankene hadde et underskudd på 650 mill. kroner. I 1989 var tilsvarende resultat et overskudd på ca 300 mill. kroner for forretningsbankene og et overskudd på 230 mill. kroner for sparebankene. Årsaken til det svake resultatet i 1990 er for forretningsbankene en betydelig nedgang i nettorenten, mindre inntekter ved salg av verdipapirer og økte utlånstap. Sparebankene har hatt noe mindre utlånstap enn i 1989 og det svake resultatet kan derfor i tillegg til lavere nettorente forklares med betydelig nedgang i inntektsposten andre inntekter dvs. i hovedsak kursgevinster ved salg av verdipapirer. Det må imidlertid bemerkes at sparebankene hadde unormalt høye gevinster ved salg av verdipapirer i 1989 sammenlignet med tidligere år og at resultatet av denne virksomheten i 1990 er på høyde med det som var vanlig i årene før 1989.

Nedgangen i nettorenten kan dels forklares ved økning i nullstilte lån dvs. lån hvor det ikke inntektsføres rente, og dels ved skjerpet konkurranse i markedet. I tillegg kan årsaken være at bankene ikke hurtig nok har klart å tilpasse utlånsrenten til en høy pengemarkedsrente i store deler av 1990. De kostnadsreducerende tiltak som bankene har truffet ser nå ut til å ha fått en positiv effekt og bidratt til lavere kostnadsprosent i 1990 både for forretnings- og sparebankene.

Resultatet i 1990 og faren for betydelige tap også i 1991 understreker alvoret i situasjonen og betydningen av de tiltak myndighetene har truffet for å stabilisere forholdene.

Bankenes vekst i utlån og innskudd har vært relativt beskjeden i 1990 og gjenspeiler den vanskelige situasjonen både store deler av næringslivet og privatsektoren er i for tiden.

Svekket soliditet og tilpasning til nye kapitalkrav innebærer at vekstmulighetene vil være svært begrenset også i 1991.

Driftsresultat og balanseutvikling, forretningsbanker**Resultat** (i % av gjennomsn. forvaltningskapital)

	1988	1989	1990
Nettorente	2,74	2,99	2,55
Driftsresultat før tap	1,14	1,64	1,09
Tap på utlån og garantier 1)	1,43	1,58	1,86
Driftsresultat etter tap	-0,29	0,06	-0,77
Tap i mrd.kroner	5,3	6,1	7,4

1) Omfatter ikke avsetning til en-bloc

Balanseutvikling (beløp i mrd.kr ved utg. av året)

	1988	1989	1990
Forvaltningskapital	353	378	389
Brutto utlån	261	291	296
Innskudd i alt 2)	276	288	303
Derav fra kunder	171	187	195

2) Inklusive lån og innskudd fra Norges Bank

Forretningsbankenes driftsresultat før tap ble redusert fra 1,64% i 1989 til 1,09% i 1990 regnet i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). Utlånstapene ble i 1990 på 7,4 mrd. som er en økning på 1,3 mrd. fra 1989. Tap på personkunder utgjør 16 % av totale utlånstap. Målt i mill. kroner har personkundetapene økt fra 1,1 til 1,2 mrd. Utlånstapene kan også forventes å bli betydelige i 1991 da forretningsbankene ved utgangen av 1990 hadde 9,9 mrd. i nullstilte lån, en økning fra året før på 8%. Driftsresultatet etter tap ble et underskudd på 3,1 mrd. som er det svakeste resultatet forretningsbankene har hatt etter krigen.

Forretningsbankene hadde en utlånsvekst på 1,9% fra 1989 til 1990 mot 11,5% foregående år. Innskudd fra kunder økte med 4,3% mot 9,6% foregående år. Brutto utlån utgjorde 152% av kundeinnskuddene ved utgangen av 1990 mot 155% ved utgangen av forutgående år. En betydelig del av forretningsbankenes utlån finansieres med innlån fra pengemarkedet og Norges Bank. På kort sikt vil derfor en økende pengemarkedsrente ha en merkbar negativ effekt på forretningsbankenes nettorente da bankene ikke er i stand til å tilpasse utlånsrenten hurtig nok til økningen i pengemarkedsrenten. Noe av forklaringen på nedgangen i nettorenten i 1990 må antas å skyldes dette forhold da pengemarkedsrenten var høy i store deler av året.

Driftsresultat og balanseutvikling, Sparebanker**Resultat** (i % av gjennomsn. forvaltningskapital)

	1988	1989	1990
Nettorente	3,83	4,29	3,99
Driftsresultat før tap	1,24	2,03	1,53
Tap på utlån og garantier 1)	1,39	1,94	1,79
Driftsresultat etter tap	-0,15	0,10	-0,26
Tap i mrd. kroner	3,3	4,8	4,4

1) Omfatter ikke avsetning til en-bloc

Balanseutvikling (beløp i mrd.kr ved utg. av året)

	1988	1989	1990
Forvaltningskapital	249	245	247
Brutto utlån	187	193	199
Innskudd i alt 2)	217	215	215
Derav fra kunder	157	168	178

2) Inklusive lån og innskudd fra Norges Bank

Også sparebankene har hatt en betydelig forverring av driftsresultatet før tap fra 1989 til 1990 regnet i % av GFK. (fra 2,03 til 1,53%). Selv om utlånstapene er redusert fra 4,8 til 4,4 mrd. ble resultatet etter tap betydelig svakere enn i 1989 (-0,26% av GFK i 1990 mot 0,10% i 1989).

Sparebankene har i motsetning til forretningsbankene hatt en relativ økning i tap på personkunder. Av totale utlånstap utgjorde tap på personkunder 20% i 1990 mot 18% i 1989.

Sparebankene har hatt en meget moderat volumvekst både i 1989 og 1990. Utlånene økte i 1990 med 3,4% mot 3,7% i 1989, mens kundeinnskuddene økte med 5,9% mot 6,5 forutgående år. Sparebankenes utlån utgjorde 112% av innskudd fra kunder ved utgangen av 1989 mot 116% ved utgangen av 1989. At sparebankene er mindre avhengig av pengemarkedet skulle tilsi at økte pengemarkedsrenter skulle ha mindre negativ effekt på nettorenten for denne bankgruppen enn for forretningsbankene. Nedgangen i nettorenten i 1990 var også størst for forretningsbankene.

Likviditet og ansvarlig kapital

De nye minstekravene til bankenes likviditet ble satt i kraft fra 1. mai 1989. Kredittilsynet foretar fortløpende kontroll av likviditeten basert på bankenes månedlige balanserapportering. De banker som har underskudd blir tilskrevet og bedt om å rette opp likviditeten i overensstemmelse med loven. Banker med gjentatt overskridelse er dessuten blitt innkalt til Kredittilsynet for å gi en forklaring. Det var forøvrig ni banker som hadde likviditetsunderskudd ved utgangen av 1990. Forholdet er tatt opp i de budsjett- og regnskapsmøtene som Kredittilsynet har hatt med bankene i februar i år.

Ved utgangen av 1990 hadde forretningsbankene tilstrekkelig ansvarlig kapital. Det foreligger et forslag til nye kapitaldekningsregler tilpasset de nye EF-kravene (BIS-reglene).

4.3

Tilsyn

Etter forutgående analyser og vurderinger av innsendte årsregnskaper og tertialrapporter fra tilsynsenhetene, er det gjennomført omlag 70 møter i Kredittilsynet med så godt som samtlige forretningsbanker og med alle større - og noen mindre sparebanker - som tilsammen representerte ca. 80 prosent av forvaltningskapitalen i banksystemet. I møtetallet inngår også enkelte kredittforetak og finansieringsselskaper.

Møtene sammen med bakgrunnsdokumentasjon har dannet grunnlag for utvelgelsen av de institusjoner som er gjort til gjenstand for inspeksjon.

Mot denne bakgrunn er det gjennomført 43 inspeksjoner i banker og kredittforetak i inn- og utland. Tallet er på samme nivå som i 1989, mens arbeidsmengden ved den enkelte inspeksjon derimot, har økt betydelig. Det skyldes særlig tapsutviklingen i de største bankene.

Blant inspeksjonsobjektene finner en f.eks. samtlige større forretningsbanker og flere av de utenlandske banker etablert i Norge. Ti inspeksjoner er foretatt i norske bankers utenlandsetableringer. Dessuten er samtlige kriserammede spare- og forretningsbanker, samt et par relativt nyetablerte banker med i bildet.

Oppmerksomheten har særlig vært konsentrert om portefølje- gjennomgang med sikte på avdekning av risikoprofil og tapspotensialer, kontrollsystemer, EDB-sikkerhet og management. Spesielt etter annet tertial er porteføljen i de største forretningsbankene gjennomgått grundig. Disse bankene står for mer enn 75 prosent av alle utlån i forretningsbankene. Det har derfor fordret betydelige ressurser å få kartlagt tilstanden i denne utlånsmassen.

Kredittilsynet vil i sitt arbeid i stor utstrekning måtte basere seg på at institusjonene har klare mål, strategier, styringssystemer, budsjettkontroll m.v., og et forsvarlig internt kontrollapparat. Dette har i mange tilfeller vist seg å være diskutabelt. I det forebyggende arbeid er det derfor lagt stor vekt på å gjennomgå og teste hvordan situasjonen er i institusjonene innenfor disse områdene. En har også vært opptatt av å bevisstgjøre styret,

kontrollkomiteen, administrasjonen og revisjonen i den enkelte institusjon om betydningen av å vie slike forhold oppmerksomhet - ikke bare her i landet, men også ved norske bankers utenlandskontorer.

I følge internasjonal praksis har moderlandene ansvaret for tilsyn på konsolidert basis med datterbanker og filialer i utlandet, mens norsk adgang til direkte å undersøke bankenes bøker i andre land varierer. I enkelte tilfelle må også nødvendig tilleggsinformasjon innhentes fra bankenes hovedkontorer i Norge.

På bakgrunn av de meget store tap, både relativt og absolutt som har oppstått i de norske bankers uteenheter, har Kredittilsynet sett det som viktig å følge norske bankers virksomhet i utlandet med årvåkenhet.

4.4 Banker i vanskeligheter

I løpet av beretningsåret oppsto akutt krise i to forretningsbanker og seks sparebanker. Krisene skyldtes store tap som resulterte i at bankenes fond enten var gått tapt eller at egenkapitalbasen var så sterkt svekket at fusjon med annen bank eller garantier fra bankenes sikringsfond fremsto som nødvendige løsninger for fortsatt drift.

Samtlige banker, som det her er tale om, ble nøye fulgt opp i 1990 gjennom møter, løpende regnskapsrapporteringer og inspeksjoner.

Som en konsekvens av dette er:

- Rogalandsbanken A/S fusjonert med Fokus Bank A/S.
- Fokus Bank A/S tilstillet en garanti på 1500 mill. kr. fra Forretningsbankenes Sikringsfond.
- Skiptvet Sparebank overtatt av Sparebanken Østfold (siden inngått i Sparebanken NOR).
- Nore Sparebank vedtatt fusjonert med Sparebanken Buskerud (siden inngått i Sparebanken NOR).
- Nordkapp Sparebank anbefalt fusjonert med Sparebanken Nord-Norge.
- Hemnes Sparebank vedtatt fusjonert med Sparebanken Rana.
- Sparebanken Moss-Hobøl overtatt av Sparebanken Østfold (siden inngått i Sparebanken NOR).
- Sparebanken Nordland tilstillet en garanti på 500 mill. kr. fra Sparebankenes Sikringsfond.

Det bør forøvrig nevnes at:

- Norion Bank (som ble satt under offentlig administrasjon i oktober 1989) har medført betydelig etterarbeide i Kredittilsynet i form av møter, telefonhenvendelser og korrespondanse gjennom hele 1990. Det gjenstår fortsatt en god del arbeide før avviklingsprosessen vil være avsluttet.

Administrasjonsstyrets praktisering av retningslinjene for aktivitetene er fulgt nøye opp.

- Sparebanken Nord-Norge som mottar betydelig støtte fra Norges Bank og Sparebankenes Sikringsfond, har vært under kontinuerlig oppfølging av Kredittilsynet også i 1990 gjennom møter i Tromsø og Oslo, samt gjennom månedlig regnskapsrapportering.

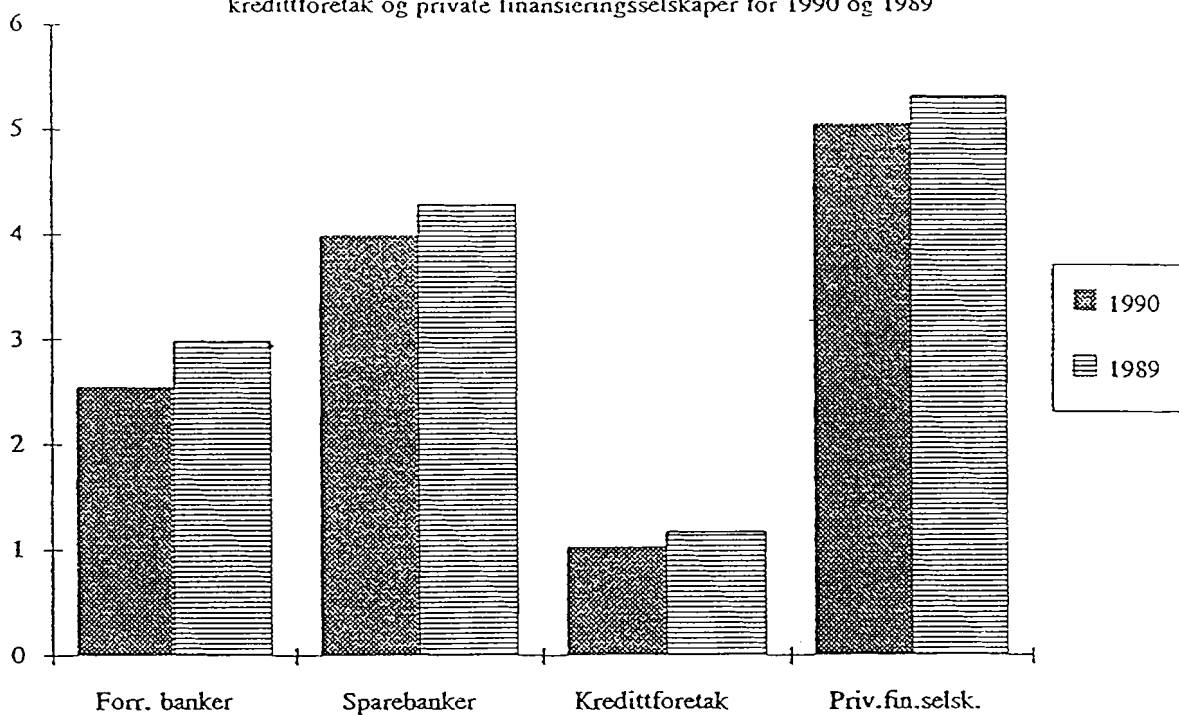
4.5 Regnskap og rapportering

Fra bankene innhentes det med hjemmel i tilsynsloven, i samarbeid med Norges Bank og Statistisk sentralbyrå, månedlige oppgaver over balanse og tilleggsspesifikasjoner, tertialregnskap, årsresultatregnskap og -balanse. Regnskapsdataene rapporteres maskinelt og blir lagt inn i en database i Statistisk sentralbyrå. Kredittilsynet har ansvaret for revisjonen av dataene. En stor del av dataene brukes også som grunnlag for kredittmarkedsstatistikken.

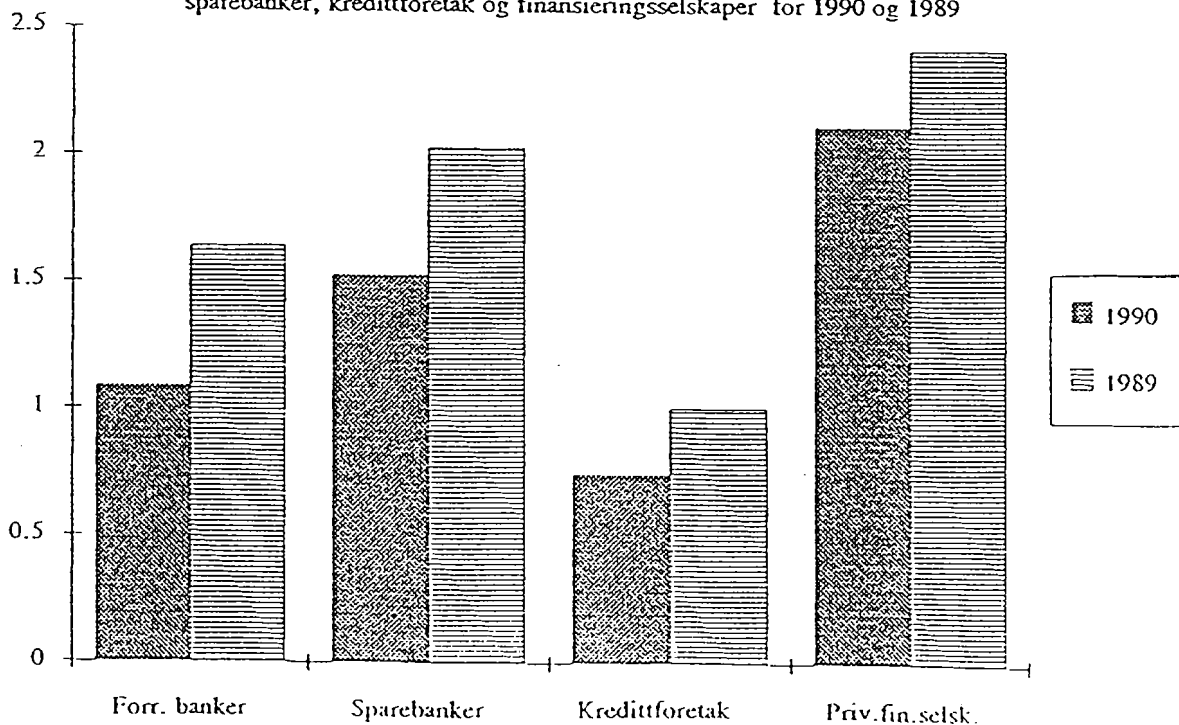
Regnskapsdataene danner et viktig grunnlag for tilsynet med bankene. I 1990 ble det mulig for de enkelte saksbehandlere i Kredittilsynet å få tilgang til basen gjennom sin PC slik at innhentede data i større grad kan benyttes i tilsynsarbeidet.

Det er utarbeidet en rekke edb-baserte analyseprogrammer.

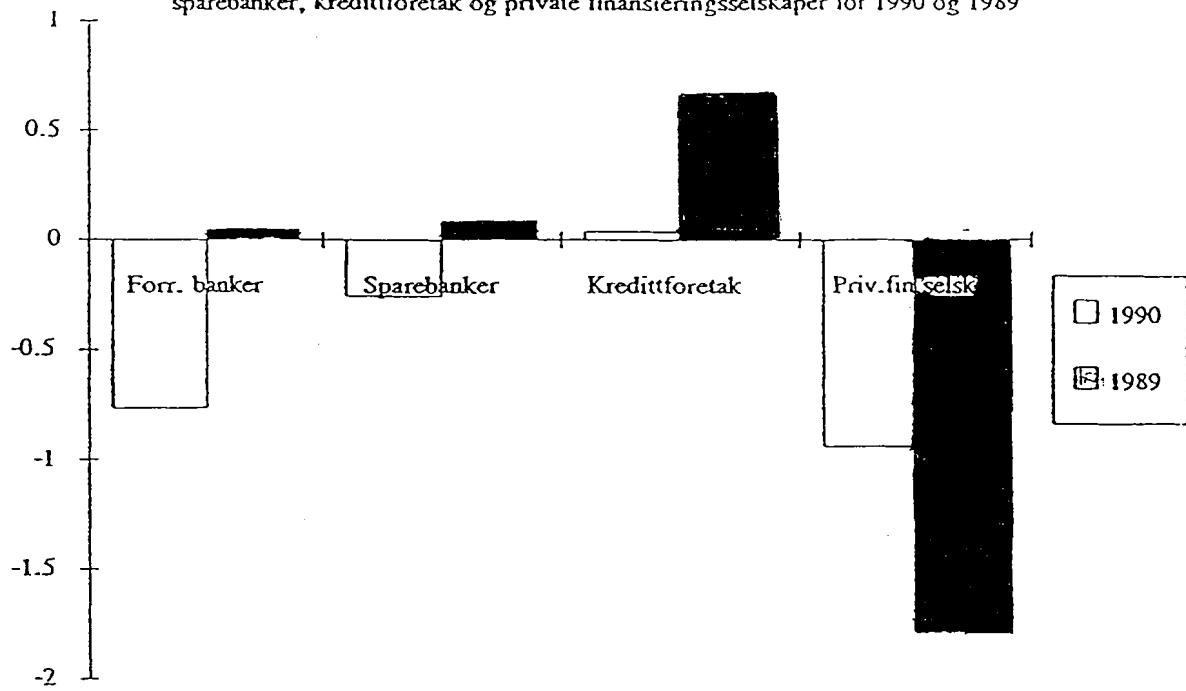
Nettorente i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital for forretningsbanker, sparebanker, kredittforetak og private finansieringsselskaper for 1990 og 1989

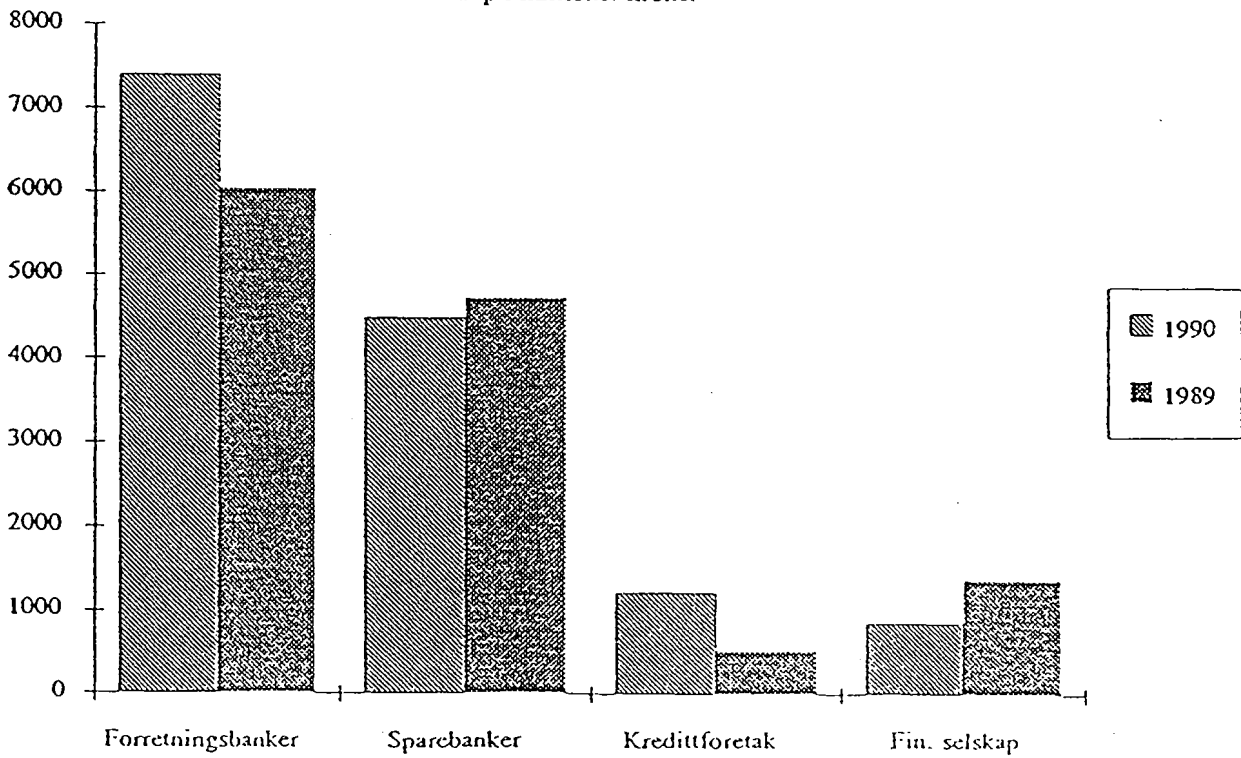
Driftsresultat før tap i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital for forretningsbanker, sparebanker, kredittforetak og finansieringsselskaper for 1990 og 1989

Driftsresultat etter tap i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital for forretningsbanker, sparebanker, kredittforetak og private finansieringsselskaper for 1990 og 1989

Tap i millioner kroner

5 FINANSIERINGSFORETAK

5.1 Finansieringsselskaper

Struktur

Ved utgangen av 1990 hadde 71 finansieringsselskap konsesjon til å drive finansieringsvirksomhet. Av disse var fem rene leasingselskap.

Det nystiftede selskapet Bilfinans-Holding AS søkte i desember 1990 om konsesjon som finansieringsselskap. Selskapet har som formål å være holdingselskap for finansieringsselskapene Agena Finans AS og Lease Plan AS. Selskapet søkte samtidig om utvidet konsesjon for Agena Finans A/S som i 1989 fikk konsesjon til å drive finansiell leasing. Søknaden er under behandling.

Vesta-Gruppen A/S ble i 1990 gitt tillatelse til å *etablere* Vesta Finans A/S.

Følgende selskaper søkte i 1990 om at selskapenes status som finansieringsselskap ble *sletter*: Central-Finans A/S, Samfinans A/S og Lefac A/S

Videre søkte Lefac A/S om tillatelse til at dets datterselskap Lefac Vest A/S som er under nedbygging, kan overdras til Kreditkassen. Kredittilsynet har tilrådd søknaden innvilget.

Følgende selskaper er i 1990 under *nedbygging* ved at det ikke inngås nye kontrakter: Lefac Vest A/S, CS Finans A/S, Custos Finans, Haugesund A/S, Custos Finans Nord A/S, Custos Finans Vest A/S, Custos Finans Øst A/S og Credit Service Leasing A/S.

Følgende selskaper fikk i 1990 tillatelse til sammenslutning (selskapenes navn etter *sammenslutningen* er understreket):

DnB Finans A/S, Fabin Scandic Leasing A/S og Fabin A/S.

Videre ble BB Holding A/S og Nevi Corporate A/S gitt tillatelse til å fusjonere med BB Holding A/S som overtakende selskap. Det ble samtidig gitt tillatelse til fusjon mellom BB Holding A/S og Den norske Bank A/S med Den norske Bank A/S som overtakende selskap.

Virksomhet i utlandet

Storebrand Finans A/S solgte i 1990 finansieringsselskapet Custos Privat Credit A/S, Danmark.

A/S Nevi (nå DnB) fikk i 1990 tillatelse til å eie 100 pst. av aksjene i det danske selskapet AVS I A/S (tidligere EME Finans I A/S) med datterselskapet AVS II ApS (tidligere EME Finans II ApS). Disse selskapene overtok emgasjementer fra NEVI Danmark og Erik Møllers Efttf.-gruppen og er under nedbygging.

Utenlandske foretaks representasjonskontorer i Norge

Utenlandske finansieringsforetaks representasjonskontorer må ifølge lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner § 3-4 registreres hos Kredittilsynet. Kredittilsynet har i 1990 ikke mottatt meldinger om opprettelse av representasjonskontorer i Norge fra utenlandske finansieringsforetak.

Utenlandseide finansieringsforetak

GotaFinans AB som i mai 1990 fikk tillatelse til å overta samtlige aksjer i leasingsselskapet Agena Finans A/S meddelte i august samme år at det ikke ble aktuelt å benytte konsesjonen.

Det ble i 1990 gitt tillatelse til at aksjene i finansieringsselskapet Svenska Finans Norge A/S ble overført fra Svenska Handelsbanken Norge A/S til Svenska Finans AB.

Mot slutten av året søkte det svenske finansieringsselskapet Kreditmarknadsaktiebolaget Sydkredit om konsesjon for erverv av 100 prosent av aksjene i A/S Leiefinansiering som eies av A/S Finans.

Driftsresultat

Fra finansieringsselskapene innhentes månedlige balanseoppgaver og årsregnskap. Regnskapsdataene blir lagt inn i en database i Statistisk sentralbyrå. Kredittilsynet har ansvaret for revisjonen av dataene. Etaten har tilgang til basen gjennom sitt edb-anlegg.

Finansieringsselskapenes driftsresultat etter tap viser at 23 selskaper hadde underskudd i 1990. Samlet for alle finansieringsselskapene var driftsresultatet etter tap negativt med 0,94 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). Det er en forbedring fra året før da tilsvarende tall var - 1,79 prosent. Dette skyldes i hovedsak lavere bokførte tap.

Det har vært en nedgang i utlåns- og leasingporteføljen med 6,9 mrd. kroner. Det er grunn til å forvente en ytterligere reduksjon av forretningsvolumet i 1991 på grunn av sviktende lønnsomhet og en strukturendring mot færre enheter.

Nøkkeltallene i resultatregnskapet viser følgende utvikling:

1. Resultat i % av GFK	Alle finansierings- selskaper i Norge		De 8 største konsernene	
	1990*	1989	1990*	1989
Nettorente	5,05	5,31	5,8	5,4
Andre inntekter	2,20	2,13	2,0	2,3
Andre kostnader	5,13	5,02	6,1	5,5
Driftsres. før tap	2,12	2,42	1,7	2,1
Bokførte tap	3,06	4,21	3,4	4,3
Driftsres. e.tap	-0,94	-1,79	-1,8	-2,2

Bokf.tap (mrd.kr.)	0,9	1,4	0,5	1,0
Nullstilte lån "	3,3	3,0	1,6	2,3

*) foreløpige tall

2. **Balanse**

(i mrd. kr.)

Forv. kapital pr 31/12	27,4	35,8	13,4	19,8
Brutto utlån og leasing pr 31/12	22,2	29,1	11,8	16,6

For de åtte største konsernselskapene er driftsresultatet før tap i prosent av GFK redusert fra 1989 til 1990 (1,7% i 1990 mot 2,1% i 1989).

Tapene

Selv om selskapene har hatt nedgang i bokførte tap så forhindrer ikke dette at også 1990 har blitt et underskuddsår for mange finansierings- selskaper. Tapene er redusert fra 1,4 mrd. kroner i 1989 til 0,9 mrd. kroner i 1990. Samlet har selskapene et foreløpig underskudd på 271 mill. kroner i 1990 (i 1989 var underskuddet på 604 mill. kroner).

Soliditet

I forhold til lovens krav var selskapenes kapitaloverskudd minimale (noen med underskudd) ved inngangen til 1991.

Ansvarlig kapital

Etter § 3-17 i lov 10. juni 1988 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner med endringer og etter § 10 i forskrift om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner, fastsatt av Finansdepartementet 22. oktober 1990, gjelder fortsatt kapitaldekningskravet på 10 prosent for finansieringsselskaper beregnet etter gamle regler frem til 31. desember 1991.

Nedenstående tabell viser gitte tillatelser til utvidelse av finansieringsselskapenes ansvarlige kapital i 1990:

<u>Navn</u>	Millioner kroner	
	<u>Aksjekapital- utvidelse</u>	<u>Ansvarlig lånekapital</u>
A/S Bedriftsfinans	14	
Elcon Finans A/S	25	
UNI Bilfinans A/S	2	
Bokreditt-Kjøpekort A/S	60	14
Yrkesbil-Finans A/S	1,5	
Elcon Finans A/S	25	
SR-Finans A/S	121	
Svenska Finans Norge AS	10	
Østfold Finans A/S	100	
Agena Finans A/S	11	4
Vesta Finans A/S		50
Samvirke Finans AS	13	

Tilsyn

Ved inspeksjonen av banker har en også sett nærmere på situasjonen i de finansieringsselskap som inngår i de større bankers konserndannelser.

5.2**Kredittforetak****Strukturen**

Det var registrert 14 obligasjonsutstedende kredittforetak ved utgangen av 1990.

Eiendomslån A/S fikk i 1989 konsesjon som obligasjonsutstedende kredittforetak.

Norsk Skibs Hypotekbank A/S og A/S Låneinstituttet for Skibsbyggeriene har fått tillatelse til å fusjonere under navnet Norsk Skibs Hypotekbank A/S.

Den Norske Hypotekforening (DNH) ble i 1990 gitt tillatelse til omdanning til aksjeselskap. Selskapet ble samtidig gitt konsesjon til å drive finansieringsvirksomhet.

Vestenfjeldske Bykredittforening søkte i desember 1990 om tillatelse til å omdannes til aksjeselskap ved en overføring av foreningens virksomhet til Vestenfjeldske Bykreditt A/S. Søknaden er av Kredittilsynet tilrådd innvilget.

Realkreditt ble i 1990 gitt tillatelse til å fusjonere med Eiendoms-kreditt. Realkreditt ble samme år gitt tillatelse til omdanning fra kredittforening til aksjeselskapskonsern. Søknaden ble senere trukket tilbake. Foreningen har i begynnelsen av 1991 endret den tidligere inngitte søknaden i samsvar med vilkårene i den tidligere gitte tillatelse.

Kredittforetakenes driftsresultater og balanseutvikling

Foreløpige regnskapstall for kredittforetakene (de obligasjonsutstedende institusjonene) er innhentet for 1990 på lik linje med bankene og finansieringsselskapene.

Tall for kredittforetakene viser følgende resultat og balanseutvikling fra 1989 til 1990 i mill. kroner og prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK):

<u>Resultatposter</u>	1990 (Mill.kr)	1990 (%GFK)	1989 (Mill.kr)	1989 i%GFK
Nettorente	1780	0,99	1947	1,17
Driftsresultat før tap	1292	0,71	1679	1,00
Konstante og beregnede tap	1545	0,85	552	0,33
Driftsresultat etter tap	-253	0,14	1127	0,67

<u>Balanseposter</u>	1990 (Mill.kr)	1989 (Mill.kr)
Gj.snittlig forvaltningskapital	181.403	167.063
Brutto utlån	154.075	149.141
Innlån	160.082	154.771
Nullstilte lån	3.739	1.764
Tap i % av utlån	0,8%	0,4%

De private kredittforetakene har hatt en negativ resultatutvikling i 1990 i forhold til 1989. Nettorenten gikk ned fra 1,17 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) i 1989 til 0,99 prosent i 1990. Samtidig er nullstilte lån over den samme perioden gått opp fra 1.764 mill. kroner i 1989 til 3.739 mill. kroner i 1990. De bokførte tapene har økt betraktelig (fra 0,33 prosent av GFK i 1989 til 0,85 prosent i 1990) og utgjør totalt 1.545 mill. kroner mot 552 mill. kroner i 1989.

Driftsresultatet før tap har blitt redusert fra 1,00 prosent av GFK i 1989 til 0,71 prosent i 1990. Dette skyldes nedgangen i nettorenten, nedgangen

i andre inntekter, samt økte kostnader. Det er imidlertid bare to av foretakene som har et negativt driftsresultat etter tap samtidig som det bare er to av foretakene som har et positivt driftsresultat etter tap på mer enn 1 prosent av GFK.

Fra 1988 til 1989 hadde foretakene bare en beskjeden økning på 3,31 prosent i utlånene. Til sammenligning så var utlånsveksten 46 prosent i 1987, 25,4 prosent i 1988, og 6 prosent i 1989.

Økt minstekrav til kapitaldekning for kredittforetak

Kredittilsynet sendte 12. juni 1989 forslag til Finansdepartementet om en økning av minstekrav til kapitaldekning for kredittforetak.

Kredittforetakene er i utgangspunktet underlagt et lovmessig kapitaldekningskrav på 10 prosent av utlån og garantier. I praksis er de vedtektsbestemte kapitaldekningskravene godkjent med langt lavere satser, i enkelte tilfeller helt ned i 2,5-3 prosent. Dette har vært i samsvar med forutsetningene i lovforarbeidene.

Kredittilsynet foreslo at minstekrav for kredittforeninger ble satt til 5,5 prosent og for kredittaksjeselskaper til 6,5 prosent. Den lavere satsen for kredittforeningene var begrunnet med medlemmenes gjensidige tilleggsansvar.

Følgende momenter ble tillagt vekt:

- Kredittforetakene vil bli underlagt de nye kapitaldekningsreglene som skal gjelde alle finansinstitusjoner. Dette vil bety økt minstekrav for hele den eksisterende utlånsmassen. Et økt krav nå ville lette overgangen til nye regler.
- Kredittforetakene har hatt en voldsom ekspansjon. Usikkerhet om prisutviklingen på eiendomsmarkedet har økt tapsrisikoen også for denne gruppen, noe som tilsa økning av minstekravet til kapitaldekning.
- Kapitaldekningskravets størrelse har direkte sammenheng med prisingen av utlån. Det er uheldig om kredittforetakene ekspanderer bare fordi rammevilkårene er gunstigere enn konkurrentenes. Hensynet til konkurranselighet tilsa også økt kapitaldekning i alle fall for utlånsøkning.

Kredittforetakene ble allerede gjennom rundskriv fra Kredittilsynet 8. mars 1989 gjort oppmerksom på at kapitaldekningskravet ville bli økt. Finansdepartementet fant imidlertid at en burde avvente iverksettingen av de nye generelle kapitaldekningskrav som vil gjelde for alle finansinstitusjoner.

Tilsyn

Det er foretatt tilsyn i ett kredittforetak i 1990. Fortsatt prisfall i eiendomsmarkedet med inntjeningssvikt for kredittforetakene som følge av misligholdte lån og direkte tap, samt tiltagende fundingproblemer, har imidlertid gjort det nødvendig å følge utviklingen på denne sektoren av finansmarkedet meget nøye.

Utenom løpende tertialregnskapsrapportering er det gjennomført årsregnskaps- og budsjettmøter for 1889/90 i Kredittilsynet med ledelsen i de største kredittforetakene.

5.3 Klagesaker vedrørende finansieringstjenester

I 1990 mottok Kredittilsynet 108 klager over bank- og finansieringstjenester. Dette er en nedgang på 33 klager fra 1989. Nedgangen skyldes for en stor del opprettelsen av Bankklagenemnda. Klager fra næringsdrivende avvises som hovedregel. Flertallet av innkomne klager i 1990 var klager over andre finansieringstjenester enn de som ytes av banker.

Resultatene av klagebehandlingen fordeler seg slik:

- 32 klager ble avvist
- 28 klager ble ikke gitt medhold
- 1 klage ble gitt medhold
- 10 klager ble gitt delvis medhold
- 11 klagesaker ble løst under klagebehandlingen
- 14 klagesaker var fortsatt under behandling ved årsskiftet
- 4 klager ble det ikke tatt stilling til fordi spørsmålet var under rettslig prøving.
- 8 klager ble tatt til etterretning eller trukket tilbake

Til gruppen avviste klagesaker hører næringslivsklager, saker hvor det ikke var mulig å bringe klarhet i faktum og klager oversendt Bankklagenemnda som rette vedkommende.

6 LÅNEFORMIDLERE

6.1 Struktur

Ved utgangen av 1990 var det registrert 33 låneformidlere og ett finansieringsselskap som drev formidling av lån.

Enhver som driver låneformidling, skal være registrert hos Kredittilsynet. Låneformidling består av formidling av likvide midler fra næringsvirksomhet og private personer til institusjoner, næringslivet og private lånekunder. For sistnevnte gruppe dreier det seg for en stor del om boliglån.

I henhold til forskrifter fastsatt av Finansdepartementet 14. september 1990 skal registrerte låne- og garantiformidlere stille en sikkerhet på 25 mill. kroner for slik virksomhet. Kredittilsynet har utarbeidet retningslinjer for hvem som kan regnes som agenter for innenlandske finansinstitusjoner sett i forhold til registrerte låneformidlere. Kredittilsynet presiserte retningslinjene i sitt rundskriv nr. 11/89.

Finansinstitusjonsloven §§ 2-2 og 2-3 har regler om eierbegrensninger som er gjort gjeldende fra 1. januar 1991. Disse bestemmelser vil endre eierstrukturen i enkelte låneformidlerforetak.

Pr. 31. desember 1990 ble det drevet låneformidling i 21 fondsmeglerforetak og 12 særskilt registrerte foretak. De sistnevnte foretak har stilt sikkerhet på 25 mill. kroner hver. Fondsmeglerforetak er inntil videre unntatt fra spesiell sikkerhet idet fondsmeglersikkerheten anses å dekke låneformidling. I løpet av 1990 har fire fondsmeglerforetak nedlagt sin virksomhet. For øvrig har slik virksomhet funnet sted i fire finansieringsselskaper.

6.2 Om låneformidlingsvirksomheten

Det blir innhentet og bearbeidet kvartalsvis oppgaver fra de registrerte låneformidlerne og fra finansieringsselskap som også er låneformidlere.

Nøkkeltall

	pr.31.12.1990 (mill.kr.)	pr.31.12.1989 (mill.kr.)
Totalt formidlet beløp for alle sektorer	28.082	41.691
Formidlet beløp for innenlandske sektorer unntatt offentlig forvaltn. og finansinstitusjoner	14.057	18.722
Mottatt provisjon	112	186

pr.31.12.1990 pr.31.12.1989
(mill.kr.) (mill.kr.)

Antall oppgavepliktige selskaper som mottar årlig prov. større eller lik kr. 50.000	5	31
--	---	----

Tallene viser at låneporteføljen er redusert med 33 prosent fra 1989 frem til 30. september 1990. Mottatte årlige provisjoner viser i samme tidsrom en reduksjon på 56 prosent.

Ulovlig låneformidling

Kredittilsynet sitter inne med opplysninger som tyder på at en del foretak driver låne- og garantiformidling uten å være registrert i Kredittilsynet og har dermed heller ikke stilt den fastsatte garanti på 25 millioner kroner for det ansvar formidleren kan pådra seg ved utøvelsen av virksomheten. På bakgrunn av disse opplysningene gikk Kredittilsynet ut med en pressemelding i oktober 1990, hvor publikum ble advart mot ulovlige låne- og garantiformidlere.

I to tilfeller har Kredittilsynet dessuten henvendt seg til foretak som ikke har vært registrerte låne- og garantiformidlere, for å innhente opplysninger om virksomheten. I begge tilfeller har henvendelsene resultert i anmeldelse av foretakene bl.a. for brudd på finansinstitusjonsloven.

Det ene av disse foretakene er eiet og drevet av en registrert revisor. Som en følge av de avdekkende forhold er hans revisorbevilling inndratt.

Tilsyn

Kredittilsynet gjennomførte i 1990 stedlig tilsyn i tre foretak. Tilsynet reiste særlig spørsmål omkring opplysningsplikt overfor låntakere og foretakets bruk av agenter.

Låneformidlingen ble som helhet utført i samsvar med de retningslinjer som gjelder for slik virksomhet.

Krav mot sikkerhet i låneformidlerforetak

Græsdahl & Korsvold Kapitalformidling A/S

Avviklingen av selskapet ble bestemt 30. januar 1990. Det skal pr. 31. desember 1990 være fremmet krav på tilsammen ca. 87 mill.kr. Det vil si at sikkerhetsstillelsen på 25 mill. kr bare kan gi en dividende på ca. 30 prosent.

Øst Finans A/S

Selskapet ble slått konkurs i 1990. De krav som er fremmet mot sikkerheten vil kunne dekkes fullt ut.

Finans 1

Selskapet har opphørt med virksomhet. To mindre krav mot sikkerheten vil også her kunne bli dekket dersom kravene blir godkjent.

De tre sakene som er nevnt antas å bli avviklet i løpet av 1991.

7 FORSIKRINGSSELSKAPER

7.1 Skadeforsikringsselskaper

Struktur

For tiden driver i alt 150 norske og utenlandske selskaper virksomhet i Norge. Disse fordeler seg slik:

Norske forsikringsselskaper	60 (herav 2 under avvikling)
Lokale sjøtrygdslag	20
Lokale brannkasser	40
Utenlandske selskaper v/general-agenturer	30 (herav 19 under avvikling, se vedlegg II)

I 1990 var det seks større gruppedannelser i skadeforsikring, Storebrand, Uni, Gjensidige, Vesta, Samvirke og Forenede. Til sammen dekker disse ca. 80 prosent av det norske forsikringsmarkedet. Det store antall selskaper gir følgelig ikke et helt korrekt bilde av markedsstrukturen. Fusjonen mellom Uni og Storebrand er nærmere omtalt nedenfor.

Antall utenlandske selskaper som driver virksomhet i Norge har gått sterkt tilbake, antagelig på grunn av de nye krav om å holde en bestemt kapital i Norge.

Med hjemmel i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39, som trådte i kraft 25. august 1989, er det utarbeidet en rekke forskrifter som er av betydning for selskapenes virksomhet, se vedlegg I.

I 1990 gikk det ut melding til skadeforsikringsselskapene og til utenlandske selskapers generalagenturer om at de selv skal offentliggjøre årsregnskapene. Bestemmelsen har sin hjemmel i Kredittilsynslovens § 4, første ledd og i forsikringsvirksomhetslovens § 6-1.

Bestemmelsen i lovens § 15-2, annet ledd gir ett års frist for endringer av organisasjonsmessig og annen art som er nødvendig på grunn av loven, f.eks. vedtektsendringer. Kredittilsynet meddelte i rundskriv av 30. juli 1990 at skadeforsikringsselskapenes plikt til å sende inn vedtektene for godkjennelse av Kredittilsynet utsettes inntil nye vedtekter er vedtatt på selskapenes første ordinære generalforsamling i 1991 med utgangspunkt i standardvedtekter som Kredittilsynet vil fastsette.

Etter lovens § 15-3 måtte selskaper som hadde drevet virksomhet tidligere uten konsesjon søke om konsesjon innen 25. august 1990. Dette gjaldt de fleste store skadeforsikringsselskaper som drev virksomhet før loven om konsesjon i skadeforsikring trådte i kraft 18. juni 1938.

Nye selskaper og sammenslutninger av selskaper

I 1990 ble det etablert ett nytt skadeforsikringsselskap - Vesta Dial Foriskring A/S. Selskapet heleies av Skadeforsikringsselskapet Vesta A/S og har fått konsesjon i all skadeforsikring unntatt kredittforsikring.

UNI Forsikring A/S og Storebrand A/S fikk i januar 1991 tillatelse til å fusjonere til UNI Storebrand A/S. Tillatelsen ble gitt på følgende vilkår:

- Vedtektene for UNI Storebrand A/S skal godkjennes av Kredittilsynet.
- Det fusjonerte selskapet skal så snart som mulig sende søknad om godkjenning av konsernstrukturen etter pgr. 2-15 i finansinstitusjonsloven.
- Det fusjonerte selskapet må sende separate søknader om fusjon av de respektive liv-, skade- og finansieringsselskap i konsernene UNI Forsikring A/S og Storebrand A/S.
- Det fusjonerte selskapet skal, i samsvar med forutsetninger om rasjonaliserings- og fusjonsgevinster som fremgår av søknaden, utarbeide en konkret plan for gjennomføringen av disse kostnadsreduksjonene. Planen skal fremlegges for Kredittilsynet så snart som mulig og senest innen utgangen av første kvartal 1991. Selskapet skal videre regelmessig rapportere til Kredittilsynet om utviklingen i den fusjonerte enhet og resultatene av rasjonaliserings- og effektiviseringsarbeidet, og dokumentere hvordan kostnadsbesparelsene kommer kundene til gode.
- Det fusjonerte selskapet skal påse at det innen konsernet ikke finner sted krysssubsidiert mellom konsernets ulike typer av virksomhet, særlig mellom liv-, skade- eller finansieringsdelen eller mellom delvirksomheter innen disse. Videre skal det ikke finne sted noen form for indirekte subsidiert av utenlandsvirksomheten.
- Det fusjonerte selskapet skal opprettholde et landsomfattende distribusjonsnett for de forskjellige typer tjenester som konsernet yter. Det er ikke adgang til prisdiskriminering ut fra geografiske kriterier.

Storebrand Nord A/S, Storebrand Sør A/S, Storebrand Vest A/S og Storebrand Øst A/S fikk ved brev 3.1.90 tillatelse til å fusjonere med morselskapet Storebrand Forsikring A/S.

Nord og Syd Kredittforsikring A/S og DnC Kredittforsikring A/S ble 6.4.90 gitt tillatelse til å fusjonere til DnB Garanti og Kredittforsikring A/S.

Gjensidig Forsikring Sør har i januar 1991 søkt om tillatelse til å fusjonere med Gjensidig Norsk Skadeforsikring. Søknaden er ikke ferdigbehandlet.

Driftsresultat - Skadeforsikringsselskaper

Reviderte regnskapstall for 1990 forelå ikke ved redaksjonens avslutning. Oversikten nedenfor bygger derfor på foreløpige regnskapstall for 1990 for de syv største skadekonsernene og sammenlignes med tilsvarende tall for 1989.

De syv største skadeforsikringskonsernene tilsvarende ca. 80 % av det norske markedet og omfatter de selskapene i Norge som har mesteparten av den utenlandske forretningen (reassuranse).

Prosenttallene er i forhold til opptjent premie for egen regning.

	1990		1989	
	Mrd.kr.	%	Mrd.kr.	%
Opptjent premie f.e.r.	15.7	-	15.3	-
Påløpne skader f.e.r.	11.6	74	11.5	75
Driftskostnader	4.8	31	4.6	30
Finansinntekter	2.3	15	3.5	23
Driftsresultat 1	1.6	10	2.7	18

Oversikten viser at skadekonsernene hadde dårligere resultater i 1990 sammenlignet med 1989. Dette skyldes at finansinntektene ble mye lavere enn i 1989. I 1989 hadde skadekonsernene ca. 1 mrd. kr. i gevinst på aksjer og obligasjoner, mens de hadde tap (inkl. nedskrivninger) på aksjeporteføljen i 1990.

Skadeforsikringsselskapenes norske forretning har gitt gode forsikringsmessige resultater på grunn av milde vintre. Milde, snøfattige vintre påvirker resultatet i motorvogn- og brannforsikring. For 1990 har spesielt brannforsikring bra resultat. Det ser imidlertid ut som personskadeutbetalingene både i motorvogn- og ulykkeforsikring er økende, slik at flere av selskapene har foretatt tilleggsavsetninger.

Resultatene i norsk forsikring oppveier til en viss grad de dårlige resultatene i utenlandsk forretning når vi ser skadekonsernene under ett. Reassuranseforretningen fra utlandet har gitt dårlige resultater i 1990 på grunn av store naturskader i Europa de siste par årene. For den del av skadekonsernene som driver med utenlandsk reassuranse har dette ført til høye skadeprosenter og høye premier ved kontraktsfornyelse av egenregningansvaret.

Dekningsgraden dvs. de forsikringstekniske avsetninger pluss ansvarlig kapital i prosent av forfalt premie for egen regning, har økt fra 174 % i 1989 til ca 190 % i 1990.

Driftsresultat - Kredittforsikringselskaper

Det er ti kredittforsikringselskaper i Norge. Disse har et samlet garantiansvar for egen regning på ca 7.8 mrd kr og opptjent premie for egen regning på ca 115 mill. kr. pr. 31.12.1990. Kredittforsikring er en bransje som har dårligere resultater i 1990 enn i 1989. 1989 var et dårlig år for kredittforsikringselskapene med et driftsresultat på -45 % av opptjent premie for egen regning. Driftsresultatet for 1990 ser ut til å bli på ca -75 % av opptjent premie for egen regning.

Kredittforsikringselskapenes dårlige resultater skyldes i det vesentlige tap på garantier til privatlån. I tillegg har selskaper som mottar utenlandsk forretning (reassurans) blitt belastet med skader på denne porteføljen. Dette gjelder spesielt forretning mottatt fra selskaper i Sverige og England.

Nytegning av garantier for privatlån har tilnærmet opphørt både på grunn av manglende etterspørsel og endring av strategi hos selskapene. Konkurransen om markedsandeler er stor innen garantier til næringslivet, hvor kontraktsgarantier hittil har utgjort en stor andel. Dette har resultert i sterkt press på premienivået og medført at det utarbeides nye produkter for å bedre inntjeningen.

Tilsyn

På bakgrunn av analyser av foreløpige regnskapstall for 1989 og budsjett for 1990 har Kredittilsynet hatt 14 møter i løpet av februar/mars 1990 med skadeforsikringskonsern/selskaper. I tillegg til å få ytterligere grunnlag til å vurdere konsernernes/selskapenes situasjon, er det av betydning for Kredittilsynet å få god oversikt over skadeforsikringsmarkedets utvikling. De syv største skadeforsikringskonsernene ble derfor innkalt til møte. Disse konsernene har ca 80 % av den direkte forsikring i Norge, samt det vesentligste av reassuransforretningen med utlandet. Tilsvarende møte vil bli avholdt i mars i år med bakgrunn i analyser fra foreløpige resultater for 1990 og budsjett for 1991.

I tillegg har det i løpet av 1990 vært avholdt ca. 20 møter med selskapene og deres organisasjoner.

På grunnlag av kredittforsikringselskapenes dårlige resultater er det gjennomført inspeksjoner i samtlige kredittforsikringselskaper. Gjennom inspeksjonene har Kredittilsynet samtidig lagt vekt på at selskapenes organer fungerer tilfredsstillende.

Det er også gjennomført inspeksjon i et skadeforsikringselskap som ikke driver kredittforsikring. Inspeksjonen var en oppfølging av om pålegg fra Kredittilsynet i 1989 var blitt realisert. Det ble gitt nye pålegg.

Kredittilsynet har innført tertialrapportering av foreløpige regnskapstall for alle skadeforsikringselskapene og konserntall fra skadeforsikringskonsern for å være mer oppdatert med selskapenes utvikling. Brannkassene rapporterer samlet via Gjensidige Skade. Det blir fortsatt sendt inn regnskapsskjema og årsrapport.

I begynnelsen av 1990 ble det innhentet budsjettall for 1990 og det er også innhentet budsjettall for 1991. Dette gir et inntrykk for hvorvidt selskapene forventer store endringer i sin inntjening.

Forsikringsvirksomhetsloven av 10.juni 1988 har ført til andre rammer for skadeforsikringsselskapenes virksomhet. Loven trådte i kraft 25.august 1989, og Kredittilsynet har i løpet av 1990 gjennomført kontroller for å se at enkelte krav blir overholdt.

Kredittilsynet har undersøkt om skadeforsikringsselskapene overholdt kravet til egenkapital i forsikringsvirksomhetslovens § 7-3 pr. utgangen av 1989. To selskaper har fått dispensasjon fra egenkapitalkravet. Ytterligere fem har søkt om dispensasjon, hvorav fire har fått avslag. En søknad er ikke ferdigbehandlet. Fire av disse fem selskapene manglet egenkapital til å overholde kapitalkravet pr. 31.12.89. Med ett unntak overholdt de øvrige selskapene kapitalkravet pr. 31.12.1989.

Ti utenlandske skadeforsikringsselskaper, som driver virksomhet her i landet ved generalagenter, har deponert kapital som tilfredsstillende minstekapitalkravet i Norge pr. utgangen av 1989. De øvrige selskapene avviker sin virksomhet her i landet. Tre av generalagenturene ble i 1990 bedt om å øke sine depoter til nivået på de forsikringstekniske avsetninger i regnskapet for 1989.

Pr. dato har de ti generalagenturene som er i virksomhet her i landet deponert kapital som tilfredsstillende kravet til minste kapital ved utgangen av 1990 på 16.7 mill kr. Generalagenturer som har deponert mindre kapital enn de forsikringstekniske avsetninger i regnskapet for 1990, vil bli bedt om å øke depotet til nivået på de forsikringstekniske avsetninger.

Det er videre kontrollert spesifikt at det enkelte selskap har fulgt Forsikringsvirksomhetslovens §§ 9-1 og 9-4 om avsetning til henholdsvis skadeforsikringsselskapenes eller kredittforsikringsselskapenes garantiordning.

Når det gjelder avsetning til skadeforsikringsselskapenes garantiordning, har elleve av de norske selskapene ikke foretatt avsetning for regnskapsåret 1989. Seks av selskapene har fått dispensasjon fra ordningen. En del generalagenturer for utenlandske selskaper har ikke avsatt til ordningen. Disse er blitt pålagt å avsette for to år i 1990. Det er avsatt totalt ca. 200 mill. kroner til skadeforsikringsselskapenes garantiordning.

Ni av ti kredittforsikringsselskaper har avsatt til kredittforsikringsselskapenes garantiordning. Det er avsatt i alt ca. 13 mill. kroner til garantiordningen.

Tilsyn med sjøtrygdslag er gjennomført ved kontroll av innsendte regnskapsskjema samt årsberetningen for 1989. Det samme gjelder utenlandske selskaper som driver virksomhet i Norge ved generalagenter.

Kredittilsynet er pålagt å ha tilsyn med forsikringsmeglere som driver formidling av skadeforsikring i tilknytning til næringsvirksomhet til utenlandsk selskap uten konsesjon i Norge. For å få en oversikt over det nye tilsynsområdet, er det i 1990 innhentet data fra meglerne og foretatt

inspeksjonsbesøk. Det er ialt 11 forsikringsmeglere.

Forsikringstekniske avsetninger

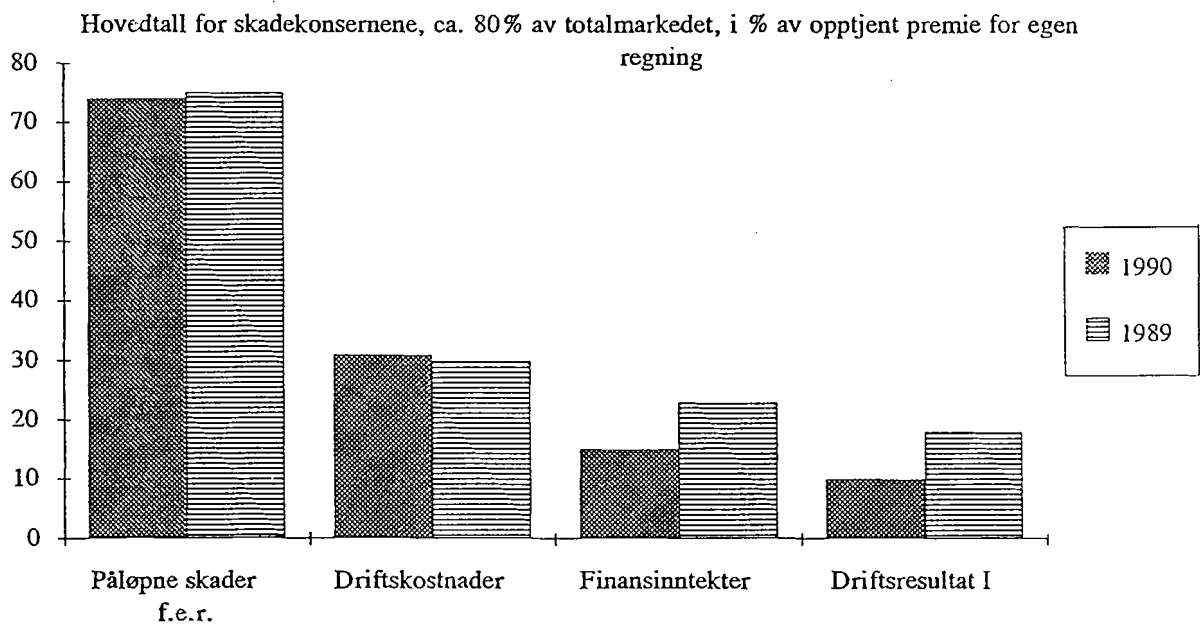
Prosjektet ble igangsatt i slutten av 1986 og har som formål å utarbeide praktisk anvendbare metoder for beregning av minstekrav til skadeselskapenes forsikringstekniske avsetninger, jfr. forsikringslovens § 8-6.

Utarbeidingen og dokumentasjonen av modeller og metoder for beregning av minstekrav til avsetninger er i hovedsak avsluttet. Videre er det for alle aktuelle skadeforsikringsbransjer foretatt de nødvendige praktiske tillempninger, slik at de dokumenterte metodene i praksis kan anvendes av selskapene ved beregningen av konkrete minstekrav til avsetninger. (En noe mer utfyllende beskrivelse av metodene er gitt i årsmeldingen for 1989.)

Innhenting av risikostatistikk fra de største skadeselskapene ble videreført også i 1990. I denne videreføringen av tidligere års data-innhentinger deltok Gjensidige, Samvirke, Storebrand, Storebrand International, UNI, Vesta og Vesta Re. Formålet med den årlige innhenting av risikostatistikk er først og fremst å få oppdatert datagrunnlaget som anvendes ved estimeringen av parametrene i de aktuelle risikoteoretiske metoder. Ved utgangen av 1990 var det utarbeidet fullstendige sett av parameterverdier for alle skadeforsikringsbransjer.

I enkelte bransjer med lang avvikling, f.eks. *Olje- og gassforsikringer* og *Inngående reassuranse*, er datagrunnlaget fortsatt noe mangelfullt. De årlige oppdateringer av datagrunnlaget vil imidlertid medføre at dette problemet gradvis elimineres.

Minstekrav til forsikringstekniske avsetninger fastsatt på et solid faglig grunnlag, vil være et viktig hjelpemiddel for såvel forsikringsselskapene som Kredittilsynet ved vurderingen av selskapenes soliditet.

7.2 Livsforsikringselskaper

Struktur

Ved utgangen av 1990 hadde elleve norske selskaper tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet her i landet: Alfa, David, Forenede Liv, Gjensidige, Kommunal Landspensjonskasse, Norske Liv, Plus, Samvirke, Storebrand, Uni og Vital.

Plus driver for tiden ikke aktiv markedsføring av sine produkter.

De fire største selskapene (UNI, Kommunal Landspensjonskasse, Vital og Storebrand) har 80 % av livsforsikringselskaperenes totale forvaltningskapital.

Storebrand A/S og Uni Forsikring A/S søkte 13. juli 1990 med hjemmel i § 3-6 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39 om tillatelse til å fusjonere.

Fusjonen ble 25. januar 1991 godkjent av Finansdepartementet etter tilråding fra Kredittilsynet og er blitt gjennomført etter aksjelovens vanlige bestemmelser ved overdragelse av eiendeler og forpliktelser til Storebrand A/S som det overtagende selskap.

Selskapets navn er UNI Storebrand A/S, og det har konsesjon i alle bransjer. Det fusjonerte selskapet må sende separate søknader om fusjon av sine respektive livselskaper.

Det inkom i 1990 søknad fra Vesta-gruppen A/S om tillatelse til å opprette et nytt livsforsikringselskap under navnet Vesta Liv A/S. Selskapet er etablert med forretningskontor i Bergen, og har en forvaltningskapital på 200 mill. kroner. Vesta-gruppen A/S eier samtlige aksjer i det nystiftede selskap.

Finansdepartementet ga i januar 1991, med hjemmel i forsikringsvirksomhetslovens § 2-1 med tilhørende forskrift, Vesta-gruppen A/S konsesjon til å drive livsforsikringsvirksomhet i selskapet Vesta Liv A/S i bransjen kollektiv pensjonsforsikring.

Skadeforsikringselskapet Vesta A/S er i medhold av forsikringslovens § 1-2 gitt konsesjon for å tegne gruppelivsforsikring med døds- og uførerisiko med høyst ett års varighet.

Utenlandske selskapers virksomhet i Norge

For tiden har kun ett utenlandsk selskap tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet (nytegning) her i landet. Dette gjelder det svenske selskapet for avholdsfolk, Ansvar, ömsesidig livförsäkring för helnyktra.

Beregningsgrunnlag, forsikringsformer og forsikringsvilkår m.v.

Den nye lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 trådte i kraft 25. august 1989. Ved utgangen av 1990 var imidlertid enkelte av lovens bestemmelser ennå ikke trådt i kraft da de tilhørende forskrifter ikke var utarbeidet. Dette gjelder bl.a. den endelige forskriften om retten til overføring av oppsamlede midler på en forsikring, midlertidig forskrift om

pensjonskasser og - fond, forskrift om regnskapsførsel i livsforsikring og forskrift om forsikringstekniske avsetninger i skadeforsikring.

Det er gitt en egen forskrift som gir nærmere bestemmelser om hvordan selskapene skal forholde seg når det gjelder meldeplikt for premietariffer og forsikringsvilkår m.v.

Hovedprinsippet er at selskapene ved innføring av ethvert nytt forsikringsprodukt eller endring av et bestående, skal sende Kredittilsynet en fullstendig beskrivelse av produktet eller endringen minst to måneder før iverksettelsen. Hensikten med meldingen er å gi Kredittilsynet mulighet til å forvise seg om at premier og reserveavsetninger er tilstrekkelige.

I 1990 har Kredittilsynet lagt ti saker frem for Sosialdepartementet til avgjørelse. Dette gjelder saker som vedrører Regler om private tjenestepensjonsordninger og Regler om egen pensjonsforsikring, samt kommunale pensjonsordninger. Disse regelverk er fremdeles underlagt Sosialdepartementet.

Beregningsgrunnlag

Alle forutsetninger for beregning av premier innen livsforsikring skal innberettes til Kredittilsynet. Sentrale faktorer for fastsettelse av premie er rente, dødelighet, uførhet og omkostninger.

Myndighetenes forbud mot prissamarbeid tilsier at selskapene ikke lenger skal samarbeide om felles beregningsgrunnlag. Dette medfører at flere selskaper har fått godkjent endringer i forhold til de tidligere felles beregningsgrunnlag.

En nærmere beskrivelse av saker vedr. endringer i beregningsgrunnlaget for enkeltelskaper er gitt i vedlegg III.

Kredittilsynet har i 1990 fått signaler om at flere livselskaper vurderer overgang til erfaringstarifferingssystemer. En slik utvikling er i tråd med hva Kredittilsynet tidligere har gitt uttrykk for overfor livselskapene. En kort beskrivelse av erfaringstarifferingssystemer er gitt i årsmeldingen for 1989.

De selskapene som har søkt om å få praktisere erfaringstariffering i gruppelivsforsikring har inntil videre også fått anledning til å fortsette med enkelte egne bonusgrupper (egne regnskapsførende enheter). Disse vil fortsatt bli behandlet separat.

I en årrekke har livsforsikringsselskapene hatt reelt høyere administrasjonsomkostninger i kollektiv pensjonsforsikring enn det er dekning for i beregningsgrunnlagene.

Kredittilsynet fant det derfor påkrevet å be selskapene foreta de nødvendige endringer for å oppnå tilnærmet overensstemmelse mellom de beregningsmessige og de faktiske omkostninger. I løpet av 1990 har Kredittilsynet behandlet meldinger om endrede omkostningsstrukturer for alle selskaper som tegner kollektiv pensjonsforsikring, med unntak av Forenede Liv som foretok en slik endring i 1989.

Videre har Kredittilsynet tatt opp spørsmålet om premierabatt innen

kollektiv pensjonsforsikring med selskapene pga. en rekke uheldige sider ved denne formen for premienedsettelse, og fordi premierabatt ikke er i overensstemmelse med lovens bestemmelser om overskuddsfordeling.

Flere selskaper har derfor anmeldt en høyere grunnlagsrente i premiebetalingstiden. På grunn av de foreliggende prognoser for markedsrenten har Kredittilsynet fastsatt at en grunnlagsrente over åtte prosent ikke kan aksepteres. Unntak kan eventuelt gjøres ved bruk av en såkalt rentetrapp.

Forsikringsformer, forsikringsvilkår m.v.

Innen individuell kapitalforsikring har Kredittilsynet i hovedsak behandlet endringer i tidligere gitte konsesjoner, bl.a. justering av helseerklærings-skjemaer, forhøyelse av grensene for forsikring uten legeundersøkelse, forhøyede fraksjonstillegg, premiereduksjon på tidligere godkjente tegningsgrunnlag samt endret omkostningsstruktur pga. den nye forsikringslovgivningens krav om at provisjon m.v. skal skilles ut ved tegning av forsikring.

Videre har Kredittilsynet behandlet saker vedrørende ny karensbestemmelse ved død pga. ny forsikringsavtalelov, samt saker knyttet til konvertering av eldre bestand i forbindelse med fordeling av historisk overskudd.

Innen individuell rente- og pensjonsforsikring er det ikke foretatt endringer av betydning i 1990. Ett selskap har imidlertid fått godkjent en ny omkostningsstruktur på sitt tidligere godkjente tegningsgrunnlag.

En overveiende del av de søknader som vedrører endring eller utvidelser av allerede gitte konsesjoner gjelder gruppelivsforsikring. Det er godkjent endringer som innebærer bl.a. endret samboerdefinisjon, utvidelse av dekning innen gjeldsgruppeliv opp til lånerammen, forhøyelse av maksimale forsikringssummer, tilknytning av uførekapital til medforsikret ektefelle innen gjeldsgruppeliv, dekning utover avtalefestet beløp i kommunegruppeliv, endrede vilkår vedrørende helseopplysninger og nye premiesatser innen gjeldsgruppeliv.

Kredittilsynet har behandlet forespørsler fra alle selskaper om endring av rentesatsen for forrentning av premiefond, pensjonsreguleringsfond og oppsamlingsfond. Rentesatsen fastsettes vanligvis for ett år av gangen, men med varierende iverksettelsestidspunkt selskapene i mellom. De satser som gjelder ved årsskiftet 1990/91 varierer fra 9 til 11,75 prosent.

Overskuddsanvendelse i 1990

Det overskudd som oppstår som følge av at beregningsgrunnlaget inneholder sikkerhetsmarginer blir tilbakeført til forsikringstakeren eller de berettigede til ytelsene etter forsikringskontraktene. Finansdepartementet har fastsatt retningslinjer for tilbakeholdelse av overskuddsmidler i livsforsikringselskapene. Retningslinjene representerer de maksimale begrensninger for slik tilbakeholdelse, og det forutsettes at selskapenes vedtekter blir tilpasset dem, jfr. forsikringsloven § 3-2.

Lovens krav er at tilbakeføringen skal foretas årlig og svare til det overskudd som den enkelte forsikring har bidratt med. Det tas da hensyn til den faktiske utvikling i rente, dødelighet, uførhet og omkostninger sett i sammenheng med den premietariff som har vært anvendt for den enkelte kontrakt.

Tilbakeføring av overskudd har til og med 1990 skjedd ved premierabatt, ved garantert tillegg/bonus eller ved en kombinasjon av rabatt og garantert tillegg/bonus. Anslag for framtidig forventet overskudd og allerede oppsamlet overskudd ble tidligere lagt til grunn ved fastsettelse av satsene for premierabatt og garanterte tillegg. Metodene for tilbakeføring har ikke vært felles for selskapene.

Overskuddsanvendelse i form av en tradisjonell bonusplan er imidlertid ikke i overensstemmelse med de krav som settes i den nye forsikrings-loven, i den utstrekning denne anvendelsen anses som avgjørende hva angår overskuddsfordelingen. I forskrift om overskudd i livsforsikring er det angitt egne regler for fordeling av overskudd oppstått før forskriftens ikrafttreden (historisk overskudd). Skillet mellom *historisk overskudd* og *framtidig overskudd* anses å være satt til 31. desember 1989 for kollektiv pensjonsforsikring og til 31. desember 1990 for andre bransjer. Kredittilsynet har imidlertid anledning til å godkjenne praktiske tilpasninger som er i overensstemmelse med lovens hovedprinsipper.

Når det gjelder årlig tilbakeføring angir forskriften at selskapene inntil 1. januar 1992 kan benytte tidligere godkjente retningslinjer i den utstrekning de er i overensstemmelse med lovens hovedprinsipper.

Flere selskaper har i de senere år fått godkjent en ny metode for overskuddstilbakeføring innen individuell kapitalforsikring. Hovedprinsippet består i en direkte kontoføring for det overskudd som oppstår, på den enkelte polise.

De tradisjonelle garanterte tillegg i individuell kapital-forsikring ble tidligere garantert for et bestemt antall år. Pga. den nye lovens krav til årlig tilbakeføring av overskudd og det at flere selskaper tar i bruk kontoføring, har Kredittilsynet i 1990 bare gitt tre selskaper godkjennelse til å benytte en garantiplan etter tradisjonelt mønster.

Godkjennelsene er gitt som en praktisk tilpasning til fordelingen av historisk overskudd pr. 31. desember 1990.

Garantiplanene omfatter satser for tillegg til forsikringssummen ved

oppnådd alder, ved død og ved gjenkjøp. Satsene varierer med forsikringsform, tegningsår, premie-betalingstid og utbetalingsår.

De garanterte tillegg til individuelle rente- og pensjonsforsikringer er tradisjonelt bygget opp av to komponenter, oppsettelsestillegg og stigetillegg.

Gjennom oppsettelsestillegget blir det overskudd som er opparbeidet i tiden fram til ytelsen blir utbetalt, tilbakeført til forsikringstakerne. Tillegget har hittil blitt garantert for en periode på fem år av gangen, og garantiperioden var felles for selskapene. Forrige garantiperiode utløp 31. desember 1990.

Stigetillegget gis til løpende pensjoner og finansieres av overskudd som opparbeides etter at ytelsen har begynt å løpe, og fastsettes normalt for ett kalenderår av gangen.

Det enkelte selskap beregner satsen for stigetillegg på basis av sin egen avkastning ved bruk av tabeller og beregningsregler som er godkjent av Kredittilsynet. I løpet av 1990 har Kredittilsynet behandlet meldinger fra alle de selskaper som tegner individuell rente- og pensjonsforsikring. Godkjennelsene innebærer at løpende pensjoner fortsatt tildeles stige-tillegg, mens en garantiplan som bygger på tradisjonelt opplegg for oppsettelsestillegg er akseptert som en midlertidig fordeling av det historiske overskudd pr. 31. desember 1990. Det er forutsatt at korrigerte fordelinger foretas senere. Satsene for stigetillegget varierer fra 6,7 til 10,5 prosent av rentebeløpet inkludert tidligere gitte tillegg.

Overskuddet i gruppelivsforsikring basert på vanlig gruppelevstariff (GI979) kan tilbakeføres til forsikringstaker i form av rabatt på premien og/eller garanterte tillegg til forsikringssummen. Satsene godkjennes vanligvis for ett kalenderår av gangen.

Kredittilsynet har behandlet søknader om garantiplaner for fem selskaper. Det er godkjent ulike kombinasjoner av premierabatt og garanterte tillegg avhengig av det enkelte selskaps økonomiske resultat og filosofi for tilbakeføring av overskudd. Noen selskaper tilbyr flere alternative kombinasjoner.

I kollektiv pensjonsforsikring har selskapene tidligere fått godkjent ulike prinsipper for fastsetting av premienedsettelse og tilbakeføring av overskudd. Reguleringen av pensjonsytelsene har vært avhengig av premienedsettelsens størrelse, samt tilbakeføring av overskudd til forsikringstakeren (arbeidsgiveren).

Selskapene gir også tillegg til fripoliser og individuelle premiebetalende poliser. Bonusplanene og satsene for premienedsettelse har vært godkjent for ett kalenderår av gangen.

I 1990 har Kredittilsynet akseptert at flere selskaper benytter bonusplaner etter de tradisjonelle metodene for tilbakeføring. Bonusplanene er godkjent som midlertidige fordelinger av det overskudd som er opparbeidet i 1990. Forutsetningen for godkjennelse er at det senere foretas en korrigert fordeling i hht. lovens prinsipper kort tid etter utløpet av 1991. Satsene for

tillegg til løpende pensjoner varierer fra fire til fem prosent.

Bruk av premierabatt er ikke lenger akseptert. Kredittilsynet har gitt to tidsbegrensede dispensasjoner for bruk av premierabatt utover 1990 pga. helt spesielle omstendigheter. Dispensasjonene er gitt under forutsetning av korrigerede overskuddsfordelinger på et senere tidspunkt.

Drifisresultat, regnskapsgjennomgåelse og tilsyn

Tilsynet med livsforsikringsselskapene skjer blant annet gjennom at livsforsikringsselskapene sender inn årsregnskap m.v. til Kredittilsynet. Kredittilsynet har utarbeidet et spesielt regnskapsskjema som inneholder vinnings- og tapskonto, balanse og spesifikasjoner til den, samt oversikt over forsikringsstokkens bevegelse i løpet av året og aktuarens beretning om oppgjør av forsikringsfondet.

Skjemaet er bilagt med det enkelte selskaps trykte årsberetning. Kredittilsynet kontrollerer det innsendte materialet med det hovedformål å kontrollere om det er avsatt tilstrekkelige midler til forsikringsfondet.

Regnskapene skulle i henhold til den gamle loven oversendes Norsk Lysingsblad for offentliggjøring når regnskapene var endelig godkjent. Selskapenes årsregnskaper kunngjøres nå av de enkelte selskap.

Det enkelte selskap blir i konferanse eller ved annen kontakt forelagt resultatene av de analyser og vurderinger som fremkommer ved gjennomgangen av årsregnskapene.

Innen gruppelivsforsikring er det i 1990 utarbeidet og igangsatt et opplegg for systematisk innhenting av regnskaps- og prognosedata for samtlige gruppelivsformer.

Tre av livselskapene har i løpet av året blitt gjenstand for stedlig ettersyn. Temaene for inspeksjonene var bl.a. en gjennomgang av selskapets organisasjon, beslutningsprosesser og systemer for økonomisk og regnskapsmessig styring.

Tilsynet med livsforsikringsselskapene vil i fremtiden måtte ta utgangspunkt i den nye loven om forsikringsavtaler som trådte i kraft 1. juli 1990.

Den nye loven innebærer en generell modernisering av en 60 år gammel forsikringsavtalelov og bidrar bl.a. til å styrke forbrukervernet i forsikring.

Det er gitt lovregler på områder som tidligere var svært mangelfullt regulert eller ikke regulert i det hele tatt. Dette gjelder bl.a. selskapenes informasjonsplikt og kollektiv pensjonsforsikring. De nye lovbestemmelsene bygger for en stor del på gjeldende vilkårs- og selskapspraksis. På enkelte punkter innebærer imidlertid lovforslaget et mer markert brudd med gjeldende lovgivning.

Selskapenes og pensjonsinnretningenes plasseringer

De tidligere regler om livselskapenes plasseringer er opphevet, hvilket innebærer at Kredittilsynet ikke lenger foretar forhåndsgodkjenning av livselskapenes plasseringer.

Forskrifter om kapitalforvaltning gitt i medhold av den nye forsikringsloven setter som et alminnelig krav at kapitalen skal forvaltes under hensyn til sikkerhet, risikospredning, avkastning og likviditet. Kapitalforvaltningen skal særlig ivareta sikkerheten over tid på bakgrunn av livsforsikringsselskapenes langsiktige forpliktelser. Forskriften angir i tillegg enkelte begrensninger i plasseringsadgangen.

Kredittilsynet godkjenner lån som er gitt som dekningsmiddel for andre pensjonsinnretningers midler. Etter at disse reglene ble revidert i 1988 har det vært relativt få saker til behandling i Kredittilsynet. I 1990 er det således kun behandlet i alt åtte slike saker.

Det er foreslått nye regler for forvaltningen av midler i pensjonskasser i foreliggende utkast til midlertidig forskrift om pensjonskasser og -fond til forsikringslovens § 1-1. Regler som er foreslått følger i hovedtrekk gjeldende regler for forsikringsselskap. For pensjonsfond foreslås det i utkastet at gjeldende plasseringsregler opprettholdes.

7.3

Pensjonskasser og - fond

Ved kgl.res. av 19. september 1958 har Kredittilsynet myndighet til å godkjenne vedtekter for, og føre tilsyn med private pensjonskasser, pensjonsfond o.l.

Sosialdepartementet har i brev av 25. april 1975 gitt Kredittilsynet fullmakt til å godkjenne kommunale og fylkeskommunale vedtak etter kommunelovens § 59 punkt 4, og fylkeskommunelovens § 60 punkt 3, om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger gjennom pensjonsforsikring, pensjonskasse eller pensjonsfond.

For tiden føres det tilsyn med 143 private pensjonskasser og ca. 260 private pensjonsfond. Det finnes 40 kommunale pensjonskasser og 6 kommunale fond, i tillegg er det 33 private understøttelsesfond.

Når det opprettes en ny pensjonskasse, må vedtektene godkjennes av Kredittilsynet. Senere endringer må også til Kredittilsynet for godkjennelse.

En pensjonskasse skal ha en forsikringsteknisk konsulent som skal være godkjent av Kredittilsynet, og kassens beregningsgrunnlag skal også godkjennes. Forsikringsteknisk oppgjør skal foretas minst hvert fjerde år. I 1990 ble det opprettet syv pensjonskasser, mens en opphørte.

Det skal i prinsippet ikke kunne skje nyetableringer av pensjonsfond. Det er en overordnet målsetning for Kredittilsynet at den eksisterende bestand blir avvirket, fordi en rekke av fondene antas å være uhensiktsmessige i dagens situasjon og krever dessuten mye arbeid for alle parter i forhold til forvaltningskapitalen.

Ved avvikling må bl.a. sluttregnskap for fondet og de originale vedtekter innsendes. Beregning av pensjonsytelser i forbindelse med likvidasjon av fond blir normalt utført av det livsforsikringsselskap som fondet skal overføres til. Det forekommer allikevel at Kredittilsynet må utføre disse beregningene.

Alle pensjonskasser og pensjonsfond må hvert år sende inn regnskap til Kredittilsynet. Ved gjennomgang av regnskap påser man bl.a. at kapitalen gir en tilfredsstillende avkastning, samt at midlene er plassert etter godkjente retningslinjer. Økning av løpende pensjoner må godkjennes av Kredittilsynet.

Det er i 1990 gjennomført stedlig tilsyn eller avholdt møte med syv pensjonsfond.

DEL III   ANDRE TILSYNSOMRÅDER

8   VERDIPAPIRHANDEL

8.1   Generelt om tilsynsområdet

Kredittilsynet fører tilsyn med verdipapirhandelen og med at lovgivningen om verdipapirhandel overholdes, jfr. tilsynslovens § 1 første ledd nr. 12. Det føres tilsyn med såvel transaksjoner som institusjoner.

Transaksjonstilsynet tar særlig sikte på å forebygge markedsmisbruk og markedsmånelser. Tilsynet omfatter første- og annenhåndsomsættning av verdipapirer som nevnt i verdipapirhandellovens § 1 og dessuten andeler i kommandittselskaper.

Institusjonstilsynet i verdipapirmarkedet omfatter:

- fondsmeglerforetakene (36 stk. i 1990)
- foretak som driver med aktiv forvaltningsservice (2 fondsmeglerforetak i 1990)
- foretak som driver omsetning av sertifikater (1 stk. i 1990)
- opsjonshandelsforetak (21 fondsmeglerforetak og Moorgate Options AS)
- opsjonssentralene (2 stk. i 1990)
- Verdipapirsentralen og VPS kontoførere (929 stk. i 1990)

I tillegg fører Kredittilsynet tilsyn med forvaltningsselskaper for aksjefond, samt prosjektmeglere. Tilsynet med disse institusjonene omtales nedenfor.

Kredittilsynet er ved et av sine styremedlemmer representert i Børsrådet.

Aktiviteten i verdipapirmarkedet

Første halvdel av 1990 var preget av stor aktivitet på Oslo Børs. Frykten for krig i Midt-Østen og vanskeligheter i økonomien først og fremst i USA, medførte imidlertid markant nedgang i aktiviteten siste halvdel av året. Totalomsættningen av aksjer, obligasjoner og sertifikater over Oslo Børs var i 1990 i overkant av 400 milliarder kroner. Det ble omsatt totalt 472.580 opsjoner, og selskaper notert på Oslo Børs ble tilført ca. 6,9 milliarder kroner ved aksjeemisjoner.

Ni utenlandske selskaper ble notert på Oslo Børs i 1990.

Endrede rammebetingelser innen verdipapirmarkedet

Bergen Børs og Trondheim Børs ble i 1990 slått sammen med Oslo Børs.

I mai 1990 åpnet aksjeopsjonshandel på Oslo Børs og i juni ble det åpnet for handel i indeksopsjoner.

Ved forskrift fastsatt av Finansdepartementet 13. desember 1990 ble det åpnet adgang til å registrere utenlandske fondsaktiver i VPS.

Finansdepartementet fastsatte forskrifter om utskillelse av bankers fondsmeglervirksomhet 24. januar 1990. Nærmere regler om organiseringen er fastsatt i Kredittilsynets utfyllende forskrift av 21. august 1990.

Finansdepartementet fastsatte 6. februar 1990 forskrifter om kontroll med tegningsinnbydelser, fondsmeglerforetaks deltakelse i fulltegningsgarantier og oppgjørsfrister for partenes ytelser.

Kredittilsynet har i samråd med Norges fondsmeglerforbund, Bankforeningen og Sparebankforeningen utarbeidet retningslinjer for bankers handel med aksjer fra egen portefølje. Retningslinjene fremgår av rundskriv 62/90.

Kapitaldekning

Kredittilsynet fremmet i januar 1991 lovendringsforslag overfor Finansdepartementet om innføring av kapitaldekningskrav for fondsmeglerforetak. Saken var ferdig utredet og behandlet i Kredittilsynets organer ved utgangen av 1990.

Under forutsetning av at lovendringsforslaget vedtas av Stortinget gjenstår det å utarbeide forskrift for definisjon av ansvarlig kapital og beregningsgrunnlag for kapitaldekningskravet.

Slik Kredittilsynet ser det, vil krav til minste kapitaldekning for fondsmeglerforetak øke tilliten til viktige aktører i verdipapirmarkedet.

I tillegg la Kredittilsynet i sin begrunnelse for lovforslaget avgjørende vekt på å unngå særnorske reguleringer på vesentlige områder innenfor verdipapirhandelen. De fleste sammenlignbare land har en verdipapirlovgivning som innbefatter kapitalkrav for fondsmeglerforetak. I nær framtid vil det også bli vedtatt et EF-direktiv på området.

8.2 Tilsynet med institusjonene

Forvaltningsoppgaver

Kredittilsynet utfører diverse forvaltningsoppgaver i tilknytning til verdipapirsiden. Eksempel på dette er utstedelse av fondsmeglerbevillinger. Det ble utstedt 21 bevillinger i 1990.

Ved årets utgang var det registrert 36 fondsmeglerforetak. Fem av disse er avdelingskontor. Tre av foretakene er nyetableringer i løpet av 1990. I tillegg til disse tre kommer etablering av bankeide foretak, se nedenfor.

Utskillelse av bankers fondsmeglervirksomhet i egne selskaper har også medført mange forvaltningsoppgaver for tilsynet.

Som en konsekvens av utskillellesvedtaket er det etablert syv bankeide fondsmeglerforetak. Tre banker har fått dispensasjon fra kravet om å skille ut fondsmeglervirksomheten.

Tilsynet er også i stor utstrekning et saksforberedende og innstillende organ for Finansdepartementet i forbindelse med diverse forvaltningsoppgaver.

I løpet av 1990 er det forberedt og gitt innstilling i flere søknader om adgang til å opptre som forvalter i Verdipapirsentralen. Et absolutt vilkår for å gi slike tillatelser er at Kredittilsynet sikres fullt innsyn vedrørende de reelle eierforhold til forvalterkontoen.

Kredittilsynet er ingen generell klageinstans på verdipapiriområdet. Kredittilsynet mottar imidlertid enkelte klager. I den grad klagen berører de rettslige standardene *god meglerskikk* og *god forretningskikk* i verdipapirhandelloven vil de kunne bli realitetsbehandlet. Klagesaker vil også kunne gi indikasjoner på foretak som bør undersøkes nærmere. Klager har f.eks. foranlediget tiltak mot ulovlig låne- og garantiformidling.

Klagesaker som er av privatrettslig karakter blir ikke realitetsbehandlet, men blir henvist til domstolsbehandling. Det samme gjelder også for saksforhold hvor partenes forklaringer er motstridende med hensyn til faktum, og som derfor krever en umiddelbar, snarlig bevisførsel for domstol.

Stedlige tilsyn

Det ble i løpet av 1990 gjennomført stedlige ettersyn i 15 fondsmeglerforetak.

Under disse stedlige ettersynene er det sett på hvordan foretakene organiserer virksomheten. I forbindelse med dette legges det vekt på at internkontrollen er betryggende og hensiktsmessig organisert.

Det har vært lagt vekt på at bevillingshaverne som faglig ansvarlige, skal ha kontroll og styring med virksomheten i fondsmeglerforetakene. Det legges også vekt på at verdipapirhandellovens krav om *god meglerskikk* og *god forretningskikk* overholdes.

Under ettersynene har det også vært sett på om andre bestemmelser i verdipapirhandelloven blir overholdt. Det gjelder bl.a. forbudet mot kredittgivning, foretakenes egenhandel med verdipapirer og ansattes egenhandel med verdipapirer.

Når det gjelder forbudet mot kredittgivning i fondsmeglerforetakene, var dette tema for flere tilsyn i 1989. Et av foretakene fikk i merknadene fra ettersynet sterk kritikk fra Kredittilsynet for kredittgivning og manglende rutiner for oppfølging av utestående fordringer. Som en følge av dette leverte bevillingshaveren i foretaket inn sin bevilling. Etter disse tilsynene har omfanget av utestående fordringer i foretakene blitt redusert noe, men enkelte foretak har etter Kredittilsynets oppfatning fortsatt for høyt omfang av utestående fordringer.

Fondsmeglerforetakene har idag ingen krav om kapitaldekning. Det stilles imidlertid en garanti på 50 millioner kroner for eventuelle tap i forbindelse med virksomheten. Under de stedlige ettersynene gjennomgås foretakenes økonomiske stilling, samt foretakenes behandling av ulike typer risiko knyttet til virksomheten.

Det har vært ettersyn i to fondsmeglerforetak som tidligere har vært fondsavdelinger i banker, og som etter at forskriftene om utskillelse av

bankers fondsavdelinger trådte i kraft, har blitt heleide datterselskaper av banker.

Aktuelle problemstillinger ved disse ettersynene har vært bl.a. styresammensetning, annen utveksling av informasjon mellom fondsselskapet og morbanken, fysisk lokalisering og EDB-messige tilknytninger til banken.

Dokumentbasert verifikasjon

Fondsmeglerforetakene rapporterer til Kredittilsynet hver måned. De viktigste data som rapporteres er egenkapital, omsetningstall, inntekter, egenhandel, utestående fordringer, feilslutninger og ansattes verdipapirhandel. Rapporteringen følges opp med henvendelser til foretakene både skriftlig og pr. telefon i de tilfeller det er behov for å avklare eventuelle usikre opplysninger.

Alle data i månedsoppgavene registreres i en edb database som har programmer for utkjøring av rapporter som omfatter egenkapital, inntekter, utnyttelse av rammer for egenhandel, forfalte, uoppgjorte poster m.v.

En samlet oversikt over nøkkeltall for alle fondsmeglerforetak hver måned, og rapporter for det enkelte foretak over et lengere tidsintervall, brukes i forbindelse med planlegging og gjennomføring av stedlige ettersyn.

Dataene som rapporteres gir også en god indikasjon på foretakenes soliditet, likviditet og inntjening, og danner sammen med eventuelle avvik i rapportdata et godt grunnlag for vurdering av foretakene med tanke på stedlig ettersyn.

Månedlige rapportdata og behandlingen av disse i Kredittilsynet kan ansees som et *early warningsystem* for fondsmeglerforetakene.

I løpet av 1991 regner Kredittilsynet med å ta i bruk en mer informerende og tidsmessig månedsoppgave for fondsmeglerforetakene.

8.3 Tilsyn med verdipapirhandelen

Ressursproblemer har medført at Kredittilsynet har måttet foreta strenge prioriteringer når det gjelder saker vedrørende innsidehandel og annet markedsmisbruk.

Mot slutten av året ble det imidlertid startet et utredningsarbeid med tanke på å frigjøre ressurser for å få et mer effektivt markedstilsyn i Kredittilsynet. Dette arbeidet fortsetter i 1991 med bl.a. forbedringer av Kredittilsynets datatilknytninger og utarbeidelse av standard saksbehandlingsregler.

Kredittilsynets undersøkelse av diverse transaksjoner foretatt av tidligere adm.direktør i BB Kapital, ble avsluttet med oversendelse til påtalemyndigheten i 1990.

Tre ledende ansatte i et større børsnotert selskap, ble i 1990 kritisert av Kredittilsynet for salg av aksjer foretatt i en periode der de hadde ikke-offentliggjorte opplysninger vedrørende utviklingen av et medisinsk preparat.

Kredittilsynet har startet undersøkelser vedrørende mulig innsidehandel foretatt i forbindelse med Norsk Vekst A/S' kjøp i Kaldnes A/S. Undersøkelsen ble en periode stillt i bero, i påvente av rettens avklaring av spørsmålet om i hvilken grad enkeltpersoner som begjæres avhørt av domstolene har alminnelig vitneplikt. Høyesteretts Kjærmålsutvalg har i denne forbindelse avsagt en kjennelse som medfører at bevisopptak blir foretatt i 1991.

8.4 Opsjonshandelen

Forskrifter og standardvilkår for handel med opsjoner

Etter at det ble gitt forskrifter for handel med opsjoner 5. oktober 1989, ble det i begynnelsen av 1990 gitt konsesjon til to opsjonssentraler, samt Oslo Børs som markedsplass for opsjoner. Oslo Børs i samarbeid med Kredittilsynet utarbeidet deretter standardvilkår for handel med opsjoner. Standardvilkårene ble godkjent av Finansdepartementet 6. april 1990.

I løpet av første halvår ble det arbeidet med enkelte endringer i forskrift og standardvilkår. Det gjaldt særlig endringer i kravene til sikkerhetsstillelse og introduksjon av indeksopsjoner.

Finansdepartementet fastsatte 26. juni 1990 midlertidig forskrift om handel med opsjoner som kursnoteres i utlandet. Det ble dermed anledning for norske fondsmeglerforetak til å handle med opsjoner over utenlandsk børs eller annen markedsplass som er godkjent av Kredittilsynet.

Opsjonsmarkedet

Det organiserte opsjonsmarkedet over Oslo Børs startet 15. mai 1990. Før dette, foregikk det begrenset opsjonshandel via Moorgate Options A/S, som ble videreført i det nye opsjonsmarkedet.

Selv om likviditeten i markedet har vært lavere enn mange forventet, har det teknisk fungert tilfredsstillende. Enkelte mindre innkjøringsproblemer har ikke medført forsinkelser eller ulemper for investorene.

Fondsmeglerforetak som ønsker å drive som opsjonshandlerforetak skal stille en ekstra sikkerhet på 15 millioner kroner overfor Kredittilsynet. 21 fondsmeglerforetak hadde stillet slik sikkerhet innen utgangen av 1990. Moorgate Options A/S fortsatte som market-maker i opsjoner, og er det eneste godkjente opsjonshandlerforetak som ikke er fondsmeglerforetak.

Tilsynsvirksomheten

Kredittilsynet gjennomførte stedlige tilsyn i begge opsjonssentralene i 1990. Det ble særlig lagt vekt på rutinene ved beregning og innhenting av sikkerheter og selskapenes soliditet. Opsjonssentralene ble bedt om å innskjerpe rutinene for innhenting av sikkerheter innen fristens utløp. Det ble imidlertid ikke funnet alvorlige brudd på forskriftenes regler om sikkerhetsstillelse. Opsjonssentralene har ikke blitt utsatt for mislighold i

løpet av 1990.

For øvrig har tilsynet med opsjonshandelen skjedd via månedlig rapportering fra opsjonssentralene og opsjonshandlerforetakene, samt de stedlige tilsynene i fondsmeglerforetak som driver opsjonshandel. Under tilsynene har man lagt særlig vekt på rutinene i forbindelse med innhenting av sikkerhet fra opsjonsutstedere. Kredittilsynet har også fulgt opp de fondsmeglerforetakene som har hatt større forfalte fordringer på kunder i opsjonshandelen.

8.5 Tilsyn med omsetning av kommandittselskapsandeler

Nye forskrifter

Finansdepartementet fastsatte 14. desember 1989 midlertidige forskrifter om informasjon og tilsyn med kommandittmarkedet. Dermed fikk Kredittilsynet et nytt tilsynsområde, som man har startet arbeidet med i 1990.

Kredittilsynet fører tilsyn med informasjon ved omsetning av kommandittselskapsandeler og med meglernes utførelse av handelen. Den midlertidige forskriften gir enkelte sentrale bestemmelser i verdipapirhandelloven, bl.a. bestemmelser om god forretningsskikk, opplysningsplikt og tilsyn, anvendt i kommandittmarkedet. Det føres ikke tilsyn med soliditeten i selskap som driver omsetning av kommandittselskapsandeler (prosjektmeglerforetak).

Normer for prospekter

Norske Finansanalytikers Forening har utarbeidet forslag til normer for prospekter ved utleggelse av prosjekter i kommandittmarkedet. Kredittilsynet har deltatt som observatør i arbeidsgruppen.

Kredittilsynet er av den oppfatning at slike selvregulerende normer som håndheves av bransjen selv er av stor betydning for tilliten til markedet. Slike normer vil også være nyttig i vårt tilsynsarbeide.

Tilsynet

Det er etableringsfrihet for prosjektmeglere i Norge, og antallet er varierende. De fire største prosjektmeglerne har imidlertid en stor del av markedet. Kredittilsynet gjennomførte stedlige tilsyn hos tre av dem i 1990.

Under tilsynene så vi spesielt på informasjonen til andelseierne, informasjon ved omsetning av andeler i annenhåndsmarkedet, organisering av annenhåndsomsetningen og ansattes egenhandel.

Kredittilsynet påla et prosjektmeglerforetak å utarbeide retningslinjer for ansattes egenhandel, med særlig vekt på informasjon og forkjøpsrett til øvrige andelseiere.

Man påla også selskapet å oppheve monolet på omsetning av andeler i annenhåndsmarkedet for prosjekter som selskapet har lagt ut i

førstehåndsmarkedet.

Det forekommer også omsetning av K/S-andeler gjennom fondsmeglerforetak. Virksomheten kommer da også inn under Kredittilsynets vanlige tilsyn med fondsmeglerforetak.

Kredittilsynet påla et fondsmeglerforetak å skille ut prosjektmeglervirksomheten i eget selskap, på grunn av virksomhetens omfang sett i relasjon til oversikt og kontroll over virksomheten. Vedtaket er påklaget, og vil bli behandlet i Kredittilsynets styre.

8.6 Samarbeid med andre lands tilsynsmyndigheter

Enkelte saksbehandlere i verdipapirseksjonen har, som i 1989, deltatt i et treningsprogram som SEC (Securities and Exchange Commission) i USA arrangerer. Treningsprogrammet fokuserte særlig på utvikling av metoder for undersøkelser ved mistanke om ulovlig verdipapirhandel, samt metoder for regelmessig tilsyn med institusjoner innenfor verdipapirmarkedet.

På det årlige verdipapirmøtet for nordiske tilsynsmyndigheter redegjorde Kredittilsynets representanter for utviklingen på det norske verdipapirmarkedet og fikk en tilsvarende oppdatering på situasjonen i de andre nordiske land. Spesielle temaer som ble tatt opp var innsidehandelsproblemet, det papirløse systemet, oppgjør rutiner, samt lovgivning for aksjefond.

Kredittilsynet har gjennomført en møteserie med engelske tilsynsmyndigheter. Disse myndighetene har alle en sentral rolle i reguleringen og håndhevelsen av regler som angår det engelske verdipapirmarkedet.

Kredittilsynets medarbeidere fikk bl.a. en orientering om utviklingen av felles regler på verdipapirsiden i EF, en orientering om ulike modeller for etablering av internasjonale verdipapirmarkeder innenfor EF, samt en innføring i de praktiske fremgangsmåter undersøkelsesgruppen *Insider Dealing Group* benytter seg av i sine granskninger.

Det er i løpet av året inngått en samarbeidsavtale med tilsynsmyndighetene i England, henholdvis SIB (Securities and Investments Board) og TSA (The Securities Association). Dessuten er eksisterende samarbeidsavtale med IOSCO (International Organization of Securities Commissions) utvidet. I tillegg er det inngått en samarbeidsavtale med SEC i USA.

Det etablerte nordiske samarbeid ble formalisert i form av en avtale på det årlige nordiske banktilsynsmøte.

AKSJEFOND

Struktur og regelendringer

I løpet av 1990 ble det etablert ni nye forvaltningsselskap. I samme periode ble fem forvaltningsselskap nedlagt hovedsaklig som følge av fusjoner på eiersiden i forvaltningsselskapene. Forvaltningen av samtlige nedlagte selskapers fond ble overtatt av andre forvaltningsselskaper.

På det nåværende tidspunkt er det i drift 23 forvaltningsselskap som forvalter i overkant av 122 aksje- og obligasjonsfond. Flere av de 122 fondene er lite aktive.

Gjennom 1990 ble det foretatt mindre endringer i det regelverk som gjelder for aksjefondsforvaltning. I august 1990 presiserte myndighetene at aksje- og obligasjonsfond ikke har anledning til å investere i opsjoner.

I løpet av sommeren 1990 ble det gitt anledning for aksje- og obligasjonsfond til å investere i verdipapirer utstedt av morselskapet til forvaltningsselskapet. Det ble samtidig utarbeidet nærmere retningslinjer for visse forhold relatert til slike investeringer.

Stedlig tilsyn

Antall stedlige tilsyn i forvaltningsselskap økte i 1990 i forhold til tidligere år. Mens det i 1989 ble avholdt to stedlige tilsyn, ble det avholdt seks stedlige tilsyn i 1990.

Formålet med ettersynene i forvaltningsselskapene har vært å kontrollere at foretakene opererer i samsvar med lov om aksjefond og i overensstemmelse med andelseiernes interesser.

I inspeksjonsrapportene er det pekt på flere forhold i tilsynsobjektene som ikke har vært i samsvar med lov om aksjefond. I visse tilfeller er også hensiktsmessighetsbetraktninger, jfr. tilsynslovens § 3, lagt til grunn for Kredittilsynets anmerkninger.

Av forhold som har vært påpekt kan nevnes:

- 1) manglende dokumentasjon av investeringsbeslutninger,
- 2) organisering av depotmottakerfunksjonen som ikke har vært i samsvar med lovens bestemmelser,
- 3) manglende rutiner for kontroll med overholdelse av investeringsbegrensningene i lov om aksjefond §§ 4-4, 4-6 og 4-7,
- 4) manglende skriftlige rutinebeskrivelser for viktige funksjoner og manglende skriftlige instruksjoner for sentrale stillinger i forvaltningsselskapet
- 5) visse svakheter ved andelseierregistrene.

Kredittilsynet har avgitt følgende prinsipielle uttalelse i forbindelse med et ettersyn:

"Kredittilsynet finner det uheldig at aksjefond foretar større investeringer i selskap hvor morselskapet, eller en av de større eierne, er i ferd med å foreta et oppkjøp, eller på annen måte er i gang med strukturendringer. Slike handlinger kan føre til situasjoner som skader aksjefondets renommè og kan også være uheldig for hele bransjens anseelse".

10 EIENDOMSMEGLING

10.1 Struktur

Ved inngangen til 1990 var det registrert omlag 400 spesialiserte foretak som drev eiendomsmegling. Ved utgangen av 1990 var dette tallet redusert til ca. 350. 187 av foretakene er ledet av statsautorisert eiendomsmegler, resten av advokater. Foruten den megling som drives i disse foretak drives det eiendomsmegling i varierende omfang blant de ca. 3000 praktiserende advokater. Ved utgangen av 1990 vil omlag 325 advokater være registrert hos Kredittilsynet på grunnlag av innsendt oppgave over megling i løpet av 1990. For omkring en tredel av advokatene er inntekten av meglingen liten (under kr. 20 000 pr. år).

Eiendomsmeglingsvirksomhet drives av aksjeselskaper, personlige firmaer og bankers eiendomsavdelinger. Av de ca. 350 spesialiserte foretak, som i det alt vesentlige er aksjeselskaper, eies 98 av banker og fem av kredittforetak.

Fra 1. januar 1990 og frem til den nye eiendomsmeglingsloven trådte i kraft 1. april samme år ble det utstedt 34 bevillinger til å drive eiendomsmegling. Fra 1. april til 31. desember 1990 er det utstedt 49 meglerbrev i henhold til § 2-3 i den nye lov.

I 1990 er det utstedt 110 bevillinger til å drive eiendomsmeglingsvirksomhet etter lovens § 2-1.

Etter § 2-8 fjerde ledd i eiendomsmeglingsloven kan det også kreves at en advokats rett til å drive eiendomsmeglingsvirksomhet skal opphøre når vilkårene er tilstede for å trekke en bevilling tilbake. Høsten 1990 ble denne bestemmelse brukt for første gang overfor en advokat.

Avvikling av meglerforetak

Når en klient i en eiendomshandel fremsetter et krav mot en megler og kravet blir fastslått på bindende måte, ved erkjennelse eller dom, vil megleren få en frist til å dokumentere overfor Kredittilsynet at kravet er gjort opp eller falt bort.

Dersom denne frist ikke overholdes fra meglers side, og det blir nødvendig å angripe den sikkerhet som megleren har stillet, skal meglerforetaket opphøre og det skal foretas et konkursliknende oppgjør i foretaket etter reglene i §§ 7-9 i den tidligere eiendomsmeglingslov.

I 1990 ble det igangsatt tvungen avvikling etter § 9 i den tidligere eiendomsmeglingslov i fire foretak. I et av foretakene er det fremsatt ialt over 30 krav som tilsammen overstiger garantibeløpet på fem mill. kroner.

Det er ellers i løpet av 1990 satt frem krav mot sju andre eiendomsmeglingsforetak enn de som allerede er under tvungen avvikling. Disse krav er ennå ikke kommet så langt i behandlingen at de er erkjent

eller fastslått på bindende måte. Det er grunnlag for å anta at enkelte av disse foretak vil komme under tvungen avvikling.

Behandlingen av krav mot sikkerhetsstillelsen og Kredittilsynets oppgaver ved den tvungne avvikling av meglerforetak der det er stilt sikkerhet etter den tidligere lovs § 7 er arbeidskrevende og har medført et betydelig merarbeid for Kredittilsynet i forhold til tidligere.

10.2

Tilsyn

Tilsynet med de enkelte eiendomsmeglerforetak er i hovedsak inndelt i et dokumentbasert og et verifikasjonrettet tilsyn.

Det dokumentbaserte tilsyn bygger på gjennomgang av innsendte tertialrapporter. Alle foretak som driver eiendomsmegling er pålagt å sende inn slike oppgaver.

Det verifikasjonsrettede tilsyn tar sikte på å verifisere situasjonen i foretaket bl.a. ved stedlige ettersyn.

Målsettingen for tilsynet er å påse at tilsynsenhetene følger de bestemmelser som gjelder for den virksomhet som drives, og at meglingen skjer i samsvar med de ulovfestede regler om god forretningsskikk.

I det løpende tilsyn med foretakene er det en viktig oppgave å føre kontroll med at klientmidler forvaltes på betryggende måte i samsvar med de regler som er gitt, og at meglerens disponering av midlene på klientkonto skjer i samsvar med de avtaler som er inngått om hvorledes midlene skal benyttes i det konkrete tilfelle.

Foretakenes økonomiske situasjon og klientmiddelsituasjonen i foretaket blir det ført kontroll med gjennom tertialvis innrapportering til Kredittilsynet. I denne innrapportering får tilsynet også revisors bekreftelse på at klientmidler er tilstede i samsvar med det økonomiske ansvar foretaket har overfor klientene.

I 1990 er det innen eiendomsmegling gjennomført 23 stedlige ettersyn. Tallet er noe lavere enn i 1989, men må ses i sammenheng med at det høsten 1990 er gjennomført 14 stedlige ettersyn i inkassoforetak.

Det har vært gjennomført stedlige ettersyn i såvel advokatledede eiendomsmeglingsforetak som i foretak ledet av statsautorisert eiendomsmegler.

I tilsynsarbeidet er det kommet frem forskjellige typer regelbrudd. Et av de mest alvorlige tilfeller ble konstatert da det ble avdekket et meget grovt tilfelle av ulovlig disponering av klientmidler. Megler hadde over lang tid brukt av klientmidler til private formål.

Selv etter at megleren hadde innlevert sin bevilling foretok vedkommende urettmessige disponeringer over klientmidler. Forholdet fremgikk ikke av tertialrapporteringen. Foretaket er under avvikling og garantisten vil bli påført tap. Forholdet er anmeldt til politiet.

I et annet tilfelle meddelte en statsautorisert eiendomsmegler selv Kredittilsynet at regnskapet for klientmidler ikke stemte, og at vedkommende derfor ville innstille sin virksomhet.

Bevillingen til å drive eiendomsmegling ble innlevert, og en annen med rett til å drive eiendomsmegling fikk i oppdrag å forestå avviklingen av meglersakene.

Den revisor som gjennomgikk regnskapene konstaterte at endel klientmidler var gått til meglers private forbruk. Også i dette tilfelle vil garantisten bli påført tap under sikkerhetsstillelsen. Dette forhold er også politianmeldt.

Soliditeten i foretakene

Meglerforetakenes soliditet vil være et sentralt punkt i det tilsyn som føres med foretakene.

Den nye eiendomsmeglingsloven stiller krav om at den som skal ha bevilling til å drive eiendomsmegling skal være solvent, jfr. lovens § 2-1. Utover kravet til solvens stilles det imidlertid ikke bestemte krav til størrelsen av egenkapitalen i foretaket for å få bevilling.

Solvenserklæring utstedes av foretakets revisor til bruk ved bevillingssøknader. En slik erklæring kan utstedes selv om foretaket har underbalanse, forutsatt at foretaket i praksis kan oppfylle sin forpliktelser etter hvert som de forfaller.

En negativ egenkapitalsituasjon i et foretak betyr heller ikke uten videre at foretakene kan fratras retten til å drive eiendomsmegling. Foretaket må være insolvent, jfr. eiendomsmeglingslovens § 2-8 og § 2-1 tredje ledd.

På grunnlag av innsendte tertialoppgaver for annet tertial 1990 ble det høsten 1990 foretatt en undersøkelse av egenkapitalsituasjonen i meglerforetakene, både hos foretak ledet av advokat og hos statsautoriserte eiendomsmeglere. Undersøkelsen viste at ca. 25 prosent av foretakene hadde negativ egenkapital ifølge de tall og opplysninger som fremkom av de innsendte oppgaver.

Underbalansen var varierende fra 0 og oppover til noen hundre tusen. I et tilfelle var underdekningen på over 1 mill. kroner.

Bortsett fra i de foretak som hadde en mindre underbalanse, har Kredittilsynet i de øvrige foretak bedt om opplysninger om hva foretaket har gjort og vil foreta seg i den foreliggende situasjon.

En rekke foretak hadde foretatt kostnadsreduksjoner ved f.eks. reduksjon i antall ansatte og forventet derved at situasjonen ville bli bedre. I andre foretak er det eller vil det bli tilført kapital, enten ansvarlig lånekapital eller egenkapital i form av aksjekapital.

Enkelte foretak har innstilt som følge av vanskelig økonomi. Kredittilsynet følger nøye med i utviklingen i egenkapitalsituasjonen i foretakene. Enkelte foretak er pålagt månedlig innrapportering til Kredittilsynet.

11 INKASSO

11.1 Struktur

1990 har for inkassobransjen vært et overgangsår. Fram til 1. oktober 1990 har inkassobyråene kunnet drive enten med kommunal bevilling, advokatbevilling eller med bevillingshaver fra Kredittilsynet.

Fra 1. oktober 1990 har det bare vært tillatt å drive inkassovirksomhet i medhold av norsk advokatbevilling eller ved at inkassovirksomheten har vært ledet av bevillingshaver(e) med bevilling fra Kredittilsynet, at inkassovirksomheten har vært drevet fra fast forretningssted i Norge og at det er stilt sikkerhet.

Kredittilsynet hadde ved årsskiftet registrert 162 inkassoforetak under sitt tilsyn.

Kredittilsynet har sett det som en viktig oppgave å fremskaffe oversikt over hvilke inkassoforetak som tilfredsstiller lovens minimumskrav, samt å få foretak som ikke tilfredsstilte lovens krav enten til å opphøre med sin virksomhet eller bringe virksomheten inn i lovlige former.

Det er 30 inkassoforetak som har en fordringsmasse til inndriving på mer enn 100 millioner kroner. Disse foretakene må stille garanti utover lovens minimumskrav som er fem mill. kroner.

Det var tidligere landets kommuner som ga bevilling til å drive inkassovirksomhet. Kartleggingsarbeidet som har pågått fram til den nye loven trådte ikraft og i overgangsåret viste at det var gitt i overkant av 500 kommunale bevillinger.

I 1990 har det skjedd mange nedleggelser og sammenslåinger av inkassoforetak. En hovedårsak til dette har vært kravet til garantistillelsen på minimum fem mill. kroner. En rekke tidligere byråer har meddelt at de har opphørt med sin virksomhet fordi det ikke lenger ville være lønnsomt med videre drift.

Geografisk er inkassobransjen lokalisert over hele landet, men den største del av porteføljen er konsentrert om de større byene.

Bevillinger

Kredittilsynet tildeler inkassobevillinger. Bevillingene er personlige og gis etter søknad til den som anses skikket til å være faglig leder for inkassovirksomhet, godtgjør å ha minst tre års praktisk erfaring med inndriving av pengekrav i løpet av de siste ti år, og dessuten godtgjør å ha hederlig vandel. Søkere skal legge fram politiattest.

Fra inkassolovens ikrafttreden 1. okt. 1989 til 31. desember 1990 var bevilling tildelt 345 personer, mens 379 har fått tilsagn om bevilling.

293 bevillinger er i bruk i de 162 foretak som er registrert i Kredittilsynet.

Flesteparten av de personer som er tildelt bevilling har fått den etter overgangsbestemmelsene som gjør at de som tidligere har hatt kommunal bevilling og som søkte før 1. oktober 1990, er tildelt bevilling uten å måtte tilfredsstille kravene etter de nye bestemmelsene.

Kredittilsynet har inndratt to bevillinger.

Forvaltningsoppgaver

Kredittilsynet har mottatt et stort antall henvendelser fra aktørene i markedet, skyldnere, fordringshavere, inkassoforetak, advokater, garantistillere o.a.

Henvendelser har vært forespørsler om forståelse av loven, klager, sikkerhetsstillelser, bevillingshaverforhold m.m.

Kredittilsynet fungerer ikke som klagenemnd i privatrettslige tvistesaker mellom inkassoforetak og fordringshavere/skyldnere. Kredittilsynet forfølger imidlertid saken hvis de innrapporterte forhold avdekker ulovlige tilstander eller kan ha betydning for bevillingen.

11.2

Tilsyn

Tertialrapporteringen

Rapporteringen for 1. og 2. tertial 1990 omfattet både foretak med kommunal bevilling og foretak med bevillingshaver fra Kredittilsynet. Noen av foretakene som har rapportert ved 1. tertial har f. eks. ikke rapportert ved 2. tertial fordi de da har opphørt eller meddelt at de er advokatledet.

Noen inkassobyråer rapporterte at de hadde problem med rapporteringen av enkelte størrelser p.g.a. nødvendige omlegginger til edb.

Nedenfor følger en oppstilling over utdrag av rapporterte tall for 1. og 2. tertial 1990.

	Tallene er oppgitt i hele tusen.	
	<u>1. tertial</u>	<u>2. tertial</u>
Sum inkasserte midler hitil i år	513.792	960.000
Fordringsmasse til inndrivning	13.176.992	14.000.000
Antall årsverk	1,2	1,0
Antall oppdrag ved årets begynnelse	677	660

Antall innkomne oppdrag hittil i år	276	575
Antall avsluttede oppdrag hittil i år	239	504
Antall inkassooppdrag under arbeid	714	731

Stedlige ettersyn

Det er blitt avholdt 14 stedlige ettersyn i inkassoforetak. Ettersynene har avdekket stor forskjell i kvaliteten på foretakene, både når det gjelder det faglige nivået på inkassoarbeidet og på foretakenes rutiner.

Kredittilsynet har ved sine ettersyn bl.a. lagt vekt på at varslingsrutinene overfor skyldnerne følges. I de tilfeller der overtredelser har funnet sted har foretakene blitt pålagt å endre sine rutiner.

Foretak med svake eller mangelfulle administrative rutiner er blitt pålagt å endre dem.

Kredittilsynet har også foretatt ettersyn i foretak som har drevet inkassovirksomhet uten å tilfredsstille kravene om bevillingshaver og garantistillelse. Foretakene er i slike tilfelle pålagt straks å opphøre med sin virksomhet.

I forbindelse med ulovlig virksomhet er fire personer politianmeldt. Tre forhold er kunngjort i media for å gjøre allmenheten kjent med at eventuell virksomhet er ulovlig.

Samarbeid med bransjens organisasjoner og andre myndigheter

Kredittilsynet legger stor vekt på kontakt og samarbeid med organisasjonene innen inkassobransjen med sikte på informasjonsutveksling og bransjens egenjustis.

Likeledes har en sett det som riktig å delta i utadrettet informasjonsvirksomhet med foredrag o.l.

Som et ledd i tilsynsarbeidet har Kredittilsynet utarbeidet oversikter som viser hvilke inkassoforetak som tilfredsstiller lovens krav om garantistillelse og bevillingshaver(e). Oversiktene er bl. a. distribuert til Samarbeidsutvalget for forliksråd og hovedstevnevitnene i byene. På denne måten får forliksrådene muligheten til å stanse inkassosaker som fremmes av foretak som ikke tilfredsstiller lovens minimumskrav.

12 REGNSKAP OG REVISJON

2.1 Generelt om arbeidsområdet

Ansvarsområdet

Store deler av forvaltningsansvaret for revisorloven, regnskapsloven og aksjelovens revisjons- og regnskapskapitler er delegert til Kredittilsynet:

- Tilsynet med regnskaps- og revisjonslovgivningen.
- Tolkning av enkeltsaker i lov og forskrift.
- Enkelte forskriftshjemler.
- Dispensasjoner.
- Sekretariatsfunksjonen for Regnskapsrådet.
- Fagansvaret for Regnskapsregisteret i Brønnøysund.
- Myndighet til å gi bevillinger som registrert og statsautorisert revisor.
- Myndighet til å frata bevillinger.
- Føringsregister over revisorer og revisjonsselskaper.
- Tilsyn med revisorene.

Utviklingen innen arbeidsområdet

Utviklingen av felles regnskapsstandarder for næringslivet har skutt ny fart etter at de norske regnskapsmiljøene høsten 1989 gikk sammen om å danne Norsk Regnskapsstiftelse. Fire foreløpige regnskapsstandarder er etter dette utarbeidet, noe som har bidratt til å øke muligheten for å sammenligne mellom norske årsoppgjør og gjort dem mer tilpasset internasjonale forhold.

Innen revisjonsbransjen har tendensen gått i retning av større enheter på bekostning av de mellomstore. Begge revisorforeningene arbeider nå med å få gjennomført en foreningsstyrt kvalitetskontroll av egne medlemmers arbeid. Det skjer ikke minst med tanke på de helt små enhetene, som ofte mangler et støttende fagmiljø.

De senere år har det vært økt fokusering på kvaliteten av revisors arbeid. Det har ført til at antallet søksmål mot revisor, f.eks. i kjølvannet av konkurser, har økt. Dette er en del av en internasjonal trend, og har blant annet ført til at revisjonsselskapene i en langt større grad enn tidligere forsikrer seg mot risikoen for å tape en rettssak.

Vedr. nye relger på området og behovet for lov- og forskriftsendringer vises til kap. 2.

12.2 Regnskapsrådets virksomhet

Regnskapsrådet er et rådgivende organ for Finansdepartementet og Kredittilsynet i regnskapsspørsmål. Rådet, som er oppnevnt med hjemmel i regnskapsloven, består av sju medlemmer med basis i ulike fagmiljøer innen regnskap.

Regnskapsrådets uttalelser har hatt betydelig gjennomslagskraft når det gjelder utviklingen av god regnskapsskikk. Spørsmålene er kompliserte, og faglig utredning er en nødvendig betingelse for Rådets arbeid. Som Regnskapsrådets sekretariat står Kredittilsynet for det meste av denne utredningen.

Siden nytt regnskapsråd ble oppnevnt i mars, har det vært avholdt sju møter. Rådet har vurdert tre utkast til regnskapsstandard fra Norsk Regnskapsstiftelse og avgitt uttalelse om hvorvidt utkastene kan sies å være forenlige med norsk regnskapslovgivning. Regnskapsrådet har hatt flere saker under forberedelse og avga i januar 1991 en uttalelse om regnskapsmessig behandling av rentefritt kredittsalg.

12.3 Tilsyn, bevillinger etc.

Enkeltsaker

Det behandles en lang rekke dispensasjonssøknader på dette arbeidsområdet. Hovedgrunnen er at regelverket ligger på etterskudd i forhold til utviklingen. Kredittilsynet har søkt å endre på dette ved å foreslå enkelte lovendringer samt utarbeide forskriftsforslag til departementet.

Kredittilsynet har overtatt forvaltningsansvaret for reservefondsavsetningsreglene i aksjeloven. Problemområdet er utredet, og det er laget en skisse til kriterier for avgjørelse av dispensasjonssaker. Skissen har fått Styrets tilslutning.

På bakgrunn av en rapport fra Scandinavian Investment A/S, tidligere Bugge Eiendoms A/S, undersøker Kredittilsynet flere forhold i Bugge Eiendoms A/S i perioden 1986/87. Regnskaps- og revisjonsspørsmålene er sentrale i denne saken.

Bevillinger som statsautorisert og registrert revisor

I 1990 ble det gitt 148 bevillinger som registrert revisor og 80 bevillinger som statsautorisert revisor.

Føring av register over revisorer og revisjonsselskaper

Kredittilsynet plikter å føre et register over revisorer. I revisjonsforskriften fra 1990 er det videre bestemt at Kredittilsynet skal føre register over revisjonsselskaper.

For blant annet å bedre kontrollen med hvem som kan oppføres som et foretaks revisor i Foretaksregisteret, har Kredittilsynet innledet et samarbeid med Brønnøysundregistrene med tanke på at disse registrene skal legges til Brønnøysund. Det vil trolig skje i løpet av 1991.

Revisortilsynet

Dagens revisortilsyn er i hovedsak basert på innrapporteringer til Kredittilsynet. Det er imidlertid utarbeidet et strateginotat for oppbygging

og styrking av revisortilsynet. Den kortsiktige strategien er å forbedre dagens revisortilsyn mens Kredittilsynets langsiktige strategi på dette området tar utgangspunkt i avviket mellom hva revisorene oppfatter som sine oppgaver og hva omverdenen mener er revisors oppgaver.

Av i alt 20 slutførte saker i 1990 har revisors bevilling blitt inndratt i ett tilfelle, elleve saker har endt med irettesettelse og åtte saker har ikke avstedkommet noen reaksjon.

VEDLEGG I

OVERSIKT OVER FORSKRIFTER UTARBEIDET I 1990

Følgende utkast til forskrifter til lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner ble ferdigbehandlet i Kredittilsynet i 1990. De forskrifter som også er fastsatt av Finansdepartementet er merket med (F):

- Regler om grunnfondsbevis i sparebanker, jfr. § 2-9 (F)
- Regler om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner og beregningsgrunnlaget, jfr. § 2-9 annet ledd jfr. § 3-17 m.v. (F)
- Endring i regler om sikkerhetsstillelse for låneformidlere, jfr. § 4-2 annet ledd. (F)

Følgende utkast til forskrifter til lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet er ferdigbehandlet i Kredittilsynet i 1990.

- Lovens anvendelse for pensjonskasser og fond, jfr. § 1-1 annet ledd.
- Regler om ansattes representasjon i styre og representantskap, jfr. § 5-1 første ledd jfr. § 5-4.
- Regler om instruks for kontrollkomite, jfr. § 5-6 siste ledd.
- Regler om forsikringstekniske avsetninger i skadeforsikring, jfr. § 8-6.
- Regler om sikkerhetsfondet i livsforsikring, jfr. § 8-4.
- Regler om inndeling i forsikringsklasser og hovedgrupper av forsikringsklasser (bransjer) som grunnlag for konsesjonstildeling, jfr. § 2-1.
- Regler om grunnfondsbevis i gjensidige forsikringsselskaper, jfr. § 4-2.
- Regler om minstekrav til kapitaldekning i finansinstitusjoner, jfr. § 7-3.
- Regler om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, jfr. § 7-3
- Regler om midlertidig forskrift om overføring av oppsamlede midler knyttet til kollektiv pensjonsforsikring, jfr. § 7-8 tredje ledd.
- Regler om overskudd i livsforsikring, jfr. § 8-1 tredje ledd
- Regler om aktuar, jfr. § 8-7 annet ledd

VEDLEGG II

UTENLANDSKE SELSKAPER UNDER AVVIKLING

Generalagenturet for Aachener und Münchener Versicherung Aktiengesellschaft har 8. april 1990 anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 1. juni 1990

Generalagenturet for A/S Forsikringsselskapet Codan har anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 6. Juni 1989.

Generalagenturet for Provincial Insurance Public Limited har anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 6. november 1989.

Generalagenturet for The Prudential Assurance Company Limited har anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 31. desember 1989.

Generalagenturet for Försäkringsaktiebolaget Skandia har 5. februar 1990 anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 1. april 1990.

Generalagenturet for L'Union Des Assurances De Paris har anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 10. desember 1990.

Generalagenturet for WASA International Försäkringsaktiebolag har 31. juli 1990 anmeldt opphør av virksomheten i Norge pr. 31. desember 1989.

Generalagenturet for Compagnie D'Assurances Maritimes Aeriennes et Terrestres C.A.M.A.T. er registrert slettet i Oslo Handelsregister 12. desember 1989.

Generalagenturet for Schweizerische National-Versicherungs-Gesellschaft er registrert slettet i Foretaksregistret 8. januar 1991.

Generalagenturet for S.I.A.T.Societa Italiana Assicurazioni e Riassicurazioni er registrert slettet i Oslo Handelsregister 12. desember 1989.

Generalagenturet for Sovereign Marine & General Insurance Co. Ltd. er registrert slettet i Oslo Handelsregister 12. desember 1989.

Generalagenturet for Taishio Marine & Fire Insurance Company (U.K.) Ltd. er registrert slettet i Oslo Handelsregister 12. desember 1989.

VEDLEGG III

SAKER VEDR. ENDRINGER I BEREKNINGSGRUNNLAG FOR LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER

Alfa Livsforsikring A/S (fusjon av Andvake L/L og Liv-Nor A/S) vil stort sett tilby de samme produkter som de tidligere selskapene hadde konsesjon for. Dette innebærer innen individuell forsikring de gamle grunnlagene N1963 og R1963, dessuten rene dødsrisikoforsikringer etter T1984-grunnlaget, men med redusert dødelighet for kvinner. Innen gruppelivsforsikring tilbys forsikringer etter G1979-grunnlaget med midlertidig premienedsettelse. Selskapet driver ikke nytegning innen kollektiv pensjonsforsikring.

Vital Forsikring A/S (fusjon av Norsk Kollektiv Pensjonskasse A/S og Livsforsikringsselskapet Hygea A/S) vil generelt benytte Hygeas konsesjoner innen individuell forsikring og Norsk Kollektiv Pensjonskasses konsesjoner innen gruppeliv og kollektiv pensjonsforsikring. Innen de to sistnevnte bransjer vil imidlertid også enkelte av Hygeas konsesjoner bli benyttet.

Når det gjelder spesielle grunnlag som ikke er felles for selskapene, har Storebrand fått godkjent nytt beregningsgrunnlag innen individuell rente- og pensjonsforsikring. Endringen består bl.a. i høyere grunnlagsrente de første år av forsikringstiden.

David har fått godkjent to justeringer i grunnlagene for individuelle forsikringer. UNI har fått godkjent et nytt beregningsgrunnlag etter det såkalte Universal Life-konseptet innen individuell rente- og pensjonsforsikring. Gjensidige har fått tillatelse til å selge et nytt produkt innen individuell kapitalforsikring som følger det såkalte Universal Life-konseptet.

Vital har i medhold av forsikringslovens § 1-2 fått tillatelse til å overta ulykkesforsikring under nærmere gitte betingelser.

Vital har fått godkjent nye tariffier for gruppelivsforsikring med uførekapital. Uførerisikoen utgjør 50 eller 100 prosent av dødsrisikodekningen.

I 1990 har Kredittilsynet behandlet en melding fra Vital om endring av det tidligere godkjente erfaringstarifferingssystemet innen gruppelivsforsikring. Meldingen gjaldt endring av metoden for beregning av nødvendig risikofond tilknyttet erfaringstarifferingssystemet. Den omfatter også hvilke prinsipper som skal legges til grunn ved fordeling av overskytende fondsmidler mellom forsikringstakere (de enkelte gruppene) i bestanden. Den endrede metoden ble med enkelte modifikasjoner godkjent.

Skadeforsikringsselskapet Vesta A/S har fått konsesjon til å tegne gruppelivsforsikring etter en erfaringstarifferingsmetode i tradisjonell gruppeliv. I gjeldsgruppeliv vil selskapet benytte tradisjonelle premietariffer der premien blir angitt som en fast andel av restgjelden til enhver tid.

VEDLEGG IV

VIKTIGE ENKELTSAKER I LIVSFORSIKRING

Gjensidige har anmeldt et nytt produkt i individuell kapitalforsikring. Produktet er kalt *Verdikonto*, og følger Universal Life-konseptet. Grunnkomponentene er en sparekonto og en dødsfallsforsikring på den hovedforsikrede. Polisen kan også omfatte uførekapitalforsikring og innbetalingsfritak for den hovedforsikrede, samt de samme risikodekninger på eventuelle medforsikrede.

Uførekapitalforsikringene er selvstendige, i den forstand at dødsfallsdekningen ikke opphører om uførekapitalen blir utbetalt. Produktet er basert på fleksibel premieinnbetaling til en spare-konto. Debitering av risikopremier og kostnader, og kreditering av renter, skjer på månedsbasis. Informasjon om de aktuelle forsikringsdekninger og bevegelsene på kontoen gis årlig i form av årsoppgave med kontoutskrift.

UNI har anmeldt et Universal Life-basert produkt i individuell rente- og pensjonsforsikring, kalt *Pensjonskonto*. Premiebetalingen er helt fleksibel, og alle innbetalinger tilføres et såkalt *pensjonsfond*. Pensjons-fondets midler forrentes månedlig. Videre belastes risikopremier og omkostninger svarende til den aktuelle forsikringsdekning for en måned av gangen.

Mulige risikoytelser er ektefelle-, barne- og uførepensjon samt premiefritak ved uførhet. Ved nådd pensjonsalder benyttes pensjonsfondets oppsparte midler til sikring av pensjonsrettigheter. Noen alderspensjon i tradisjonell forstand eksisterer ikke før pensjonsalder.

Ved dødsfall før nådd pensjonsalder skal pensjonsfondet benyttes til finansiering av pensjon til etterlatte og begunstigede.

Samvirke har anmeldt en Unit Linked-versjon av sin *Kontopensjon*, og markedsfører produktet i samarbeid med Postsparebanken. De forsikredes midler forvaltes i oppsettelsestiden av banken, og krediteres en rente fastsatt av banken. Først ved oppnådd pensjonsalder eller eventuell tidligere død overføres midlene til selskapet for konvertering til pensjon i egentlig forstand.

Vital har fått tillatelse til å overta ulykkesforsikring. Det er satt som begrensning at premieinntekten fra ulykkesforsikringen høyst kan utgjøre fem prosent av samlet premieinntekt for alle forsikringsbransjer.

Vital har anmeldt en forsikringskombinasjon kalt *Barnekasko*, som omfatter sumerstatning ved dødsfall og uførhet samt ulike former for engangs- eller periodisk utgiftsrefusjon ved sykdom eller ulykkesskade. Forsikringen kan tegnes på barn mellom ett og 15 år.

Enkelte av del-dekningene er skadeforsikringer. Dødsfallsdekningen er forøvrig begrenset til folketrygdens grunnbeløp i samsvar med retningslinjer fastsatt av Kredittilsynets styre.

UNI har anmeldt *kollektiv pensjonsforsikring tilknyttet egne investeringsavtaler*, eller kollektiv pensjonsforsikring på Unit Linked-basis.

Forsikringstakeren (bedriften) kan, innenfor de lover og regler som til enhver tid gjelder for livsforsikringsselskapenes kapitalforvaltning, investere i kollektivforsikringens disponible midler i bestemte aktiva. Alternativer er likvide midler på transaksjonskonto, tilbakelån samt fem ulike interne investeringsfond.

Sosialdepartementet har på bakgrunn av en konkret sak gitt uttrykk for at sikring av pensjonsrettigheter ved engangsbetalte premier, når arbeidsgiveren ikke har opprettet en fast pensjonsordning, ikke er i overensstemmelse med § 11 i regler om private tjenestepensjonsordninger. Departementet har samtidig uttalt en viss skepsis til bruk av opphørende pensjon innenfor reglens rammer.

Kredittilsynets styre har funnet å kunne akseptere at forsikringsselskaper som har konsesjon på dødsrisikoforsikring og uførekapitaldekning kan tilby disse dekningsformer også på barn under ti år. Dødsrisikodekningen skal imidlertid for denne aldersgruppe være begrenset oppad til folketrygdens grunnbeløp.

Kredittilsynets styre har behandlet spørsmålet om selskapenes adgang til regulering av premie og forsikringsvilkår i kontraktstiden for løpende kontrakter.

Med unntak for vilkårsendringer av praktisk og redaksjonell art, skal det generelt ikke gis tillatelse til at selskapene kan endre premie og forsikringsvilkår i forsikringstiden.

For kollektiv pensjonsforsikring kan det imidlertid gis tillatelse til en endringsklausul i forsikringsvilkårene som gir selskapet rett til å forhøye premiesatsene for løpende kontrakter, dersom selskapets kapitalavkastning eller omkostningene er vesentlig forskjellig fra forutsetningene i beregningsgrunnlaget.

Kredittilsynets styre har behandlet spørsmålet om hvorvidt det er adgang til å opprette flere frivillige gruppelivsordninger for samme forsikringstaker i foreningsgruppeliv. Det ble åpnet for å etablere inntil to slike ordninger for samme medlemsgruppe (basisdekning og tilleggsdekning). Medlemskapet i basisgruppen skal være en forutsetning for medlemskap i tilleggsgruppen, og gruppene skal tariffes særskilt.

Kommunal Landspensjonskasse har av Finansdepartementet fått dispensasjon fra forsikringslovens §§ 5-1, 5-4 og 7-6.

Vedlegg V
UTLIKNING FOR BUDSJETTÅRET 1990

Tilsynsgruppe	Antall enheter 1990	Utlignet beløp angitt i 1000 kr 1990	% av utlignet beløp 1990
10 FORSIKRING			
11 Livsforsikring	13	3499	9,37
12 Skadeforsikring	75	4092	10,96
13 Sjøtrygelag	15	24	0,04
20 BANKER			
22 Banker	186	14456	38,72
30 FINANSIERINGSFORETAK			
31 Obligasjonsutst. foretak	15	1080	2,89
32 Finansieringsselskap	68	1818	4,87
33 Leasingselskap	7	18	0,05
34 Selskap som har dis. fra finansieringsvirks.loven	2	3	0,01
40 MEGLERGRUPPER			
41 Fonds- og aksjemeglere	38	4845	12,98
42 Finansmeglere	32	1127	3,02
43 Eiendomsmeglerforetak 1)	347	2748	7,36
44 Advokater 1)	206	705	1,89
45 Inkassoforetak 2)	151	285	0,76
50 PENSJONSKASSER OG FOND			
51 Pensjonsfond	55	89	0,24
52 Understøttelse- og hj.fond	10	15	0,04
53 Pensjonskasser	117	1034	2,77
54 Fylkeskom/kom. pensj.ordn.	38	589	1,58
60 ANDRE			
61 Forvaltningsselsk. for aksjefond	14	743	1,99
62 Boligbyggelag	1	7	0,02
63 Den Norske Industribank	1	89	0,24
64 Verdipapirsentralen	1	74	0,20
	1392	37340	100,00

- 1) Antall enheter kan bli endret ved nærmere gjennomgåelse av av registerene med henblikk på konkurser/fusjoner.
- 2) Gruppe 45 er nyopprettet. Enheter som er med i utlikningen er de som eksisterer pr. 1/10-90. Utlikningsbeløpet for gruppen er redusert med inntektene fra inkassobevillingene med kr 427.000,-.

Vedlegg VI

OM BREGNINGER FOR UTLIKNINGEN

Tilsynsgruppe	Beregningsgrunnlag	Grense for å betale min.beløp beregn.grunnlag under (i 1000 kr)	Grense for å betale max.beløp beregn.grunnlag over (i 1000 kr)	Minste utliknede beløp pr. enhet (kroner)	Storste utliknede beløp pr. enhet (kroner)
10 FORSIKRING					
11 Livsforsikring 1)	Premieinntekter	15.000	2.000.000	1.500	750.000
12 Skadeforsikring 1)	Premieinntekter	15.000	1.500.000	1.500	750.000
13 Sjøtrygdslag 1)	Premieinntekter	2.000	10.000	1.500	3.000
20 BANKER					
22 Forretningsbanker og sparebanker	Forvaltn.kapital	550.000	40.000.000	15.000	1.400.000
30 FINANSIERINGSFORETAK					
31 Obl.utstedende foretak	Forvaltn.kapital	550.000	40.000.000	10.000	1.000.000
32 Finansieringsselsk.	Forvaltn.kapital	550.000	10.000.000	10.000	1.000.000
33 Leasingsselskap	Forvaltn.kapital	10.000	2.500.000	2.500	250.000
34 Selskap som har disp. fra finansieringsloven	Forvaltn.kapital	10.000	100.000	1.500	10.000
40 MEGLERGRUPPER					
41 Fonds- og aksjemeglere	Kurtasjeinnt.	1.000	40.000	5.000	250.000
42 Finansmeglere 1)	Provisjonsinnt.	2.000	50.000	5.000	250.000
43 Eiendomsmegl. foretak 2)	Provisjonsinnt.	500	100.000	2.500	100.000
44 Advokater 2)	Provisjonsinnt.	50	100	2.000	5.500
45 Inkassoforetak	Inkasserte midl.		5.000.000	1.000	100.000
50 PENSJONSKASSER OG FOND					
51 Pensjonsfond 3)	Forvaltn.kapital	20.000	100.000	1.500	3.000
52 Understøttelses- og hjelpefond 3)	Forvaltn.kapital	20.000	100.000	1.500	3.000
53 Pensjonskasser 3)	Forvaltn.kapital	20.000	3.000.000	1.500	250.000
54 Fylkeskomm.- og kommunale pensjonsordninger 3)	Forvaltn.kapital	20.000	3.000.000	1.500	250.000
60 ANDRE					
61 Forvaltningsselsk. for aksjefond	Forvaltn.kapital	20.000	500.000	5.000	100.000

1) I utlikningen er bare tatt med enheter med premieinntekter evt. provisjonsinntekter over kr 100.000,-

2) I utlikningen er bare tatt med enheter med provisjonsinntekter over kr 20.000,-.

3) I utlikningne er bare tatt med enheter med forvaltningskapital over kr 1.000.000,-.

TALLFORTELLER

I enhver organisasjon står man overfor målbarhetsproblemer når det gjelder ressursbruk. Kreiseproblemene i finansnæringen har ikke bare medført et skred av telefonhenvendelser fra media, kunder og aksjonærer i tilsynsobjektene. Det har også vært et økende behov for møte med ulike aktører i dette bildet. Møter som nesten alltid har lagt beslag på flere medarbeideres arbeidstid, som gjerne har strukket seg over timer -og som gjerne også har fordret både forberedelser og etterarbeid i form av f.eks. referater og annen dokumentasjon. I 1990 ble det tilsammen avviklet 1034 slike møter i Kredittilsynet. Møtetallet med ulike målgrupper var som følger:

Utenlandske banker og ratingbyråer 20
Spare- og forretningsbanker 207
Kredittforetak og finansieringsselskaper 49
Forsikringselskaper 136
Meglere og advokater 112
Andre 510

KREDITTILSYNET

The Banking,
Insurance and
Securities Commission

Kontoradr.:
Østensjøveien 43

Postadr.:
Postboks 100, Bryn
0611 OSLO 6

Telefon (02) 65 29 30
Telefax: (02) 63 02 26

